

Številka 8-9 • avgust-september 1983 • letnik 30

Rodna gruda

Slovenija

MINERAL

Industrija naravnega in umetnega kamna
61001 Ljubljana, Letališka c 5 tel.: (064) 447
419, 443 210, 443 480, 441 880, 443 081

Izdelujemo izdelke iz marmorja: tlake, obloge,
stopnice, police, kamine, mize, balkonske
obloge, nagrobne spomenike itn.
Izdelke iz granita: granitne plošče vseh debelin
za tlake, obloge, stopnice, nagrobne spomenike
itn.

Izdelke iz betona: teraco plošče 25×25 cm,
prane plošče 40×40 , 50×50 in 60×40 cm,
betonske plošče, fontane, korita in vaze.
Izdelujemo tudi marmorni in dolomitni pesek za
malto in beton ter marmorne bloke in marmorni
lomljenec.

Poskrbimo tudi za montažo kamnoseških
izdelkov iz marmorja, granita, betonskih in
teraco plošč.

Obrati: Podpeč: tel. 766 045, Tomačevska cesta:
tel. 315 881.

Škofljica: tel. 666 077, Lesno brdo: tel. 751 230.

murka

TOZD MALOPRODAJA,
n.sol.o. Lesce
TOZD VELEPRODAJA,
n.sol.o. Lesce

V naših trgovinah v
Lescah, Radovljici, na
Bledu in na Jesenicah vam
nudimo pestro izbiro.
Priporočamo se za obisk!

novoles

— SALON POHIŠTVA

Novo mesto

Vemo, da opremljanje stanovanja od Vas zahteva veliko časa, tehtnega premisleka in ne nazadnje tudi veliko denarja. Zato vas želimo opozoriti na nekaj prednosti, ki Vam jih nudi NOVOLESOV SALON POHIŠTVA.

NOVOLES, renomirani proizvajalec stilnega pohištva MARSEILLE, ki ga zaradi komponibilnosti lahko uporabite za opremo vseh stanovanjskih prostorov, in dobro znane opreme za kopalnice KOLPA-SAN, zagotavlja pri nakupu takojšnjo dobavo.

Seveda pa lahko pri nas, na enem mestu dobite vse naenkrat; nudimo vam pohištvo vseh vrst, kuhinje, svetila, zavese, talne obloge – tople pode, gospodinjske aparate in ostalo opremo vseh znanih proizvajalcev v naši domovini.

Vendar to ni vse! Odločili smo se, da v naši ponudbi storimo korak naprej:

- **brezplačna dostava na dom do 30 km**
- **brezplačna montaža pohištva in kuhinj**
- **15% popust pri nakupu za dinarje deviznega porekla**
- **z dokazilom o izvoru deviz ste oproščeni temeljnega prometnega davka, ki znaša od 8% do 17,4%.**

Obiščite nas ali pokličite po telefonu na številko 25-091, izpolnili bomo Vaše želje!

11 130327

Rodna gruda

Slovenija

Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos
por el mundo

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednica

Jagoda Vigele

Oblikovanje

Janez Reher, Franc Valetič

Oblikovanje naslovne strani:

Irena Majcen

Uredniški odbor

Marko Kern, Zvone Kržišnik, Tadej Labernik,
Marko Pogačnik, Jože Prešeren, Ina Slokan,
Mila Šenk, Jagoda Vigele, Matjaž Vizjak,
Janez Zrnec

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), dr. Vladimir
Klemenčič, Anna Krasna, Mira Mihelič,
Ernest Petrin, Milan Pogačnik, Drago Seliger,
Lenart Šetinc, Ciril Šter, Ciril Zlobec

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina),
Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)
Revija izhaja vsak mesec,
8. in 9. številka izideta skupno.

Letna naročnina

Jugoslavija 330 din, Avstrija 170 Asch,
Avstralija 10 aus. \$, Anglija 6 Lstg., Belgija
420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM,
Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija
13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija
25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr,
Švica 20 Sfr, ZDA - U.S.A. 11 US \$,
Južnoameriške države 11 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna
Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun:
50100-620-107-257300-2818/5
pri Ljubljanski banki - Plačilo je možno
tudi po mednarodni poštni nakaznici ali
s čekom, naslovljenim na »Slovenska
izseljenska matica« v priporočenem pismu.
Poštšina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem
sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

Vaša pisma	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet - Šesti UNCTAD	6
Občni zbor Slovenske izseljenske matice	8
Na Kredarici se rojeva nov Triglavski dom	10
Vorančeva pot	12
Med solinarji v Sečovljah	14
Kočevje praznuje	15
Lokev na Krasu	17
Po Sloveniji	21
Rastejo le še večja mesta	23
Turistični vodnik	24
Naravni zakladi Slovenije	25
Slovenija v mojem objektivu - foto: Ančka Tomšič	26
Sprehod po slovenskih galerijah	28
Korenine - Med ameriški Slovenci v Betlehemu	30
Umetniška beseda - Janko Kersnik	32
Za mlade po srcu	34
Vaše zgodbe - Jože Ramuta: »Vso srečo ti želim...«	36
Naši po svetu	38
Naše knjige na ameriškem trgu	44
Klub devete umetnosti	45
Nove knjige	46
Materinščina	48
Mislimo na glas, Slovenski lonec	49
Filatelija, Vaš kotiček	51

Slika na naslovni strani:

Prekmurski pozvačin Štefan Novak, reden obiskovalec
izseljenskega piknika v Škofji Loki in številnih drugih folklornih
ter turističnih prireditvah v Sloveniji
Foto: Janez Zrnec

urednik vam

Med nedavnim obiskom v Avstraliji – tega je seveda že nekaj mesecev – sem v nekem slovenskem klubu srečal tudi rojaka, ki je bil očitno izredno vesel, da je spoznal nekoga, ki dela pri Rodni grudi. To veselje pa ni bilo zaradi tega, ker bi bil naš tako zvest in pozoren bralec, temveč zato, kot mi je zatrjeval, ker je imel slabo vest. Na našo revijo se je namreč naročil pred kakimi desetimi leti, jo že nekaj časa redno prejemal, nato pa se je preselil v drug kraj, ob tem pa pozabil sporočiti novi naslov. Skrbelo ga je, koliko časa smo potem revijo še pošiljali na stari naslov in gotovo imeli s tem nepotrebne stroške. Kar takoj je hotel poravnati ves dolg, skoraj razjokal se mi je, kako hudo mu je zaradi tega. Zapisal sem si njegovo ime in mu razložil, da bom po vrnitvi domov preveril, kako je z njegovim dolgom in da mu bom v pismu sporočil, kako je s tem. Treba je pač raziskati, morda pa se je revija že po prvi številki vrnila z oznako, da je naročnik neznan in smo ga pač črtali iz seznama. Vendar pa rojak še vedno ni bil zadovoljen. Pripovedoval mi je, kako se je selil skoraj po vsej Avstraliji, izgubil ob tem velike denarje, kako negotovo je tam življenje, ker si odvisen od trenutnega gospodarskega položaja države in podobno. Tako je pogovor nanesel tudi na stike z domačimi v domovini. Rekel mi je, da v skoraj dveh desetletjih življenja na tem kontinentu še ni prihranil toliko, da bi si lahko privoščil pravi dopust, kaj šele to, da bi se odpravil na obisk v domovino. Tudi piše domačim zelo malo, še materi se ni oglasil že več kot tri leta. Ko mi je povedal to, pa se nisem mogel več zadrževati. Kako more biti tako brezbrizen, kako mu more biti vseeno, ali mati sploh ve, če je še živ, kje hodi po svetu. Da ne omenjam, da so medtem minili vsi prazniki, rojstni dnevi, godovi, ko se sin ni spomnil svoje matere. In ob tem ima slabo vest zaradi negotovega dolga pri Rodni grudi, ne pa zaradi tega, ker se tako dolgo ni oglasil lastni materi. Kakršnokoli poslanstvo že opravlja naša revija in kakor smo veseli vsakega hvaležnega bralca med našimi ljudmi po svetu, smo pripravljeni počakati tudi na dolg, nikoli pa nismo zaradi tega zmanjševali pomena stikov z domačimi in še zlasti s starši. Mi lahko počakamo, mati ne bi smela, mati drugače skrbi za lastne otroke.

Mojega novega avstralskega znanca sem okregal zaradi te brezbriznosti do lastne matere, obenem pa sem ga prosil, naj se le oglasi materi. Saj včasih ni treba pisati dolgega pisma, včasih je dovolj že razglednica s kratkim sporočilom, da si še živ in z najboljšimi željami...

Po vrnitvi v domovino sem pogosto pomislil na to, ali je znanec končno le pisal svoji materi.

Jože Prešeren

vaša pisma

Izseljenec, član slovenskega društva

Pred nedavnim je bil redni letni občni zbor slovenskega društva Zlatorog v Schwäb Gmündu. Tudi jaz sem dobil pismeno vabilo in sem se zbora rad udeležil. Član društva sem od januarja letos. V 6. členu pravil, natisnjenih na članski izkaznici, piše, da so »člani društva lahko vsi stalni ali začasni prebivalci ZR Nemčije, ki se strinjajo z določili tega statuta in so pripravljene izpolnjevati njegova določila.«

Na samem občnem zboru pa je v razpravi o pravilih prišlo do nekaterih nejasnosti, pravzaprav se je zataknilo ob 4. členu, kjer piše, da Slovenci, ki so nemški državljani (to pa velja zame, ker sem izseljenec), so lahko člani društva, ne morejo pa biti člani upravnega odbora. Občni zbor društva je vodil predsednik koordinacijskega odbora slovenskih društev v Baden-Württembergu. On se je na zboru zavzemal celo za to, da nemški državljani ne morejo biti člani društva, ampak samo podporni član brez vsakih pravic, člani pa bi bili lahko po njegovem mnenju dvojni državljani. Razumljivo je, da sem takoj protestiral proti takemu mnenju, vendar sem bil zavrnjen in nesramno ponižan. Hkrati je poniževal tudi celoten odbor društva, češ da ni dovolj delal.

Želim si živeti v družbi naših Slovencev, kot sem že vsa leta, odkar sem v tujini, in se med seboj dobro razumemo ter se med seboj pogovarjamo v slovenskem jeziku. Sem že upokojen in kot starejši človek si vse

bolj želim naše lepe slovenske besede. Z ženo tudi po večkrat na leto obiščeva staro domovino. Prosim, če v Rodni grudi ali v Našem delavcu objavite odgovor na moje vprašanje, kako je s članstvom izseljencev v slovenskih društvih v ZR Nemčiji.

Alois Bajt, Heubach, ZR Nemčija

Op. uredništva: pismo objavljamo nekoliko skrajšano, v celoti pa smo fotokopirali odstopili uredništvu revije Naš delavec, kjer bodo objavili obsežnejše mnenje o spornem členu statuta vašega društva. Po mnenju Slovenske izseljenske matice državljanstvo ne more biti ovira za polnopravno članstvo v nekem slovenskem društvu na tujem. Seveda pa lahko statut sprejema in potrjuje samo občni zbor, kateremu prisostvuje večina članov društva. Prav je, da se statut izogne vsem oblikam diskriminacije in upošteva demokratična načela, saj so vsa društva predvsem kulturnega in športnega oziroma družabnega značaja.

Novice iz Victorie

Rad bi napisal nekaj novic iz Victorie. Če bo šlo vse po sreči, se letos vidimo tudi v Ljubljani. To bo zame in za mojo ženo že četrti obisk naše lepe domovine. Najina sinova sta zdaj že velika in pravita, da bosta šla drugič sama, morda takrat, ko bo v Sarajevu olimpiada.

Sporočam tudi, da je umrla naša prijateljica Zofi Gmajner, stara 55 let, rojena na Češkem, vendar pa je govorila lepo slovensko. Njen mož Lado je doma iz Liboj pri Celju, od koder sem tudi jaz. Pevci slovenskega društva iz Vancouvra so ji v slovo zapeli v cerkvi in ob odprtem grobu. Vsem pevcem se lepo zahvaljujemo za prelepe slovenske žalostinke. Tokrat sem jih prvič slišal, saj je to še mlada skupina, ki jo vodi Karl Črepnjak. Karl ima tudi svoj ansambel, ki večkrat igra na različnih zabavah. Igrali so tudi že pri nas v Victoriji, čeprav tod ni veliko Slovencev, vendar našim

melodijam radi prisluhnejo tudi drugi Jugoslovani.

Lep pozdrav rojakom po vsem svetu!

Viktor Zupanc, Victoria, B. C.,
Kanada

Naše hrepenenje po stari domovini

Naročnik Rodne grude sem že petnajst let, ves čas, odkar sem dokončno pristal v tem kanadskem Torontu. Z zanimanjem sem prebral razgovor z Marizo Ličan in tudi prispevke drugih dopisnikov, ki tako tragično popisujejo življenje nas premorskih izseljencev, o hrepenenju po naši stari domovini, o vtapljanju v svetovno mravljišče, o izgubljanju nacionalnega oziroma državljanskega ponosa, o otrocih, ki ne znajo govoriti domačega jezika itd. Bilo mi je naivnih dvajset let, ko sem odslužil vojaški rok v Beogradu in prišel domov s polnimi upi in bodočnost. Želel sem si službo, svoj dom, družino, mogoče celo avto... Toda kakšno presenečenje me je čakalo: po enoletnem iskanju nič. Pisalo se je leto 1967. Odšel sem v Nemčijo, iz Nemčije v Kanado. Po enem mesecu tujine, brez znanja jezika in zgolj s pridnimi rokami, sem našel prvo delo, za katerega sem prejel plačo. Bil sem presrečen. Prvi kos prisluženega kruha mi je odrezala mačeha tujina, ta mrzla, daljna Kanada, in jaz sem bil presrečen. Za menoj je prišlo moje dekle, poročila sva se, vzgojila sva sinove, ki res ne govorijo najbolje slovensko, so pa zdravi, srečni, odlični študentje v šolah, ki se zavedajo svojega porekla, vedo, kaj je to Slovenija in Jugoslavija, se vesele vsakega obiska očetove in mamine stare domovine, toda njihov rojstni kraj je tukaj v Kanadi, tukaj je naš dom, zaslужek, tukaj plačujemo davke in tukaj je naša sreča. Res je, da ti včasih misli uidejo nazaj na domače gmajne, toda realnost je tukaj in moraš se pač živeti v to, kar imaš. Res je, da nam ni vedno vse poslano z rožicami, toda tako nam ne bi bilo niti v stari domovini.

Lep pozdrav tebi, draga Rodna gruda, in vsem rojakom po svetu,

družina Pavlič, Toronto, Ont.,
Kanada

Manjka topla prijaznost

Minilo je že prek leto dni, odkar se nisem oglasil, zato je gotovo že čas za poravnavo naročnine. Od vsega srca se vam zahvaljujem za redno pošiljanje te lepe revije, ki nam prinaša tople pozdrave in novice iz naše lepe domovine. Čeravno sem v tujini že 26 let, me še vedno zanima, kaj je v domovini novega. Obisk domovine leta 1980 nam je bil še posebej všeč. Prijaznost domačih ljudi in njihova iskrenost, prekrasna lepota Slovenije, vse to nam je vtisnilo v naša srca nekaj, česar v tujini ne moreš nikjer najti in ne kupiti z denarjem. Čeravno je lepa tudi naša nova domovina, kjer nam ničesar ne manjka, pa pogrešamo tisto toplo prijaznost. Upamo in želimo, da se bomo v bližnji prihodnosti spet naučili počitnic v domovini.

Toni Borkovič, Victoria, B. C.,
Kanada

Tesnejši stiki z bralci

Prilagam ček za dveletno naročnino Rodne grude in ček za Slovenski koledar, za katerega pa mi na žalost primanjkuje časa za branje. Tudi Rodno grudo po navadi le prelistam prvi večer, ko jo prejmem, potem pa navadno ne pridem več do nje, ker imam tudi druge revije in časopise, ki »tekmujejo« za moj prosti čas. Moram vam reči, da bi mi zelo ustregli, če bi me pisмено obveščali o mojem stanju naročnine.

Predlagam vam, da uvedete podoben sistem, kot ga uspešno uporablja večina zahodnih revij, in to s posebno dopisnico, priloženo reviji ali v posebnem pismu. To je opozorilo, da bo naročnina kmalu potekla. Kot vzorec prilagam tako naročilnico. Mislim, da bi s tem marsikomu olajšali plačevanje

nje naročnine oziroma bi tako odprli vrata novim naročnikom. Isto bi veljalo za naročanje knjig, plošč in morda tudi udeležbo na posebnih letalskih poletih v domovino. Bistvo te ideje: čim lažje obnavljanje, tem več naročnin. Večina bralcev namreč nima časa za dolgo pismo, tako pa bi se tudi okrepili stiki z bralci oziroma naročniki.

Želim vsem, ki ste odgovorni za Rodno grudo, še veliko uspehov v prihodnje in vas vse lepo pozdravljam,

Frederick Mok, Rochester, N. Y.,
ZDA

Iz Los Angelesa v Fontano

Sporočam vam, da se konec maja selim iz Los Angelesa v Fontano. V Los Angelesu sem živel polnih 54 let. Ssem sem prišla v času največje depresije, zdaj pa so vsi moji prijatelji že pomrli ali se preselili drugam, v Fontani pa živi več Slovencev, tam je tudi slovenski dom za ostarele, slovenska dvorana in precej mojih prijateljev. Kljub temu da imam že visoka leta, sem se odločila, da še enkrat obiščem Slovenijo. Upam, da si bom lahko ogledala kmečko ohcet.

V Kaliforniji smo imeli to pomlad zelo veliko dežja in viharjev, ki so napravili veliko škode. Poškodovanih je bilo zelo veliko hiš, brez dela je ostalo še več ljudi, kot jih je bilo prej. Zdi se nam, da našega predsednika bolj skrbi obramba in nakupi bombnikov kot pa brezposelnost, ki nimajo od česa živeti. Lepe pozdrave in na svidenje.

Mary Matjazich, Los Angeles,
Calif., ZDA

Previsoke carinske dajatve

V Avstraliji sem že precej let in poznam veliko naših ljudi, zato pogosto slišim številne kritike na račun jugoslovanske carine. Od tod ljudje pošljejo domačim kakor darilo, ki se ga vsi zelo razveselijo in se zahvaljujejo, po drugi strani pa pišejo,

naj ne pošiljamo več, ker je treba plačati preveč carine. Tudi meni se je to zgodilo. Poslala sem darilo sorodnikom, pri katerih sem preživela počitnice, in niso hoteli za to nobenega plačila. V znamenje hvaležnosti sem jim poslala nekaj stvari za opremo nove hiše in sem bila presenečena, ko so mi pisali, kako visoko carino so morali plačati. Podobno mi pripovedujejo tudi drugi. Zavedamo se, da je po vsem svetu kriza, to sem občutila tudi ob mojem obisku Kanade, vendar to s carino bi bilo treba nekako urediti.

Prosila bi vas tudi, če vam je mogoče kdaj poslikati Baško grapo in vas Rut, ki ima med drugim prek 800 let staro lipo.

Zora Uljanic, Cross Roads, NSW,
Avstralija

Dolina Soče

Naši ljudje, ki živijo na tujem, hrepenijo po domovini, občutijo domotožje po domači zemlji, po rojstnem kraju. Ko pridejo na obisk, se nekateri že prvi dan napotijo v knjigarno in iščejo primerne razglednice. Mnogi iščejo tudi večje barvne razglednice – že sam sem jim kot fotograf amater posregel z barvnimi fotografijami večjega formata.

Lani je izšla moja knjiga »Dolina Soče«, ki vsebuje 112 izbranih barvnih posnetkov s tega področja, to je od Mosta na Soči pa vse do zadnje Trente. Knjiga ima krajši poljuden uvod, izčrpen geografski opis doline pa je pripravil prof. Uršič. Knjiga na svojevrsten način prikaže tako naravne lepote kot znamenitosti doline. Knjiga je tudi zelo primerno darilo. Še posebej radi jo bodo vzeli v roke naši izseljenci.

prof. Zorko Fon,
Tolmin

dogodki

Umrl je Franc Leskošek-Luka

V Kliničnem centru v Ljubljani je 5. junija umrl član sveta federacije Franc Leskošek-Luka, narodni heroj, prvi komandant slovenske partizanske vojske, dolgoletni član slovenske republiške in jugoslovanske zvezne vlade.

Franc Leskošek-Luka je bil rojen 9. 12. 1897 v delavski družini v Celju. Izučil se je za kovinostrugarja in se že leta 1913 kot mlad delavec vključil v sindikalno gibanje. Ob koncu 1. svetovne vojne se je pridružil koroškim borcem v boju za pravične meje.

Po 1. svetovni vojni je delal po raznih slovenskih tovarnah, kjer je povsod prebujal in organiziral delavstvo za boj proti izkoriščanju in

političnemu zatiranju. Že leta 1926 je postal član komunistične partije Jugoslavije. Na ustanovnem sestanku komunistične partije Slovenije leta 1936 na Čebinah je bil izvoljen za sekretarja cen ralnega komiteja in je na tem mestu ostal do leta 1946. Postal je tudi član začasnega vodstva KPJ. Ob fašističnem napadu na Jugoslavijo aprila 1941 je bil organizator in tudi sam prostovoljec za obrambo domovine. Ko je bilo ustanovljeno poveljstvo slovenskih partizanskih čet, je bil izbran za prvega komandanta. Ves čas vojne je bil član vodilnih teles slovenske partizanske vojske, leta 1943 se je udeležil drugega zasedanja Avnoja, kjer je bil izvoljen v predsedstvo. Po osvoboditvi je opravljal vrsto pomembnih nalog in je dal pobudo za zidavo številnih tovarn in drugih industrijskih obratov. Plod Leskoškove zagnanosti je med drugim tudi ljubljanski Litostroj in mariborska Metalna, Rade Končar v Zagrebu idr.

Franc Leskošek-Luka je bil, kot je ob njegovi 80-letnici dejal Tone Fajfar, vse svoje življenje povezan z delavstvom: pred vojno kot sindikalni organizator in pobudnik delavske borbenosti, po vojni pa je bilo vse njegovo delo spet oprto na delavski razred, na njegovo ustvarjalnost.

Franca Leskoška-Luko so po žalnih slovesnostih v Ljubljani pokopali z najvišjimi častmi v grobnici herojev v Celju.

Kocbek in Cankar v švedščini

Na Švedskem je v založbi Fripress izšel prevod nekaterih pesmi Edvarda Kocbeka. Zbirka, ki ima naslov »Lip-pizanerhästar« (Lipicanci, po eni od Kocbekovih pesmi), obsega 25 pesmi iz različnih časovnih obdobj. Prevedel jih je Dimitrij Sovrè, izredni profesor slovenskih jezikov na stockholmski univerzi, uvod k prevodu pa je napisal profesor Nils Ake Nilsson.

V kratkem času je to že drugi pre-

vod kakega slovenskega književnega dela v švedski jezik. Poročali smo že, da je novembra lani izšel tudi prevod Cankarjevega Hlapca Jerneja v prevodu Borisa Jericia.

Avstralski minister na Matici

Slovensko izseljensko matico je v maju obiskal med drugimi tudi minister (v senci) za etnične zadeve in umetnost v parlamentu Južne Avstralije v Adelaide Hon. Murray Hill z

ženo. V razgovoru s predsednikom in tajnikom Slovenske izseljenske matice ter z nekaterimi drugimi sodelavci so bila načeta nekatera vprašanja o pospeševanju kulturnega in prosvetnega delovanja med slovenskimi izseljenci v Južni Avstraliji kakor tudi v Avstraliji na splošno. G. Hill, ki velja za dobrega poznavalca in prijatelja avstralskih Slovencev, je v razgovoru izrazil še posebno zanimanje za način dela Slovenske izseljenske matice pri vzdrževanju stikov z našimi rojaki po vsem svetu.

Koliko Jugoslovancev v ZDA?

Po nedavno objavljenih podatkih popisa prebivalstva v Združenih državah Amerike živi v tej državi 840.000 ljudi, ki so se izrekli, da so po rodu iz Jugoslavije ali da so bili njihovi predniki pripadniki kakega izmed jugoslovanskih narodov. Največ ljudi je izjavilo, da so po rodu Jugoslovani – 360.000; Hrvatov je 252.970, Slovencev je 126.463 in Srbov 100.941.

Strokovnjaki domnevajo, da živi v ZDA precej več kot milijon prebivalcev, ki so po rodu iz Jugoslavije (Makedoncev, Albancev, Madžarov idr.). Od več kot 226 milijonov prebivalcev ZDA, kolikor so jih našteali med popisom leta 1980, jih je daleč največ izjavilo, da so Angleži ali Nemci (okrog 49 milijonov). V Združenih državah Amerike živi okrog 8,2 milijona Poljakov, 2,8 milijona Rusov, 1,9 milijona Čehov, 1,8 milijona Madžarov itd.

Kardinal Kuharič v Sloveniji

V prvih dneh maja se je v Sloveniji mudil na povabilo ljubljanskega nadškofa dr. Alojzija Šuštarja kardinal Kuharič iz Zagreba. Skupaj z ljubljanskima škofoma je kardinal obiskal slovensko romarsko središče na Brezjah, za tem pa še Bled z Otokom, grad in tamkajšnjo župnijsko cerkev.

V Ljubljani si je kardinal Kuharič ogledal med drugim semeniško knjižnico, se pogovarjal z vodstvom teološke fakultete, zvečer pa je bil delovni pogovor v nadškofijskem domu, ki sta se ga udeležila tudi koprski škof Jenko in mariborski škof Kramberger.

Novi mariborski pomožni škof

Za novega mariborskega pomožnega škofa je bil imenovan prošt mariborskega stolnega kapitlja in generalni vikar dr. Jože Smej. Kanonik mariborskega kapitlja je bil od leta 1969, pred

tem pa je deloval v Murski Soboti. Dr. Jože Smej je znan tudi kot literarni zgodovinar, pisatelj, teolog in prevajalec madžarskih, francoskih in latinskih del. Posebno pozornost posveča tudi preučevanju prekmurske zgodovine. V svojih raziskavah odkriva duha prekmurskih rojakov.

Levstikove nagrade 1983

Založba Mladinska knjiga je 6. junija v Cankarjevem domu v Ljubljani podelila tradicionalne Levstikove nagrade, edine slovenske nagrade, ki jih podeljujejo književnim in likovnim ustvarjalcem, katerih delo je posebej posvečeno mladim bralcem. Levstikove nagrade so bile prvič podeljene leta 1949.

Letošnjo Levstikovo nagrado za izvirno mladinsko leposlovje je prejel pisatelj Tone Partljič za knjigo »Hotel sem prijeti sonce«, v kateri na preprost in šegav način pripoveduje o veselih in žalostnih pretresih otroške duše.

Nagrado za likovno delo je prejel akademski slikar Kostja Gatnik za ilustracije v knjigah Mrzla reka, Nove prigode profesorja Modrinjaka in Srbske narodne pripovedke.

Nagrado za poljudno znanost pa je letos prejela Berta Golob za knjigo »Žive besede«, ki predstavlja nenačuden učbenik slovenskega jezika. V knjigi pisateljica razgrinja jezikovni razvoj, njegove zakonitosti in značilnosti, še posebej pa razgibano življenje jezika. Knjiga spodbuja k razmišljanju o pomenu govora in jezikovnega ustvarjanja pa tudi o koristnosti in potrebnosti jezikovnega pouka.

Umrli je pisatelj Miško Kranjec

V Ljubljani je 8. junija umrl slovenski pisatelj in akademik Miško Kranjec. Slovenska književnost je z njim izgubila najplodovitejšega socialnega realista, ki je mojstrsko opisoval življenje prekmurskih ljudi.

Miško Kranjec je bil rojen leta 1908 v Veliki Polani blizu Lendave. Pred drugo svetovno vojno je ob pisateljstvu izdajal in urejal časopis Ljudska pravica, med vojno je bil izgnan v Srbijo, od leta 1944 pa je aktivno sodeloval v narodnoosvobodilnem gibanju; vrsto let po vojni je bil dejaven družbenopolitični delavec. Med drugim je bil zaposlen pri založbah, bil pa je tudi predsednik Prešernove družbe in Društva slovenskih pisateljev. Že od leta 1953 je bil redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

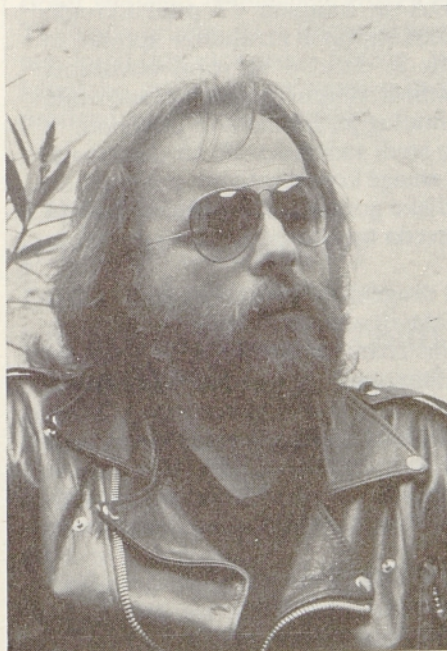
Miško Kranjec je začel pisateljati že kot študent in je kot tak že leta 1930 opozoril nase. Kmalu se je povsem posvetil pisanju. Napisal je okrog 50 literarnih del, v katerih je zlasti dobro opisoval male ljudi, ki se bore za svoj življenjski obstoj. Najbolj znana so njegova dela Težaki, Življenje, Pesem gora, Povest o dobrih ljudeh, Macesni nad dolino, Za svetlimi obzorji in Strici so mi povedali. Za svoje literarno delo je prejel vrsto najvišjih slovenskih in jugoslovanskih priznanj, med drugim tudi tri Prešernove nagrade.

Miška Kranjca so pokopali v njegovem rojstnem kraju Veliki Polani.

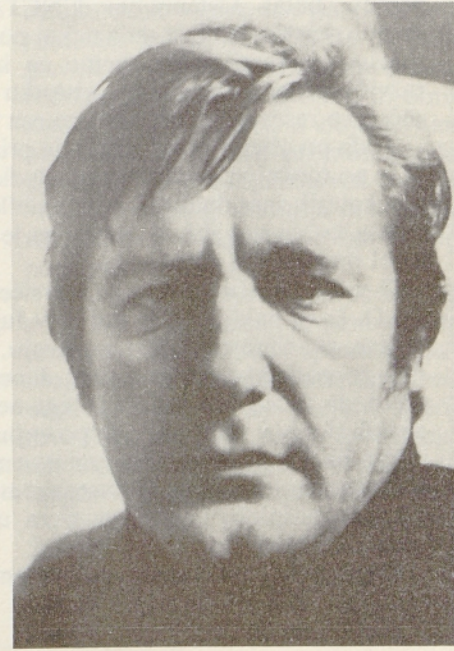
Berta Golob

Kostja Gatnik

Tone Partljič

jugoslavija in svet

gospodarske novice

Šesti UNCTAD

Glavno mesto Jugoslavije je bilo od 6. do 30. junija gostitelj okoli 1500 gospodarstvenikov, diplomatov, politikov in strokovnjakov z različnih področij in približno 1000 novinarjev: prišli so na šesto konferenco Združenih narodov za trgovino in razvoj, UNCTAD.

Šesti UNCTAD se je sestel v znamenju gesla »obnova in razvoj«, njegov največji izziv pa je, kako hkrati rešiti gospodarsko krizo v svetu in pospešiti gospodarski ter družbeni razvoj, zlasti v deželah v razvoju.

Nekaj dni pred UNCTADOM so se v ameriškem mestecu Williamsburgu sestali voditelji sedmih najbogatejših zahodnih držav in predsednik Evropske gospodarske skupnosti in razpravljali o približno istih temah, čeprav predvsem s poudarkom na svojih lastnih težavah.

Sedmerica bogatih pa je bila dovolj realistična, da je spoznala, vsaj na besedah, nujno o medsebojnem sodelovanju razvitih in nerazvitih in obljubila tudi izdatnejšo pomoč slednjim.

Omejeni prostor naše rubrike kajpak ne dovoljuje podrobnejše analize ne Williamsburga in ne Beograda, a vseeno je mogoče reči, da svet ni voljan pritrditi teoriji, ki prihaja iz Združenih držav Amerike in veleva nekako takole: če se hočemo izkoptati iz svetovne gospodarske krize, je treba najprej oživeti gospodarstvo razvitih držav, da bi tako povečali povpraševanje po uvozu in dežel v razvoju in s tem pomagali njihovi gospodarski rasti. Namesto tega se uveljavlja spoznanje, da lahko oživitve svetovnega gospodarstva pričakujemo samo z odstranitvijo protekcionizma, preprečevanjem odliva kapitala z Juga (sinonim za dežele v razvoju) na Sever (razvite države), kar je posledica prezadolženosti, visokih obrestnih mer. Urediti je treba razmere na svetovnih trgih in preprečiti dramatični padec cen surovin.

Dežele v razvoju pričakujejo ukrepe, ki bodo povečale uvoz z Juga, oživeli trgovino na poštenjših odnosih, uredile mednarodno finansiranje, skratka obrnili pretok akumulacije, ki sedaj z Juga odteka na Sever, v obratno smer, nazaj na Jug.

Dialog med Severom in Jugom se je začel v šestdesetih letih in je sprva precej obetal. Ustanovitev UNCTADA in Skupine 77 pred okroglo dvema desetletjema je dala nekaj povsem otipljivih rezultatov: sprejeli so splošno preferencialno shemo za izvoz iz dežel v razvoju, obveznost razvitih dežel o določenem odstotku pomoči, skupni program za surovine, začeli so reševati probleme prenosa tehnologije, prometa in podobno.

Toda po obetavnem začetku je prišlo sredi sedemdesetih let do zastoja, ki je po mnenju poznavalcev posledica zmage konservativnih političnih sil v nekaterih zahodnih državah in deflacijske gospodarske politike, ki so jo te sile začele izvajati. V ozadju pa je seveda tudi gospodarski zastoj, ki je zajel malone vés svet.

O vsem tem (in seveda še marsičem drugem je razpravljal šesti UNCTAD. In ni naključje, da ravno v Jugoslaviji, državi, ki zdaj preživlja vse težave, značilne za dežele v razvoju. Naš znani strokovnjak za mednarodne gospodarske odnose, prof. Janez Stanovnik, je pred UNCTADOM dejal, da je Jugoslavija glede tega nekakšen laboratorij, ker je ena izmed redkih držav v razvoju, ki je po vojni uspešno opravila proces industrializacije-hkrati pa se odprla svetovnemu trgu. In zdaj odločno vodi boj za premagovanje slabosti na svetovnem trgu in v mednarodnih gospodarskih odnosih nasploh, prizadeva si za uveljavljanje novega mednarodnega gospodarskega reda.

UNCTAD je ena izmed najpomembnejših postaj na poti do tega cilja.

Janez Čuček

Gospodarsko sodelovanje z ZDA

Pred nedavnim se je v Dubrovniku končal 9. letni sestanek jugoslovanske zbornice za izboljšanje gospodarskega sodelovanja med Jugoslavijo in ZDA ter ameriško-jugoslovanskega ekonomskega sveta. Sodelovalo je blizu 150 ameriških in več kot 300 jugoslovanskih političnih, gospodarskih in bančnih strokovnjakov. Obe strani sta temu srečanju pripisali izreden pomen, kar dokazuje, da so bile med udeleženci tudi tako ugledne osebnosti, kot je bil podsekretar v ameriškem zunanjem ministrstvu Lawrence Eagleburger, namestnik pomočnika sekretarja v ministrstvu za trgovino ZDA Donald Earnshaw, ameriški veleposlanik v Jugoslaviji David Anderson, predsednik Exim banke Charles Lord in izvršni podpredsednik mednarodne finančne korporacije Hans Wuttke.

Srečanje je izzvenelo v prepričanju, da je pričakovati oživitve trgovinske menjave med Jugoslavijo in ZDA, predvsem tako, da bi se povečal naš izvoz na ameriško tržišče. Pomemben je tudi sklep o pospešitvi kreditiranja jugoslovanskega uvoza surovin in rezervnih delov s strani ameriških družb in bank. Predstavniki obeh strani so tudi ugodno ocenili novico, da je jugoslovanski izvoz v ZDA v začetku letošnjega leta precej narastel.

Novo mešano podjetje

V Žitari vasi na avstrijskem Koroškem so pred nedavnim odprli novo tovarno stilnega pohištva, ki je nastala na osnovi gospodarskega sodelovanja med Koroško in Slovenijo. Gre torej za novo tako imenovano mešano podjetje, kakršnih je na dvojezičnem ozemlju na Koroškem že več, pri čemer tokrat kot glavni soinvestitorji nastopajo Slovenijales trgovina Ljubljana, Alples Železniki, Intertrade in IPH iz Celovca ter SKY product iz Clistona iz ZDA. Celotna naložba je stala 80 milijonov šilingov. Trenutno je zaposlenih 75 delavcev, v prihodnjih mesecih pa naj bi jih sprejeli še 20. V letošnjem letu bodo proizvedli pohištvo v vrednosti 30 milijonov šilin-

gov, do leta 1985 pa kar za 80 milijonov. Avstrija letno uvozi za 3,4 milijarde šilingov pohištva, izvozi pa le za 1,7 milijarde. Prav v tem nesorazmerju med uvozom in izvozom išče IPH Žitara vas svoj prostor – možnost prodora na zahodni trg, predvsem v Zvezno republiko Nemčijo. Nova tovarna pohištva leži v velikovškem okraju, kjer so letos zabeležili kar 18-odstotno brezposelnost, rekordno v Avstriji. Zato v IPH upravičeno pričakujejo, da jim bo deželna vlada v Celovcu dodelila ustrezno finančno pomoč, s katero bi lažje prebrodili začetne težave.

Delavci v tovarni so se odločili, da dosledno upoštevajo načelo dvojezičnosti, saj je večina zaposlenih slovenske narodnosti.

Med Koroško in Slovenijo je nastala še ena gospodarska vez, tovrstno sodelovanje pa je treba še učvrstiti. To sta s svojo navzočnostjo na otvoritvi potrdila tudi predsednika obeh gospodarskih zbornic – Marko Bulc in Otmar Baureht.

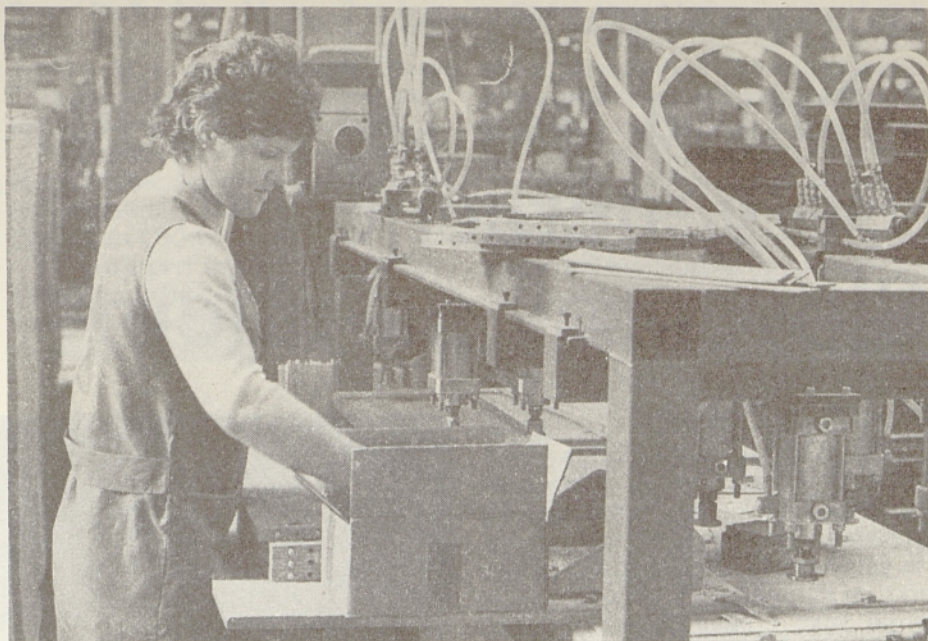
Prva domača ploščad za iskanje nafte

V ladjedelnici »Uljanik« so porinili v morje prvo domačo ploščad za vrtnanje in raziskovanje morskega dna »Labin«, ki so jo skupaj zgradili ladjedelci Pulja, Reke in Splita. Ploščad »Labin« je naročila zagrebška »INA-Naftaplin« po licenci ameriške tvrdke »Levingstone«. V Uljaniku so zgradili trup ploščadi, v Splitu zgornji del, v reškem »3. maju« pa »noge«. V ladjedelnici »Viktor Lenac« na Reki, ki je nosilec celotnega posla, pa bodo vse to združili.

Prva domača samodvigajoča in podprta ploščad »Labin« bo lahko iskala nafto v morski gladini do 91,4 metra, njeni vrtni stroji pa dosežejo 7.500 metrov globoko v zemljo. Dolga je 61 metrov, široka 57, visoka skoraj 7 metrov, težka pa okrog 6.000 ton. Na njej bo delalo in živelo 35 članov posadke, ploščad pa mora biti gotova čez leto dni.

Banane kot plačilo za ladjo

Puljski Uljanik bo za Ekvador zgradil ladjo, Jugoslavija pa bo za to prihodnjih 6 let iz Ekvadorja dobivala banane. Uljanik je namreč že dobil soglasje zveznega sekretariata za zunanjo trgovino, da lahko proda ladjo za banane. Sama ladja velja 40 milijonov dolarjev in zagrebško podjetje Voće bo iz Ekvadorja uvozilo za 35 milijonov dolarjev banan. Letos naj bi uvozili že 2 do 3 tisoč ton banan, že prihodnje leto pa 17 tisoč ton. Količi-

V tovarni pohištva Alples v Železnikih foto: Janez Zrnc

ne seveda ne zadostujejo za jugoslovanski trg, prodajalci ladje in uvozniki banan pa so obljubili, da bodo enakomerno oskrbovali celotno jugoslovansko tržišče.

Kot rečeno, bo Ekvador za ladjo plačal 40 milijonov dolarjev, od tega le 5 milijonov v denarju, ostalo pa v bananah.

Naša licenca za Britance

Tobačna industrija v Nišu je v skladu s 15-letno pogodbo odstopila britanski firmi John Payne licenco za proizvodnjo posebne elektronske naprave za perforiranje cigaretnega papirja.

Ta naprava je izdelek inženirja Radmila Marinkovića, strokovnjaka, ki je svojo iznajdbo patentiral in odstopil svojemu delovnemu kolektivu. To je prvi primer, da je britanski partner kupil jugoslovansko licenco, po kateri bo proizvajal to napravo in jo prodajal na svetovnem tržišču.

Pogovori predstavnikov City bank z Ljubljansko banko in njenimi člani

Pred nedavnim so se na Bledu predstavili Ljubljanske banke in njenih članov Iskre, Slovenijalesa, Železarne Jesenice, Zdravilišča Radenci, NE Krško in Savskih elektrarn sestali s predstavniki ameriške banke City bank iz New Yorka.

Delegacijo City bank, največje svetovne banke, sta vodila A. G. Montzavinos in G. J. Clark, vodilni osebnosti

City bank, s strani LB – ZB pa je razgovore vodil predsednik poslovnega odbora Metod Rotar. To je bil prvi obisk najvišjih predstavnikov City bank pri Ljubljanski banki. Ta banka ima med tako imenovanimi komercialnimi bankami največ plasmajev v Jugoslaviji.

Obračnavali so paket finančnega aranžmaja za Jugoslavijo in odprta vprašanja realizacije omenjenega posla. Poudarili so obojestransko željo, da bi uspešno rešili vprašanja v zvezi s pogodbeno dokumentacijo in da bi poiskali rešitve, ki bi bile sprejemljive za obe strani.

Prav tako so govorili o reprogramiranju finančnih kreditov za NE Krško, za katere kreditiranje je City bank v letu 1972 organizirala konzorcij tujih posojilodajalcev. LB ZB je v imenu investitorjev Savskih elektrarn Ljubljana in Elektroprivrede Zagreb in ostalih bank – garantov ponovila svoj zahtevek za odlog odplačila dospelih glavnih kreditov in podaljšanje skupne ročnosti kreditov za dve leti in obrazložila svoj zahtevek z objektivnimi okoliščinami (zamuda pri primopredaji). Ponovila je svoj zahtevek za individualno reprogramiranje teh kreditov, ne pa v sklopu celotnega finančnega paketa za Jugoslavijo.

City bank je pripravljena sodelovati z LB-ZB in financirati izvozno usmerjene projekte, ki bodo sposobni, da s svojim ustvarjenim deviznim prilivom odplačajo obveze do prejetih kreditov. Tako naj bi se tudi v spremenjenih ekonomskih pogojih nadaljevalo dolgoročno sodelovanje obeh bank.

Predstavniki Iskre, Slovenijalesa, Železarne Jesenice in Zdravilišča Radenci so predstavili svoje organizacije in projekte, pri katerih računajo na finančno sodelovanje obeh bank.

Matica naj povezuje vse generacije Slovencev na tujem

»Delovanje Slovenske izseljenske matice je bilo že vse od začetka njene obstoja usmerjeno k našim izseljenskim društvom po vsem svetu in k posameznikom iz starejše in tudi mlajše generacije. Vrsto let se že zavedamo, da je nujno treba vzpostavljati in gojiti stike z mlajšimi generacijami, potomci naših izseljencev – še posebno zaradi tega, ker smo priče njihovega velikega zanimanja za staro domo-

Matjaž Jančar, novi predsednik Slovenske izseljenske matice, je bil rojen leta 1940 v Ljubljani. Po poklicu je diplomirani pravnik. Doslej je delal v mednarodnem odboru slovenskih sindikatov, bil dvakrat v konzularni službi, najprej v Stuttgartu in pozneje kot vodja konzularnega oddelka jugoslovanske ambasade na Dunaju, po vrnitvi pa je svetovalec za mednarodne odnose pri predsedstvu SR Slovenije. Pred nekaj leti je bil tudi predsednik koordinacijskega odbora za vprašanja naših delavcev na začasnem delu v tujini, pri Matici pa je doslej sodeloval že kot član uredniškega odbora Rodne grude.

Delovno predsedstvo občnega zbora Slovenske izseljenske matice, ki je bil 1. junija v Ljubljani; za govorniškimi pultom (na desni) dr. Danilo Türk

vino. Glede na to smo usmerjali našo dejavnost tako, da zajemamo pri našem delu vse generacije naših izseljencev, pri tem pa bo treba v prihodnje še bolj okrepiti delo s potomci slovenskih izseljencev. Na tem področju je bil storjen pomemben korak zlasti z uveljavitvijo poletne šole slovenskega jezika, odločno premalo pa smo kot družba storili pri omogočanju štipendiranja teh generacij in pri uveljavljanju možnosti vključevanja izseljencev in njihovih potomcev v razne meddržavne dogovore o izmenjavah na kulturno-prosvetnem, znanstvenem in tehničnem sodelovanju.«

S temi besedami v svojem uvodnem govoru je dosedanji predsednik Stane Kolman začel letošnji redni občni zbor Slovenske izseljenske matice, ki je bil v dvorani ljubljanskega magistrata 1. junija. Občnega zbora so se udeležili številni člani in delegati, med katerimi je bila tudi vrsta uglednih družbenih in političnih delavcev, publicistov in izseljencev povratnikov. Vsi člani in gostje so prejeli obsežno poročilo o štiriletnem delu Matice, ki opravlja resnično pomembno delo na raznih področjih sodelovanja z našimi rojaki oziroma njihovimi potomci na raznih straneh sveta. Dosedanji predsednik ka-

kor tudi številni razpravljavci so poudarjali, naj bo povezovanje z izseljenci oziroma njihovimi potomci še bolj kot doslej stvar vse naše družbe, naj bo to sodelovanje vpleteno v vso našo skupnost od gospodarskega področja do kulture, od znanosti do turizma.

V razpravi o štiriletnem poročilu Slovenske izseljenske matice so sodelovali dr. Danilo Türk, predsednik komisije za manjšinska in izseljenska vprašanja pri republiški konferenci socialistične zveze delovnega ljudstva

Slovenije, ki je poudaril poseben pomen delovanja poletne šole za otroke slovenskih izseljencev in informativne dejavnosti Matice, znanstveno-raziskovalni delavci dr. Mirko Jurak, dr. Janez Stanonik, dr. Matjaž Klemenčič in mag. Irene Mislej, ki so govorili o raziskovanju zgodovine slovenskega izseljenstva in poudarjali nujnost zbiranja zgodovinskega gradiva o vseh plateh našega življa na tujem, za njimi pa so v razpravi sodelovali med drugimi še Stane Lenardič, nekdanji jugoslovanski generalni konzul v Clevelandu, ki je opozoril na nekatera nerešena vprašanja med našimi ameriški Slovenci, Božo Cerar, nekdanji jugoslovanski konzul v Sydneyu, in Tadej Labernik, sodelavec slovenske redakcije agencije Tanjug, ki je govoril o pospeševanju informativne dejavnosti med izseljenci.

Obsežno finančno poročilo o poslovanju Matice je pripravil predsednik nadzornega odbora Štefan Urbanc, ki je tudi pohvalil vestno in vzorno finančno poslovanje. Občni zbor je za tem sprejel razrešnico starega izvršnega odbora.

Za novega predsednika Slovenske izseljenske matice je bil za tem izvo-

Ijen Matjaž Jančar, za podpredsednika pa Bojan Lubej. Oba sta že z dosedanjim sodelovanjem v organih Matice dokazala, da bosta sposobna opravljati zaupani nalogi.

Novi izvršni odbor Matice sestavlja jo: Kristijan Bavdaž, Srečko Berčič, Dragica Breskvar, Erna Brumen, Štefan Cigoj, Božo Cerar, Jože Gačnik, Rado Genorio, Stane Jajtič, dr. Mirko Jurak, Stane Kolman, Tone Kuntner, Miloš Kuret, Tadej Labernik, Aljoša Mrak, Darko Perovšek, Tone Pavček,

Boris Podbevšek, Marko Pogačnik, Milan Primc, Franc Razdevšek, Ivan Seničar, dr. Janez Stanonik, dr. Danilo Türk, Štefan Urbanc in delegat zveze kulturnih organizacij Slovenije.

Nadzorni odbor Matice sestavljajo: Henrik Ribič, Joško Ošnjak, Ervin Sili ter namestniki Tone Kukovica, Jože Plevnik in Ludvik Troha.

Na svoji prvi seji takoj po občnem zboru je izvršni odbor ponovno izvolil za tajnika Slovenske izseljenske matice Marka Pogačnika.

Občni zbor Matice je sprejel tudi nekatere spremembe oziroma dopolnitve dosedanjega Statuta Matice. Med spremembami je tudi določilo, da je predsednik Matice izvoljen za dve leti z možnostjo ponovne izvolitve še za dve leti, člani izvršnega odbora pa so lahko izvoljeni dvakrat po štiri leta. Občni zbor bo odslej vsako leto in bo sprejemal tudi vsakoletni zaključni račun Matice.

Na priložnostni slovesnosti po občnem zboru je novi predsednik Matice Matjaž Jančar podelil tudi diplome častnim članom, ki jih je imenoval občni zbor. Za častne člane sta bila posmrtno imenovana Louis Adamič in Vatro Grill, diplome častnih članov pa so bile podeljene tudi Vidi Tomšič in Mitju Ribičiču, dosedanjim predsednikom Matice Zimi Vrščajevi, Francetu Pirkoviču, Dragu Seligerju, Stanetu Kolmanu in dolgoletnemu podpredsedniku Pavlu Bojcu.

Diplome SIM so prejeli: Tomo Brejc – posmrtno, Jože Bajec, Majda Gaspari, Kulturna skupnost Slovenije, Narodna in univerzitetna knjižnica, Skupščina mesta Ljubljane in zveza kulturnih organizacij Slovenije. Priznanja SIM pa so prejeli: Carinarnica Ljubljana, Ljubljanska banka – združena banka, Stane Česarek, Marička Mehle in dr. Lev Svetek. V imenu vseh nagrajencev se je zahvalila Vida Tomšič, ki je poudarila pomembno poslanstvo Slovenske izseljenske matice med vsemi naprednimi ljudmi v današnjem svetu, ko morajo enakopravnost malih narodov in splošna demokracija prevladati nad tistimi, ki teptajo njihove pravice.

J.P.

Pogled na del udeležencev občnega zbora v sejni dvorani ljubljanskega magistrata; v ospredju publicistka in pisateljica Anna Krasna, poleg nje pisatelj akademik Anton Ingolič, zadaj dr. France Adamič, nekdanji predsednik Franc Pirkovič in drugi

Iz poročila o delu Slovenske izseljenske matice v obdobju 1979–1983

Globlje in krepkejše sodelovanje

Slovenska izseljenska matica je v obdobju, ki je minilo od zadnjega občnega zbora, proslavila jubilej 30-letnega delovanja na področju izseljenstva, utrjevanja in širjenja vezi med rojaki in njihovo staro domovino oziroma domovino njihovih prednikov. Ves ta čas je spodbujala in po svojih močeh pomagala ohranjati duha in kulturo med pripadniki slovenskega rodu širom sveta, potomcem naših izseljencev pa pomagala pri iskanju njihovih korenin in pri vsestranskem spoznavanju domovine prednikov. Ostala je zvesta ustanovnim načelom, sprejetim leta 1951, le razširjala in dopolnjevala jih je tekom let in prilagajala zahtevam izseljenstva.

Predsedstvo SFRJ je Slovensko izseljensko matico ob jubileju odlikovalo z redom Zaslug za narod z zlato zvezdo v priznanje

za posebne zasluge pri spodbujanju kulturno-prosvetne dejavnosti med izseljenci in kot priznanje za prispevek k razvijanju stikov izseljencev z domovino. Leta 1981 je Matica prejela tudi najvišje priznanje Rdečega križa Slovenije, »zlati znak«, zaradi večkratnega vključevanja Matice in slovenskih izseljencev v humanitarne in solidarnostne akcije pomoči od raznih naravnih nesrečah in drugih težavah.

Neposredni stiki

V zadnjih štirih letih je bilo precej primerov tesnejšega sodelovanja izseljencev z domovino, za kar ima prav Matica neposredne zasluge. Navedimo jih le nekaj!

Na pobudo naših izseljencev sta se pobratila francoski kraj Aumetz in slovenski

kraj Idrija, delovni kolektiv Slovenijaceste-Tehnika iz Ljubljane je sprejel v goste pevce izseljenskega pevskega zbora zvon iz Holandije, učenci osnovne šole v Celju so se srečali z otroki dopolnilne šole slovenskega jezika iz Belgije, mladi hokejisti, otroci slovenskih izseljencev iz Kanade, so se v Ljubljani srečali s slovensko pionirsko hokejsko reprezentanco, poslovni ljudje iz vrst slovenskih izseljencev v Braziliji pa so se predstavili v Ljubljani na gospodarski razstavi Brazilije.

In še bi lahko naštevali: podpredsednik izvršnega sveta SR Slovenije Vlado Klemenčič se je za časa uradnega obiska v ZDA sestal v Clevelandu tudi s predstavniki slovenskih izseljenskih organizacij, župan Clevelanda Ivo Voinovich se je v domovini svojih prednikov ob obisku

Ujubilane sestel s številnimi njenimi osebnostmi, prav tako tudi ameriški kongresman Denis Eckart...

Razen tega je že ustaljena navada, da so se predstavniki SIM pred odhodom v države, kjer žive naši izseljenci, redno pogovorili s predstavniki veleposlaništev teh držav, Matico pa so v teh letih obiskali predstavniki multikulturnih centrov pokrajine Ontario v Kanadi, ministrstva za kulturo in priseljence na Nizozemskem, senator Avstralije T. Mullwihil n drugi.

Založništvo, šolstvo in raziskovanje

V obdobju 1979–1983 je kar pri šestih založbah v Sloveniji išlo enajst knjig s področja slovenskega izseljenstva. Povratnica iz ZDA Ana Praček-Krasna je spisala knjigo Moja ameriška leta. Franc Kurinčič, povratnik iz Argentine Na tej in oni strani Oceana, slovenski novinar Janez Čuček delo o Južni Ameriki z naslovom Sramota umira počas, prof. Jože Bajc bibliografijo o slovenskem izseljenskem časopisju, Jerneja Petričeva pa antologijo Slovencev v Severni Ameriki z naslovom Naši na tujih tleh. V sodelovanju z Matico so izšli tudi Jerneje Petričeve Svetovi Louisa Adamiča, H. A. Christiana Izbrana pisma Louisa Adamiča, drugi ponatis zadnje Adamičeve knjige Orel in Korenine, pri založbi Borec pa letošnjega marca še zbirka treh Adamičevih del – Smeh v džungli, Dinamit in Moja rojstna dežela.

V pripravi za izdajo je še nekaj knjig: Ericha Wernerja Slovenci v Westfaliji, Spomini slovenskega izseljenca v Boliviji Pavla Šimca pa brošura Vse o Matici, ki bo tiskana v več jezikih in je namenjena predvsem potomcev slovenskih izseljencev.

Nedvomni uspeh v minulem letu glede stikov z mladimi izseljenskimi rodovi je zabeležila Matica kot soorganizatorica Poletne šole slovenskega jezika za potomce slovenskih izseljencev. Šola je bila v Kranju; obiskovalo jo je 28 mladih ljudi iz ZDA, Kanade, Avstralije, Argentine, Nizozemske, Nemčije, Francije, Švedske in Belgije. Zanj je že v minulem letu bilo več prošenj za sprejem kot jih je bilo moč ugodno rešiti, letos pa je odziv zanj bil še večji. Ta šola je le ena izmed oblik Matičine skrbi za mladi izseljenski rod. SIM je namreč v minulem štiriletnem obdobju organizirala tudi vrsto nastopov potomcev izseljencev v domovini. Na njeno povabilo je v tem času gostovalo v Sloveniji kar 26 mladinskih izseljenskih skupin – folklorne skupine, pevski zbori, inštrumentalni ansambli, pevci, športniki, uspešno pa je v tem času potekalo tudi štipendiranje izseljenskih otrok za študij v Sloveniji.

Z ustanovitvijo centra za slovensko izseljenstvo pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti v Ljubljani ni več zapostavljeno znanstveno-raziskovalno delo na področju izseljenstva. SIM je minulo leto pričela sodelovati z omenjenim centrom,

kljubljane sestel s številnimi njenimi osebnostmi, prav tako tudi ameriški kongresman Denis Eckart... vključuje je v sosvet RTV Ljubljana za pripravo serije dokumentarnih oddaj o zgodovini slovenskega izseljenstva, aktivno pa sodeluje tudi pri pripravah izseljenskega dela v Enciklopediji Slovenici in Enciklopediji Jugoslavic.

Gradivo in gostovanja

Slovenska izseljenska matica je v minulih štirih letih odposlala na naslove društev in njihovih dopolnilnih šol ter radijskih ur veliko gradiva: 3773 knjig, 5148 gramofonskih plošč, 2178 kaset, 559 učbenikov. Zakaj ne po slovensko in še veliko drugega gradiva, ki naj bi pomagalo ohranjati v tujini slovenski jezik in kulturo.

Poleg pošiljanja strokovne literature pa je SIM organizirala tudi nekaj strokovnih izpopolnjevanj v Sloveniji, tako za pevodjo slovenskega zbora iz Aumetza, sodelovala je pri organiziranju strokovnega usposabljanja prof. glasbene terapije iz Millwaukeeja Lea Muskatevca, učiteljice slovenskega pouka v Sydneyu Marize Ličanove, na izpopolnjevanje koreografije pa sta prišla tudi koreograf folklorne skupine Triglava v Buenos Airesu Hector Arico ter Rida Kraševca, članica folklorne skupine Lipa park, v St. Chatarinnes v Kanadi.

Na Kredarici se rojeva nov Triglavski dom

Ponovitev domoljubnega dejanja iz 19. stoletja

Gradbišče 2525 m visoko, financirano z darovi

Triglavski dom je naša najvišja in najbolj obiskovana visokogorska postojanka. Ima bogato narodno-obrambno zgodovino in plodno gorniško dejavnost, kateri želimo dodati še uspešno prihodnost.

Odpiranje vrat slovenskemu gorništvu

Kmalu po rojstvu Slovenskega planinskega društva pred devetdesetimi leti, v času, ko je bila v nevarnosti slovenska podoba naših gora, je Jakob Aljaž, dovški župnik, spočel pogumno zamisel o gradnji postojanke na grudih Triglava. Izbral je prostor na Kredarici, 2.515 m visoko in leta 1895, kot preizkus domoljubne zavesti, ta načrt začel uresničevati. Že 10. avgusta, leta 1896 so ob Aljaževih zvokih:

*Oj Triglav moj dom,
kako si krasan,
kako me izvabljaš
iz nizkih ravan...*

V zadnjih letih je bilo tudi uresničenih nekaj turnej, tako po Evropi, le-ta je že tradicionalna, potem pa v Združene države, Južno Ameriko in Avstralijo. Delegacije Slovenske izseljenske matice so na povabilo slovenskih društev obiskale v tem času vse pomembnejše prireditve pri slovenskih društvih – kar na treh kontinentih in v sedmih državah.

Seveda pa so v tem času gostovale v Sloveniji številne slovenske kulturno-umetniške izseljenske skupine, kar 14 jih je bilo na slovenskih tleh, vendar v to število niso zajete skupine, ki so se udeležile znamenite slovenske Ohceti 83 in tradicionalnega – letos že 28. – škofjeloškega izseljenskega piknika.

Slovenski-izseljenski matici pa v precejšnji meri pomagajo pri uresničevanju programa dela s Slovenci v svetu njene podružnice v Murski Soboti, Novi Gorici, Kamniku, Domžalah in Kočevju; pripravljajo srečanja z izseljenci, piknike in so tudi odlične gostiteljice izseljenskih kulturnih skupin ter obiskov.

V svoje načrte za bodoče delo z izseljenci pa si je Slovenska izseljenska matica zapisala predvsem še globlje in krepkejše sodelovanje s slovenskimi društvi in posamezniki v Avstraliji, Kanadi, Argentini, Urugvayu in Braziliji, kar je v zadnjih letih že pokazalo lepe uspehe.

slovesno odprli Triglavsko koč. S tem se je začel vzpon slovenskega planinstva. Hitro sta se pokazala dalekovidnost Jakoba Aljaža in življenjska moč Triglavske koče. Rastlo je število pohodnikov na Triglav in postojanka na Kredarici je postajala premajhna. Prvo povečanje so izvedli že leta 1910. Polnih 44 let je zatem ta postojanka v svojih zrelih letih potrebovala do naslednje obnove in razširitve. Velike zgodovinske spremembe so se dogodile v tem času, hramu domoljubne zavesti pa tudi okupatorski škornji niso mogli izravnati slovenskega duha.

V osvobojeni domovini je planinstvo hitro oživel in dobivalo množičen razcvet. Postojanka na Kredarici ni bila več kos zahtevam obiskovalcev, zato je bila leta 1954 drugič povečana in preimenovala se je v Triglavski dom.

Zadnja tri desetletja so slovensko planinstvo, gornišstvo in alpinizem doživeli nesluten razvoj. Prihajalo je blagostanje, pohodništvo v gore je postalo množično, plezanje vsakdanje, gorniki, vzgojeni v doma-

kih gorah, pa so svojo sposobnost dokazali na najvišjih vrhovih sveta. V teh pogojih so tudi gorske postojanke postale premajhne. Zato ni naključje, da je bila ob dvestoletnem jubileju prvih pristopnikov na Veliki Triglav leta 1978 sprejeta obveza o prilagojevanju Triglavskega doma novim razsežnostim gorništva.

Zgodovina se ponavlja

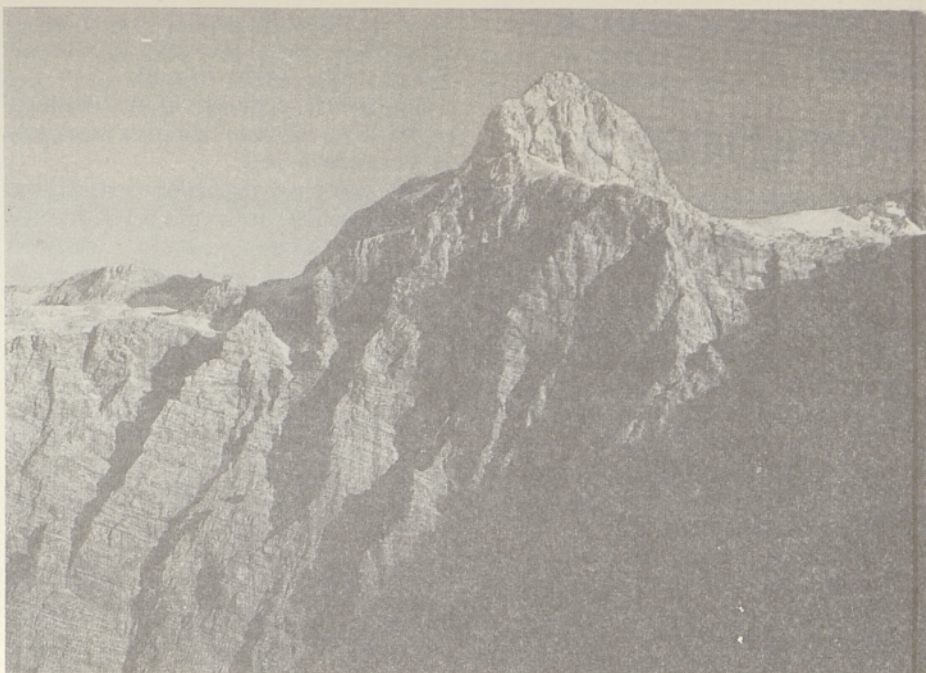
Akcija za razširitev in obnovo Triglavskega doma je stekla leta 1980, ko sta bila zgrajena zajetje in zbiralnik za 120.000 litrov vode. Gradbena in obrtniška dela na sami postojanki so se začela leta 1982 in se bodo nadaljevala v letošnjem poletju. Ko je bil v večernem, televizijskem dnevniku 28. junija 1982 pokazan dogodek dneva: kako helikopter prenaša stroje, delavce in material na Kredarico in objavil začetek gradbenih del na Triglavskem domu, je v Sloveniji zavladalo pravo zadovoljstvo. Po gradbenih uspehih je navdušenje še bolj raslo. Na Kredarici se je resnično zbrala udarna delovna naveza, ki je do konca lanskega poletja napravila pravi čudež. Triglavski dom je dobil novo zunanjo podobo, ki ga bo spremljala v tretje tisočletje. Potem, ko bodo letos opravljena notranja dela in bo obnovljen stari del doma, bo postojanka imela zmogljivost 180 ležišč, posebne prostore za zimске obiskovalce, stalno meteorološko postajo, bazo gorskih reševalcev, pod streho pa bo lahko sprejela več kot 300 planincev.

Znanje in sposobnost slovenskih izvajalcev gradbenih in obrtniških del sta zagotovilo, da bo prerojeni Triglavski dom slovenski ponos. Mehanizem od helikopterskega transporta, ki ga opravljata JLA in Milica, do gradbenih del, ki jih izvaja Gradbinec Kranj, deluje skladno kot ura, težje pa je pri zagotavljanju finančnih sredstev. Triglavski dom zidajo s prostovoljnimi prispevki občanov, umetnikov, obrtnikov in podjetij. Zbrati je treba blizu 70 mio dinarjev. To je velik zalogaj. Triglavski dom, izročilo zavesti naših prednikov, bo v prihodnosti toliko več vreden, kolikor več Slovencev iz domovine in tujine bo vanj vgradilo svoj kamen.

Dne 17. septembra bo najpomembnejši dogodek letošnjega jubilejnega leta slovenskega planinstva – prerojeni Triglavski dom bo gornikom svečano dan v uporabo. S tem pa še ne bodo poravnani vsi računi. Za vračanje dolga bodo darovi za Triglavski dom potrebni še v naslednjih dveh letih.

Na Triglavu smo vsi Slovenci edini

»Edino plamteča ljubezen do domovine Slovenke, do nje trdnega in vsestranskega napredka, nas je napotila, da smo zasnovali ta planinski dom, ki bodi vsemu Slovenstvu v ponos in največjo čast. In zato se veselo nadejamo, da gotovo ne bode niko-

Triglav – gora in simbol (foto: P. Janežič)

gar, ki ne bi se rodoljubno odzval naši mili prošnji, katero iz dna srca oglašam od meje do meje slovenske domovine in tudi zunaj nje do vseh naših prijateljev,« je pred 88 leti napisal Jakob Aljaž. To čudovito povabilo je tudi pri posodabljanju njegove dediščine spodbudno. Kot Aljaž se tudi mi obračamo na Slovence, ki živijo izven matične domovine, saj vsi priznamo Triglav za svoj simbol, Aljažev stolp pa za življenjski cilj.

Ime Triglav ponosno nosijo klubi, društva in celo firme daleč od domovine, zato smo prepričani, da bi malokateri Slovenec, ki bi bil zaprosen, odklonil mali dar za Triglavski dom. Za organiziran pristop k zbiranju prostovoljnih prispevkov smo se obrnili na slovenske organizacije v tujini in jim poslali gradivo, ki bo služilo kot znak prizna-

nja in hvaležnosti za podarjena sredstva.

Podarjena sredstva sprejema:

Sklad za Triglavski dom – devizni račun: Planinska zveza Slovenije 61000 Ljubljana 50100-620-107-72100-421

Prepričani smo, da bomo pri večini, ki čutijo korenine svoje pripadnosti slovenskemu narodu, naleteli na razumevanje.

Triglav je naš ponos, utrjevalec narodnostne zavesti, pospeševalec planinstva in zibelka slovenskih gornikov. Triglav nas združuje in jekleni, zato smo Slovenci pri varovanju njegovih krasot enotni. Za vsak dar, ki bo za Triglavski dom prispel iz bližnjih, izvenevropskih ali iz daljnih, prekomorskih dežel, vam bodo hvaležni vsi ljubitelji slovenskih gora.

Gregor Klančnik

Najvišje slovensko gradbišče – Triglavski dom na Kredarici (foto: Janez Pukšič)

Od Rimskega vrelca do Kotelj

Vorančeva pot

Brisalca sta pobrisavala avtobusno stekleno pročelje od Ljubljane do Slovenjega Gradca; tam sta ju, na lokalnem, zamenjala druga dva do Kotelj in še do Rimskega vrelca. S končano vožnjo je prenehalo deževati. Nekaj molčečih potnikov, domačinov, se je brž potaknilo po poteh, ki so jim vsakdanjik. Skozi vejevje starih smrek se je kazalo večje poslopje – hotel Rimski vrelec.

Spoznati želim tisti del naše zemlje, ki se je zleknil pod Uršljo goro in nad Kotlje, spoznati želim Vorančevo pot.

»Počez in okoli vasi gre ta hotuljska transverzala, Vorancu v spomin in vsemu tistemu, kar se je v Vorancu zgrnilo in se zgrinja v njegovi podobi: domača zemlja in strast korenin, narodnoosvobodilna borba in ljudska revolucija.

Tudi če ničesar ne bi bil napisal, bi bil, ker je bil blizu svetovnemu vrhu komunistov, nad vse pomenljiv Hotuljec...«

Tako je zapisano v knjižici z naslovom Vorančeva pot, ki sta jo izdali kulturna skupnost na Ravnah in tamkajšnja Študijska knjižnica.

Pot se začne ob vznožju Uršlje gore, na Kiséli vodi, domačini pravijo Kseva voda, turistično pa je Rimski vrelec. V cesarskih časih je bilo znano letovišče in zdravilišče, v času zadnje vojne pa

so se tu vgnezdili nacistični policaji in vlasovci in nekoč letovišče spremenili v kraj strahu, groze in muk.

Na koncu poslopij in nekdanjega parka se na drevesu beli prva markacija Vorančeve poti.

Od daleč se je belila domačija z gospodarskimi poslopji, pri Kotniku. Po poroki Johana Kuharja z Marjeto Krautberger sta se zakonca naselila najprej pri Toneju, vendar prav kmalu zamenjala streho in se udomila pri Kotniku, kjer sta dobila svoj »štibeljc«. Tu se jima je 10. avgusta 1893 rodil prvorojenec, na dan, ko je god sv. Lovrenca, kar se po domače reče Voranc. Kotnikova bajta je danes obnovljena, spominska plošča na njej pa priča, da se je tukaj rodil Lovro Kuhar – Prežihov Voranc.

Takoj za hišo so travnati bregovi pa steza, ki preide v kolovoz. Na odprtem, razglednem svetu je Na Koglu, kjer je ob lepem vremenu od tu najlepši pogled na hotuljsko kotlino. Na vzhodu je Pohorje, na drugi stran pa Podjuna. Na Kogel, h Kogovniku, so se Kuharji preselili leta 1896 ali leto kasneje. Voranc je tu rasel in pasel živino, ob materinih in očetovih pripovedovanjih in naukih se mu je širilo obzorje. Mati mu je odkrivala stare korenine ljudi in domačij rodne Podgore, ob očetu pa je spoznal socialne krivice in narodnostno dozoreval. Od tu je tudi šel prvič v šolo.

Tedaj je bila domačija trdna in lepa, danes pa je njena streha razmajana in ob dežju moči. Če bi ne bilo priveznega psa, bi tiha domačija prepričala mimoidočega, da je sama s svojo starostjo in da so jo ljudje že zdavnaj zapustili. Okrog vogala je v hišo zavila ženska, iz dimnika pa je prisukljaj rahel, bel dim...

Prežihova bajta je danes pod spominskih varstvom; v njej je tudi lepo urejena »hiša« z »bohkovim kotom«

Vorančeva pot me je pripeljala do urejenega turističnega središča z umetnim Ivačkim jezerom. V razmeroma hladni pomladi ni bilo obiskovalcev in ne avtomobilov, prelep pa je bil odšep Uršlje gore na jezerski gladini.

Od jezera naprej, pod gozdnim robom, so spet kmetije z domačini, ki radi pokažejo pot. Mlad mešanček na verigi opozori gospodarja na obisk. Pozdrav in še prijaznejši odzdrav – in že se odviije pogovor o življenju in delu ob vznožju Gore. Sem, na Podgoro, se je tale domačin priženil, rodil pa se je v Podjuni. Še preden se je klepet dodobra razvil, je bilo slišati izza hrbita »al ste kaj žejni«. Gospodinja je pod pazduho držala steklenico z moštom. Hladna tekočina se je razlila po grlu in želodcu. Gospodar in gospodinja sta bila vesela, da je nekdo zašel v njuno samotnost. Ponosna sta na svoje tri dečve, ki jima odraščajo v dobrem in poštenem. Pa učita jih pozdravljati, ker vidita, da ta lepa navada kar izginja. »Saj še sosedova Šeka našo z rogom dregne, ko se srečata na paši, ljudje pa se kar brez pozdrava srečujemo...«

Vsa Podgora je Vorančeva pot, nje gov svet. Nič več ne iščem markacij. Sem so se Kuharji preselili v vigredi leta 1894. V veliki kmečki hiši so imeli v najemu kuhinjo in sobo. Tu je bil oče gostač. Voranc se je spominjal tega doma kot »nepopisno lepega, odetega v večno sončno luč«...

Hiša je še vedno velika, obnovljena, je, lepo pobeljena, z novimi polkni. In res stoji na takem svetu, da je lahko odeta ves dan v sončno luč. Od tod ni daleč do Krauperha, Prežihove matere

Marija Kuhar – žena Prežihovega Voranca – preprosto in iskreno obuja spomine

rojstni dom. Stare krauperške hiše ni več, ostala je samo bajta. O prastarem rodu na kmetiji govori lastnikov priimek – Krautberger.

Od tu pelje pot po gozdu Preškega vrha in že od daleč je videti Prežihovo bajto, ki je bila končni dom Kuharjevih. Tu je Voranc oral in kosil, tu je snoval in pisal, odšel k vojakom in se vrnil iz prve svetovne vojne. Tu so ga med škodlami v strehi čakala skrivna politična pisma.

Bajta je še ohranjena v prvotni obliki in je pod spomeniškim varstvom. Lučaj od Prežihove bajte je Vorančev spomenik, delo kiparja Stojana Batiča. Mimo spomenika zavijemo v gozdiček in že smo na travnati jasi, ki se rahlo dviga proti Prežihovini. Domačijo je oče Kuhar prevzel v najem za deset let, potem pa je kupil bajto. Leta 1913 je Prežihova kmetija prešla v roke ponemčenemu domačinu Času, ki si je nekoliko stran od stare kmečke hiše zgradil novo. Le-ta je po drugi vojni postala splošna ljudska last, dana Vorancu v dosmrtno uživanje in po njem Vorančevi ženi, ki živi v njej.

Vorančeva hči Vida je pomirila psa, ki je z lajanjem opozarjal na gosta, in zaklicala v hišo: »Mama, pridi, obisk imaš!« Marija Kuharjeva je kmalu prišla, urejena, prav nič starčevska in počasna. Povabila me je, naj sedem na klop pod cvetočim drevesom, odšla za hip v hišo in se vrnila z litrom domačega mošta.

Voranc je bil vseskozi prisoten, ko sva kramljali o tistih njegovih in njenih najtežjih časih. Nič ni poveljevala, olepšavala, ni tarnala. Spomini so prihajali drug za drugim, kakor prihajajo leta. Voranc je svoji poštenost in skromnost zapustil svoji Micki, kot jo je imenoval za življenja. »Oh, tako neumno pošten je bil, da je mislil, da ničesar ne sme imeti zase,« je tako mimogrede dejala.

Na vrhu kopastega Prežihovega vrha, nad domačijo, je lesen spomenik Vorančevim samorastnikom in ga je videti že iz Kotelja, od tam, kjer je zadnja postaja Vorančeve poti – Vorančev grob.

Prelep je ta košček naše Koroške,

da se ne bi še kdaj vrnila semkaj. In ne bom več iskala Vorančeve poti, kajti vsa Podgora pod Uršljo goro in ves nasprotni breg – Preški vrh – je njegova pot.

Morda bom prišla na jesen, ko zlate breze in bukve, ali pa spet na pomlad, ko bodo dehtele solzice.

Ančka Tomšič

Na Koglu je Voranc rasel in pasel živino

Dolina Hotuljke je pesem koroške dežele

Pa je samorastništva na vsakem koraku. Recimo, kako se ženijo: povsod drugod po Slovenskem neveste skrbno skrivajo svoje trebuhe, če že dovolj shajani javno razkazujejo materinsko srečo in predzakonski greh – ni večje sramote od oblostrupne neveste; samo če narava prehití cerkvene in posvetne zakone, tako da napoti novega državljančka le prehitro na ta solznodolinski svet, je lahko sramota še temeljitejša. Na Koroškem pa sploh ne! Najprej je treba kaj »pripugati«, prigospodariti, potem se da šele kaj skleniti tudi na občini in pred fajmošтром. Treba je videti, ali je vse v redu – navsezadnje, kaj pa bi z babnico ali z dedcem, ki ni za nič? Zakone sklepajo najraje šele po prvem potrdilu plodnosti, če jih ne sklenejo niti potem, pa tudi še ni izobčenska obsodba za mlado mater. Roditi in še poprej zaploditi je pač nekaj najbolj naravnega v življenju; zasramovanje mlade matere je zasramovanje narave same.

Ali pa koroški bukovniški, samorastniški pisatelji, recimo Blaž Mavrel, gori iz samote sredi Strojne, 1000 metrov visoko, pol ure od zadnje ceste; kakor živi sam, tako si tudi pridela vse sam – in tako si dela tudi svojo literaturo; zraven pa hrani vsak dinar, da kupuje Zajca, Puškina in Solženicina in z njimi bogati staro, dragoceno očetovo izročilo – skrinjico stoletnih mohorjanskih knjižic! In piše pesmi: za nikogar, zase, iz nekakšnih komajda umljivih, prvinskih ustvarjalnih nagibov.

To je samorastništvo: ali je potem čudno, če je iz teh krajev v slovensko literaturo prišel eden najbolj zanimivih in najbolj samoniklih, samoraslih mož – Lovro Kuhar, Prežihov Voranc – z zbirko najodličnejših novel, ki jih je vse posvetil domači koroški samoraslosti? Samorastniki.

(drobec iz knjige Zakladi Slovenije Matjaža Kmecla)

Med solinarji v Sečovljah

Okoli leta 1600 je bilo ob Jadranski obali od Pirana do Trsta po plitvih zalivčkih urejenih kar 7 tisoč »cavedinov« – kristalizacijskih bazenov – ki so ob dobri letini dali kar 20 tisoč mernikov soli. Skozi minula stoletja in desetletja pa so zaradi težkega dela in premajhnega zaslužka soline ob slovenski obali vse bolj opuščali. Sedaj samo še v Sečovljah pri Portorožu na 300 hektarih površin 50 solinarjev vsako leto ročno pridobi okoli 20 tisoč ton soli. Sečoveljskim solinarjem se z novo tovarno in pridobivanjem magnezija končno obeta lažje delo in boljše zaslužek.

Albin Panger je že leta 1944 – kot 14-letni fantič – prvič prijel za solinarske grablje in z njimi na velike kupe, podobne piramidam, grabil morsko sol. Pozneje, nekaj let po osvoboditvi, se je v solinah redno zaposlil in jim ostal zvest vse do današnjih dni. Pred nedavnim sem ga nepričakovano srečal sredi solin v Sečovljah. Ravno je dvignil zapornico, da se je morska voda razlila po »njivi«, na kateri »raste« morska sol. »Letina bo dobra, če bo vreme ugodno,« se je nasmehnil in se ozrl prek zapuščenih solin in porušenihih streh solinarskih hiš, ki so dolga stoletja v poletnih mesecih dajala varna zatočišča piranskim solinarjem.

Panger ve veliko o zgodovini solinarstva v Sečovljah, v Strunjanu in drugod. Medtem ko sva se sprehajala po nasipih med solinarskimi »njivami«, ki jim solinarji pravijo fonde, je sočno pripovedoval:

»Kdo ve koliko tisočletij je minilo od takrat, ko je človek spoznal sol, ki je že v davni zgodovini utirala pota med pokrajinami, prinašala bogastvo in druge koristi? Sol je skupaj z železom postala simbol kulturnega življenja tega ali onega naroda. V 8. stoletju pred našim štetjem je že Homer zapisal, da »samo še ljudje v najgloblji divjini, ki še niso videli morja in soli, niso nikdar jedli jedi s primešano soljo.«

– Sečoveljske soline seveda niso tako stare?

»Kakor sem prebral iz knjig,« je odgovoril Panger, »jih Rimljani še niso uredili, kajti razvile so se šele po letu tisoč.«

Nekdanje soline so se razširjale na meji med morjem in kopnim, na meji med različnimi pridelki (poljedelskih in vrtnih kultur), pa tudi na meji ljudi različnega jezika. Solinarji so bili na-

mreč večinoma ljudje iz primorskih mest. To so bili stari romanski prebivalci, ki so razvili svoj istrski dialekt. Po hribih v okolici so živeli Slovenci. Ko je Stendhal – kot konzul v Trstu – poslušal okoliške ženske na trgu, je zapisal, da je njihov jezik pesem. Slovenci so prihajali v mesta in tudi tam ostajali. Če ni bilo drugače, so šli med solinarje, na posel, za katerega so pravili solinarji, »da je najslabši stan, ki si ga lahko izbereš.«

S Pangerjem sva se sprehajala po »neskončnih« nasipih nekdanjih solin. »Z vsemi temi številnimi fondami na 680 hektarih površin so gospodarili Pirančani; vsaka družina je imela svojo njivo soli, poleg pa še kamnito hišico, v kateri je prebivala v poletnih mesecih. Za Jurjev dan so se s čolni pripeljali iz Pirana in se lotili dela v solinah.

Hrano so dobivali iz morja in z bližnjih njivic, moko so z zamenjavo za sol dobivali od bližnjih kmetov, kruh so pekli v posebnih pečeh za več družin skupaj. Vsaka solinarska družina je imela svoj pušpanov žig in z njim so zaznamovali kruh pri peki.«

Vode je bilo seveda več kot preveč, pa kaj, ko morje ni za kuho; zato so morale solinarke k studentu pol ure hoje ob Dragonji k izviru. Ob studentu so solinarke tudi prale. »Več kot je bilo sivega oljčnega pepela v koritu, bolj je bilo perilo belo,« je razlagal Panger. »Prtičev, rjuh in otrok ni nikoli dovolj,« so rade govorile solinarke med seboj.

Niso bili tako redki primeri, ko je ta ali oni otrok utonil v kanalu ali umrl

zaradi bolezni. Tedaj je prišel pogrebnik iz Pirana, krstico s pokojnikom si je privezal okoli vratu in se z njo v čolnu ali peš odpravil na oddaljeno piransko pokopališče.

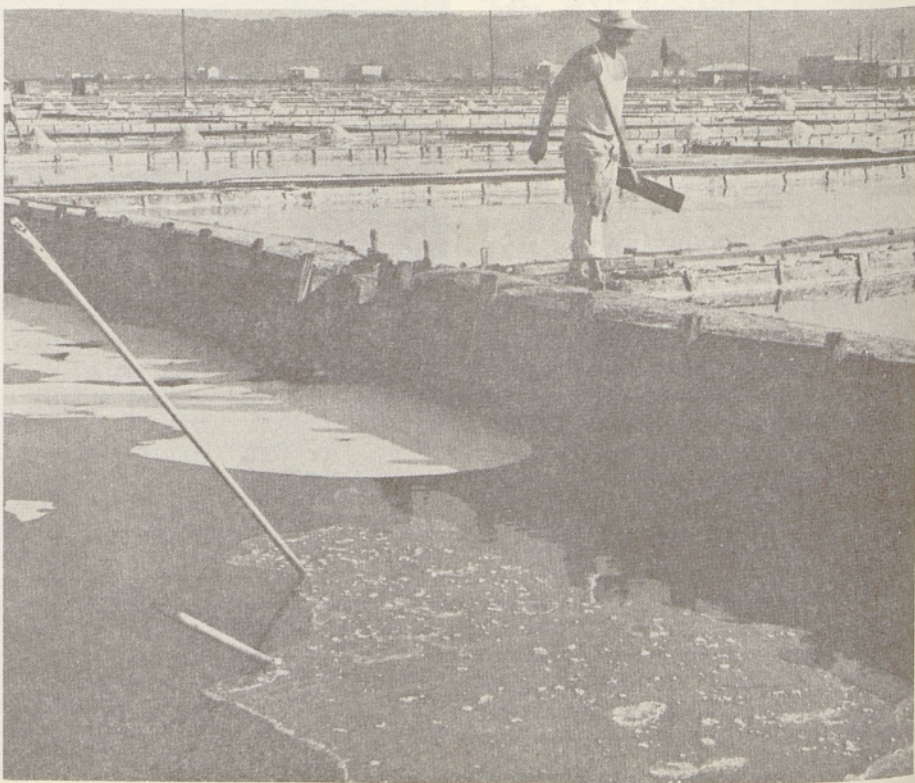
Življenje solinarjev seveda ni bilo lahko, saj so bili v pretežni meri odvisni od gosposke, financarjev in drugih uradnikov. Tako je, če je bil pridelek dober, največ dobička potegnili tisti, ki ni nič prispeval.

»Ob nočnih nevihtah so bili vsi solinarji na nogah,« pravi Panger. Zadrževali so vodo, da ne bi vdrla na fonde, da ne bi »požrla« bele žetve.

V starih kamenjačah sredi solin so imeli solinarji nad ognjiščem obešene mrtvega in na zraku posušenega vodomca. V smeri vetra je imel mrtvi ptič obrnjen trebušček. To je bil nekoč solinarski vremenar. »Pa tudi solinarji so spali samo z enim očesom,« pove Panger. Z leti so postali njihovi obrazi vse bolj razorani in posušeni; od soli, sonca in vetra je bila njihova koža vedno bolj podobna razpokani ilovici na robovih solin in razjedam na površinah starih lesenih lopatastih zapornic v kanalih tega ali onega fonda.

Še precej let po osvoboditvi je v sečoveljskih solinah delalo okoli 500 ljudi, zdaj jih je samo še 50. Porazgubili in razpršili so se kot jata ptic. Delo je bilo naporno, zaslužek majhen, pa so raje odšli. Tu in tam so ostali samo še osamljeni jambori, na katerih so bile pred desetletji pritrjene platnene lopate dveh jeder. To so bile črpalke na veter, kajti morje se je moralo pretakati iz ene pregrade v drugo. Pod številnimi plahutajočimi krili črpalke so

Sečoveljske soline

stale piranske žene in pomagale vrteti naprave, dokler ni zapihal veter.

Življenje v solinarskih hišah je že zdavnaj zamrlo, razvaline in udrte strehe so samo še spomin na nekdanje delo in življenje. Nad zapuščenimi solinami krožijo le galebi in vreščijo ob prihodu številnih obiskovalcev.

»Sol je darilo morja in sonca,« pravi Panger. Solinar si, ko sonce najbolj pripeka, ko se morje na fondu kristalizira, na stopala, razjedena od soli, natakne velike okrogle krplje, da se ne ugreza v blato, v solno snov. Na glavi ima povezen slamnik s širokimi kraji.

Bodočnost solin

Na Sečoveljskih solinah pridelamo le 40 odstotkov soli od skupnih potreb v Sloveniji, ali le 3 odstotke v državi. Da bi soline spet pridobile na vrednosti, so solinarji že naredili idejni načrt. Na zapuščenih površinah bodo razvijali turizem (2 tisoč ležišč). V sečoveljskih kanalih bodo uredili nekaj sto privezov za čolne in jahte. Poleg bodo razvijali ribištvo in seveda tudi pridobivanje soli; le-to bodo pridobivali v moderni tovarni. Ob tem je kolektiv solinarjev sklenil, da odpadne solnice

ne bodo več spuščali v morje, temveč bodo iz nje pridobivali magnezij in druge sestavine, ki jih je treba zdaj uvažati za devize. Kakor pravi Milovan Vulič, direktor Solin, DO Droga v Portorožu, bo polindustrijska proizvodnja magnezijevega karbonata stekla sredi poletja.

V odpadni solnici, ki je doslej odtekala v morje, so poleg magnezija tudi natrij, brom in druge sestavine, ki jih bodo koristno uporabljali pri proizvodnji zobne kreme, pudrov, pri izdelavi šumečih tablet in drugih izdelkov v kozmetični in farmacevtski industriji. V Inštitutu na eni izmed italijanskih univerz so tudi ugotovili, da je solnica iz sečoveljskih solin ena najbolj zdravih na svetu. Zdravilno je tudi solinarsko blato, ki ga za obloge že vrsto let uporabljajo terme v Portorožu.

Stoletja stare soline v Sečovljah so že skoraj propadle, s pridobivanjem magnezija, nove tovarne soli in primerno ureditvijo zapuščenih fondov, se jim obeta nova prihodnost. Kakor pravi Panger, se bo morje še naprej prelivalo skozi kanale, sečoveljskim solinarjem bo sonce še nadalje pomagalo njihovim delovnim rokam, Panger pa bo še nadalje spuščal in dvigoval zapornice in na solnih njivah se bo še naprej belila sol.

Ivo Ivačič

Kočevje praznuje

Mesto izjemnega pomena za slovensko zgodovino

Številni naši bralci, doma s Kočevske, izražajo želje, da bi kaj več pisali tudi o njihovi ožji domovini. Med obiskom domovine sta izrazila to željo tudi Emilija in Jože Krošelj, ki že 13 let živita v New Yorku. Jože je pred tem 32 let delal v kočevskem rudniku, ki so ga medtem že zaprli, čez nekaj let pa se nameravata za stalno vrniti v rojstne kraje.

Priložnostni zapis o kočevski občini naj bi domačine iz teh krajev seznanil z razvojem tega dela Slovenije, v prihodnjih mesecih pa bomo zagotovo še kaj napisali tudi sami.

Občina Kočevje je po svoji geografski in prometni legi ter po svoji socialno-ekonomski strukturi ena najbolj svojevrstnih občin v Sloveniji. Po velikosti je druga največja, a hkrati ena najredkeje naseljenih občin v republiki. Na tem razgibanem kraškem svetu živi nekaj nad 18.000 prebivalcev oz. okrog 24 prebivalcev na km². Površina občine je pretežno porasla z gozdovi, s

katerimi gospodarji v glavnem družbeni sektor. Zaradi odročne lege in težke prehodnosti v preteklosti ter gozda, ki je deloma celo v pragozdni sestavi, najdemo tod tudi raznovrstne in redke živali. Okrog 80 odstotkov vseh zemljišč v občini je v družbeni lasti. Z njimi gospodarji Združeno kmetijsko gozdarsko podjetje (ZKGP) Kočevje, ki vključuje gozdarstvo, kmetijstvo,

lovstvo in gradbeništvo.

Bogata je tudi zgodovina Kočevske. O tem nam pričajo mnoge izkapanine ter drugi kulturno zgodovinski spomeniki. Na območju občine Kočevje so se odigrali pomembni dogodki med NOB, ki imajo zgodovinski pomen za celoten slovenski narod. Na Kočevskem Rogu je bilo med vojno precej časa politično in vojaško vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja Slovenije, v Kočevju je od 1. do 3. oktobra 1943 zasedal zbor odposlancev slovenskega naroda, prvo svobodno in demokratično izvoljeno predstavništvo slovenskega naroda. Na tem zboru je slovenski narod prvič sam svobodno odločal o svoji usodi in duhu Cankarjevih besed »Narod si bo pisal sodbo sam«.

Letos občani Kočevja v okviru svojega občinskega praznika, ki je posvečen temu pomembnemu dogodku, praznujejo 40-letnico zbora odposlancev, 40-letnico II. zasedanja AVNOJ, na katerega so odšli slovenski delegati, ki so bili izvoljeni na Kočevskem zboru, 40-letnico ustanovnega kongresa Zveze slovenske mladine, ki je bil od

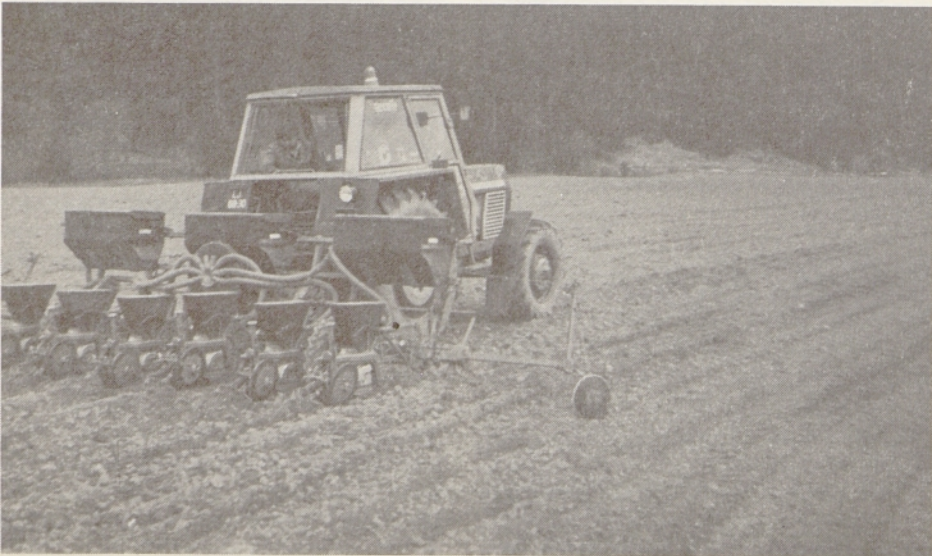

Kočevje (foto: Franc Brus)

Kočevski gozdovi so neizmerno naravno bogastvo (foto: Drago Mohar)

Moderna sejalnica, kakršno uporabljajo tudi kmetijci na Kočevskem (foto: Alojz Vidic)

10. do 12. 10. 1943 v Kočevski Reki, ter 40-letnico IX. SNOUB-Kočevske, ki je bila formirana nekaj dni pred Kočevskim zborom v Kočevju. Poleg tega sta bili na Kočevskem ustanovljeni še Tomšičeva brigada 16. julija 1942 v kraju Cesta pri Starem logu in Cankarjeva brigada 28. septembra 1942 v Lapinjah nad Kolpo. Tako bo letos v kočevski občini vrsta aktivnosti posvečena tem pomembnim jubilejem.

Kočevsko gospodarstvo obsega skoraj vse dejavnosti od industrije, kmetijstva, gozdarstva, gradbeništva, prometa, trgovine in gostinstva ter komunalnih in obrtnih organizacij združenega dela. V občini je zaposlenih okrog 8000 prebivalcev. Največja organizacija je vsekakor SOZD ZKGP, ki je lani slavil 30-letnico svojega obstoja. ZKGP gospodari s področjem od Barja do Kolpe in daje velike količine gozdnih in kmetijskih pridelkov. Kmetijstvo prispeva z mlekom in mesom pomemben delež v preskrbi Ljubljane.

Nekatere pomembne večje organizacije so še: industrija transportnih sredstev in opreme ITAS Kočevje, lesna industrija LIK Kočevje, tekstilna tovarna TEKSTILANA Kočevje, TRIKON Kočevje, mednarodna transportna organizacija AVTO Kočevje, Kemična tovarna MELAMIN Kočevje, gradbeno podjetje ZIDAR Kočevje, Mercator – TOZD Trgopromet Kočevje, blagovnica NAMA Kočevje, gostinsko podjetje Hotel Pugled Kočevje itd. Tako se je med vojno porušeno mesto in razdejana industrija obnovila in dosegla dobre rezultate tudi v slovenskem merilu. V letu 1981 je bila občina Kočevje po narodnem dohodku na prebivalca na 23. mestu v SR Sloveniji.

Pomembne možnosti za razvoj imajo tudi obrt in razne storitvene dejavnosti. V občini je registriranih okrog 250 obrtnikov, od katerih največ avto-prevoznikov. Precej delavnic opravlja razne osebne in druge storitvene dejavnosti, nekaj s področja gradbeništva in inštalaterskih delavnic ter delavnic za razne drobne izdelke za industrijo, tako da obstajajo možnosti za razvoj predvsem na tem področju.

Zanimive so tudi turistične lepote Kočevske. Poleg zgodovinskih spomenikov v Kočevskem Rogu, Kočevju in ostalih krajih so znane tudi naravne lepote v dolini Kolpe, gozdovi s pra-gozdom, kraške jame, novo nastalo jezero na opuščnem zemljišču rudnika itd. Največ možnosti za športno – turistično rekreacijo dajeta lov in ribolov. Zelo dobre so tudi možnosti za razne športne aktivnosti v obnovljenem športnem centru v Kočevju. Vsa-komur ostane obisk na Kočevskem v prijetnem spominu.

Jože Novak

Nekoč je bil čudežni oreh

Lokavski svet je bil naseljen že v davnini, to je kraški svet z vsemi značilnostmi. Skozi Lokve je do prve polovice 18. stoletja držala poglobljena prometna pot od jadranske obale v notranjost dežele. Za njeno posest je bila dolga borba med Trstom in Benetkami, ki so hotele od tod preusmeriti promet od Trsta v Koper, ker je bil pod njihovo oblastjo. V vojni z Avstrijo v letih 1461–1463 so Benečani zasedli Lokve, a so jo po sklenjenem miru obdržali Avstrijci. Ko je kasneje Lokve dosegla pravico do trga, so razjarjeni Tržičani razdrli tržišče, požgali vas

in pomorili mnogo ljudi.

Kraj velike ceste v Lokvi so se do zgraditve železniške proge v Trst vrstile furmanske gostilne z velikimi hlevi. Tu so se ustavljali zlasti Čiči na poti preko Rodika v Trst, kamor so prevažali oglje. Dolej so mnogo trgovali tudi Lokavci, ki so tovorili ali vozili iz Kopra sol in sladkor, z Rakeka pa les in žito. Od leta 1830 sta bila tu letno dva sejma, ki ju je po prvi svetovni vojni začela dušiti Sežana. Kraj ceste proti Bazovici je še stari mejni kamen z letnicama 1632 in 1651, kjer sta se stikali tržaška občina in podgrajska gosposčina.

»sveta mesta« v Palestini, je v Lokvi prenočil oddelek križarjev; ustno izročilo pa govori o njih le najslabše.

Lokve je bila v srednjem veku precej »na prepihu«, saj se je marsikaj nevšečnega valilo skozi to vas. Menda zaradi varnosti so prenesli sedež župnije v Gročano, kamor je več sto let sodila Lokve še do nedavnega. Virgilij Šček, ki je med zadnjo svetovno vojno župnikoval v Lokvi, je stare župne matične knjige izročil Praprotnikovim v varstvo in so se tako ohranile.

Ko je proti koncu svojega življenja iskal zdravja naš Fran Levstik iz Retje, je tudi preživel mesec dni v Lokvi.

Ivan Cankar pa je s svojim prijateljem Avgustom Praprotnikom prišel dvakrat v Lokve s kolesom in tam ostal po teden dni; soba, kjer je delal in spal, se še danes imenuje Cankarjeva soba.

Lokve je največja vas v Sloveniji, leži 449 metrov nad morjem in je hkrati tudi najvišje ležeča vas na spodnjem Krasu. Odprta proti Nanosu je znana po čistem zraku; s svojimi obsežnimi ogradami, lepimi polji in gozdiči je bila od nekdaj privlačna za izletnike in prijetno bivališče za tržaške letoviščarje.

Staro slovensko ime Lokve so Nemci spremenili v Kornhalle pa tudi v Hulbe, Italijani pa v Corniale. Vas je zelo stara. V srednjem veku je bila tam mitnica, na cesti, ki je vodila čez Gabrki proti Ljubljani in mimo Loža na Reko.

Že od davnine pa je vas znana po staroslovanskih gradiščih na Vročah, ki so jih arheologi že dodobra raziskali. Legenda pripoveduje, da je tam gori na Vročah stal grad s kapelo, ob kateri je živel sv. Hieronim. Na neko pepelnico sredo so ljudje tam kar naprej popivali v noč, plesali in razsajali. V berača preoblečen svetnik jih je svaril, naj nehajo s tako brezbožnostjo, a so tega nadležnega tujca s kamenjem nagnali. Pozno po polnoči, ko so najbolj veseljačili, je završala strahovita nevihta. Nebo se je razklalo, švigale so ognjene strele, zemlja se je stresla in zamajala. Naslednji dan sta bila grad in kapela zravnan z zemljo in pod ruševinami se je še čulo žalostno tarnanje. Od velike žalosti je sv. Hieronim odšel na Nanos in tam živel kot puščavnik. V spomin na tega svetnika so Vipavci začeli okrog leta 1730 graditi na Nanosu cerkev sv. Hieronima.

Slovanska apostola brata Ciril in Metod sta se leta 860 na poti iz Moravske dežele ustavila v Lokvi in nato nadaljevala pot do Štivanja. To je skoro verjetno, saj so naši predniki že v 6. stoletju romali v Štivan in je bil ta kraj tudi važno trgovsko pristanišče, ki je povezovalo Benetke s tem koncem dežele.

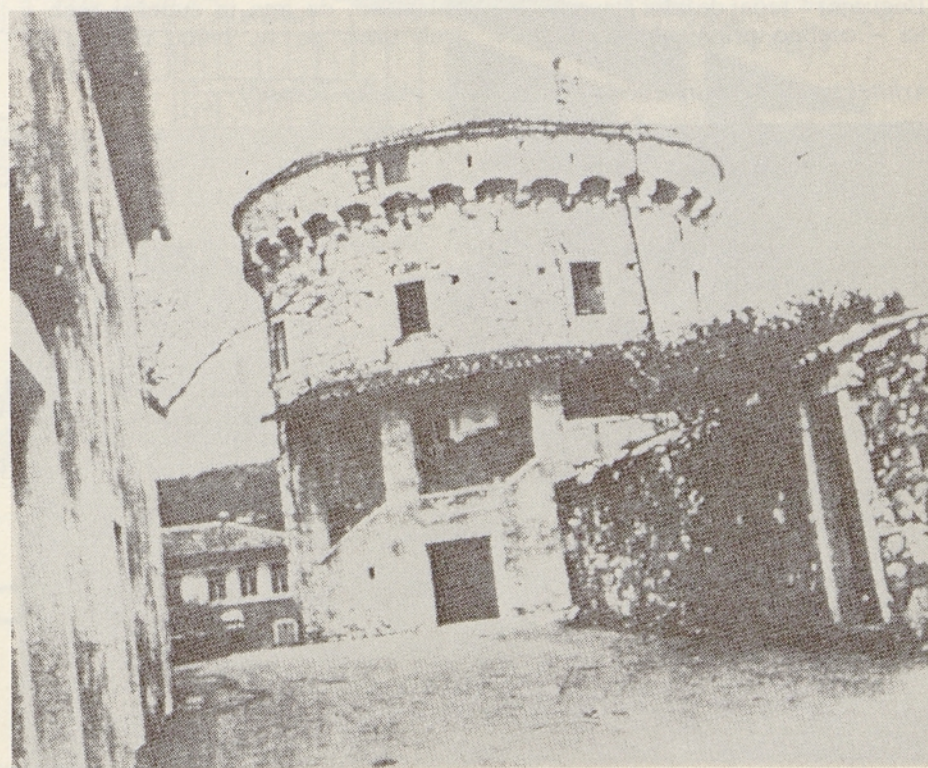
V križarskih vojnah (1202–1204) proti muslimanom, da bi osvobodili

Valvasor o Lokvi

Tudi Janez Vajkard Valvasor je bil leta 1684 v Lokvi in o njej takole pripoveduje:

–Na Krasu – proti Senožecam – eno nemško miljo od Trsta – je vas, ki se po italijansko imenuje Cornial, po kranjsko pa Loque; leži pravzaprav na Goriškem, toda prav na meji Kranjske dežele.

Tabor v vasi Lokve iz leta 1480

Dimnik, kakršnega poznajo le naši kraško-primorski kraji (Foto: Ančka Tomšič)

V tej vasi pridelajo mnogo orehov, drevesa so vsajena po polju lepo v redu in v vrstah.

Če greš iz Lokve proti Trstu do zadnje hiše na levi strani in potem še nekaj korakov naprej do četrtega drevesa, boš naletel na čudovito oblikovan oreh. To drevo je do sv. Ivana zvečer docela golo, dočim so njegovi tovariši orehi okoli njega vsi lepo zeleni in imajo že znatno debele sadove.

Leta 1684 je to drevo ozelenelo tri dni, preden je obrodilo.

Pred nekako 12. leti mi je spoštovani g. Johan Herwart, grof Katzenstein (Begunje) – tedaj deželni glavar v Gorici – osebno pripovedoval, da je v

omenjenem letu, na predvečer sv. Ivana, mimo na konju jezdil in videl to drevo še nezeleno in ni mogel verjeti, da bo naslednji dan zeleno in imelo tudi že sadove. Spričo tega je stopil k drevesu in je okoli ene veje zavezal papir in vejo označil s posebnim žigom. Nato je tam v bližini stanujočim kmetom obljubil, da bo tistemu, ki mu naslednji dan prinese tisto vejo tako označeno in s tistim papirjem obvezano – seveda zeleno – dobro poplačal.

V veliko veselje mu je kmet naslednji dan proti poldnevu prinesel prav tisto vejo docela zeleno in polno lepih že kot lešniki debelih orehov, za kar je kmet dobil kot nagrado lepe denarce, kot mu je bilo obljubljeno. Upam, da bo spoštovani bralec s pojasnilom zadovoljen in o resnicoljubnosti prepričan.

Po moji lastni poizvedbi in preizkušnji o tej zadevi sem dne 23. junija 1684. leta prišel zvečer v Lokve v spremstvu mojega služabnika in grajskega kaplana, katerega mi je dal kot spremljevalca na razpolago gospod Johan Franc Rosseti, grof na gradu Na Školju – Neukoffel.

Toda to orehovo drevo je bilo tisti večer že malce zeleno, zato sva se midva pred, med in po polnoči nenehno tam okoli sprehajala, da bi o drevesu dobila neizpodbitne dokaze. Ko je napočil dan, je bilo to drevo v polnem zelenju, z velikimi docela doraslimi listi, kot so jih imela ostala orehova drevesa in z bogato obloženimi orehi, ki pa še niso bili tako debeli kot oni na sosednjih drevesih.

Pošteni in resni vaščani so mi pa zatrjevali, da ima ta čudežni oreh v treh dneh po sv. Ivanu ravno tako

velike – zrele orehe kot ostala drevesa. V preteklih dvajsetih letih se je zgodilo samo enkrat, da je malo ozelel tri dni pred sv. Ivanom – nato menda dvakrat pa dva dni prej in samo enkrat en dan prej; sicer vselej ozeleni in obrodi na sv. Ivana večer in ima naslednji dan razvite liste in sadove kot ostala drevesa.

Ker je bilo to čudežno dvokrako drevo že zelo staro in je en vrh polagoma usihal, so skušali vaščani prenesti lastnosti na mlada drevesa s precepljenjem in grebeničenjem, toda »otroci« so pustili čudež pri svoji »materi«.

Lokavci imenujejo to drevo – Suetiga Juvana Oreha.

Naš spoštovani Janez Vajkard Valvasor in kaplan s Školja in seveda z njima tudi služabnik so šli nato v gostilno k Muhovim, ki ima na vhodni koloni vklesano letnico 1679...

Eden od Muhovih potomcev – Tone Muha – pa je prvi napredni gospodar pred prvo svetovno vojno, ki je gojil odlično plemensko živino in jo uveljavil po vsem Krasu. V Lokvi so do osemdesetih let minulega stoletja vzrejali blizu dva tisoč ovac, nakar so ovčerejo opustili, ker je zmanjkovalo paše, ko so pogozdovali gmajno in so si jo med seboj razdelili. Na pomen nekdanjega ovčarstva spominja ime bližnje vzpetine Klemenke, kjer so ostanki cerkve sv. Klemenca, varuha ovac, kamor so vaščani hodili prosit svetnika, da bi volkovom zaklenil gobce.

Vas je kulturno in gospodarsko živela v času narodnega prebujenja. Nastalo je Bralno društvo, za njim društvo Tabor, potem zavarovalnica goveje živine pa hranilnica in posojilnica.

Danes je v vasi več gostišč in trgovin, saj je od nekdaj priljubljena izletna točka Tržačanov, ki so jih do zadnje vojne Lokavčani zalagali z mlekom. V vasi je tudi združni dom, od leta 1962 moderna prekajevalnica svinjskega mesa podjetja Prehrana iz Ljubljane. Ustanovljena je javna knjižnica, obstaja šolski vrtec pa razgibano prosvetno društvo.

In še beseda o vaški arhitekturi; v vasi so nadstropne in pritlične hiše, med njimi pa je nekaj starih hiš s kamnitimi oboki, velbi, pod katerimi so kuhali, ko še niso poznali dimnikov in so bile strehe krite s slamo. Velbe imajo le še pritlična poslopja, ohranjeni pa sta še tudi dve kraški ognjišči, ki pa ju ne uporabljajo lastniki več.

Nov čas je zagospodaril tudi v tem delu slovenskega Krasa, prinesel napredek, spodrinil pa romantiko...

Privedila:
Jagoda Vigele

Arhitektura Lokve in sosednjih vasi (Foto: Ančka Tomšič)

z izvajalci:

**GIPOSS INŽENIRING
SGP PIONIR – NOVO MESTO
SCT – LJUBLJANA**

Prodaja

v soseski ŠS-4/1
ob Celovški cesti
v Ljubljani

- stanovanja, velikosti od 33 do 110 m²
- lokale od 75 do 300 m²
- garažne bokse v kletni etaži
- poslovne prostore 2400 m², ki se lahko uporabljajo kot celota ali delijo

LOKALOV

v soseski BS-3
za Bežigradom
v Ljubljani

- lokale in poslovne prostore v velikosti od 26 do 77 m² v pritličju stolpnice ob Hoshiminhovi cesti
- garažne bokse ob Hoshiminhovi cesti

STANOVANJ

POSLOVNIH PROSTOROV

soseski ŠS-8/2
Nove Dravlje
v Ljubljani

- več lokalov, velikosti od 14 do 60 m² v pritličju blokov z orientacijo na ploščad

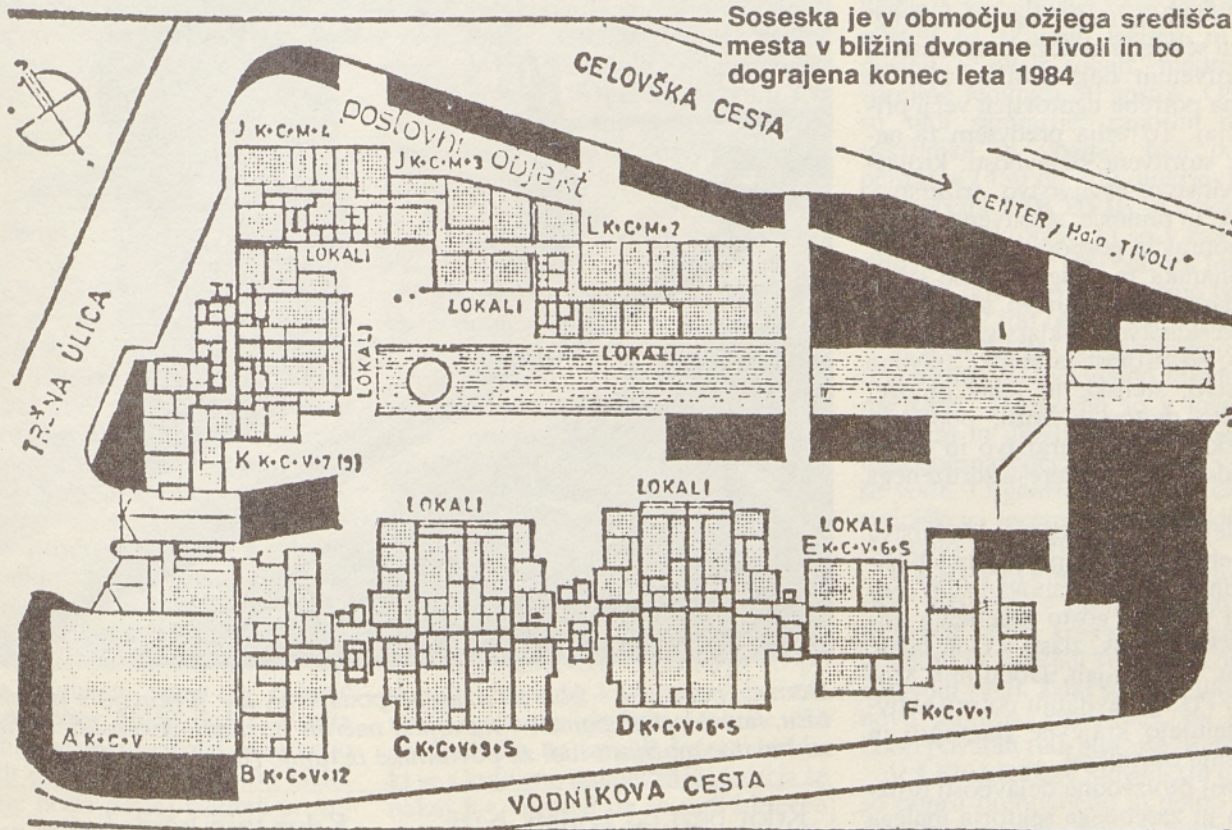
GARAŽNIH BOKSOV

v soseski ŠS-6
Šiška
v Ljubljani

- lokal, velikosti 190 m² v pritličju stolpnice Celovška 185 s skladiščem v velikosti 150 m² v kletni etaži

Za nakup je možno pridobiti bančne kredite

ŠS-4/1 STARA CERKEV
Soseska je v območju ožjega središča mesta v bližini dvorane Tivoli in bo dograjena konec leta 1984

INFORMACIJE
IN PRODAJA

GIPOSS INŽENIRING
LJUBLJANA, Linhartova 1
telefon: (061) 324-745 (061) 324-766

Malo gospodarstvo v občini Domžale

V občini Domžale predstavlja malo gospodarstvo pomemben dejavnik družbenega in gospodarskega razvoja. Družbeni in zasebni sektor malega gospodarstva ustvarjata skupaj 11 odstotkov celotnega družbenega proizvoda, od tega zasebni sektor malega gospodarstva 7 odstotkov.

V zasebnem sektorju malega gospodarstva je zaposlenih okrog 1100 delavcev. Ob upoštevanju dejstva, da imamo v občini 997 rednih obrtnikov in 323 takih, ki jim je obrt postranska dejavnost, je kar 20 odstotkov vseh zaposlenih v občini vključenih v ta sektor. K takšnemu razmahu obrti v občini je pripomogla zlasti tradicija, poleg tega pa še pravilno usmerjena davčna politika. Ob načrtnem in strpnem razvoju, ob obravnavanju malega gospodarstva kot sestavnega dela gospodarstva in ugodni družbenopolitični klimi, se je razvijala in stimulirala zasebna iniciativa, zlasti tista, ki je dolgoročno dajala obete tudi za družbene koristi.

V srednjeročnem obdobju 1981–1985 so v skladu z družbenim dogovorom o pospeševanju razvoja malega gospodarstva dane večje ugodnosti relativno slabo razvitemu družbenemu sektorju malega gospodarstva in storitvenim dejavnostim, kjer je glede na potrebe ugotovljen večji primanjkljaj. To velja predvsem za naslednje storitvene dejavnosti: krojaštvo, šiviljstvo, čevljarstvo, frizerstvo, likalnice in pralnice, storitveno mizarstvo, popravila gospodinskih strojev, finomehanika in druge osebne storitve, zidarstvo, fasaderstvo, soboslikarstvo, pleskarstvo, steklarstvo, inštalaterstvo, elektroinštalaterstvo, stavbno kleparstvo, stenske in talne obloge, popravilo motornih vozil, popravilo kmetijskih strojev, urarstvo in druge dejavnosti, ki so v interesu združenega dela.

Te dejavnosti malega gospodarstva je potrebno razvijati predvsem v bližini večjih poslovno-stanovanjskih centrov ali v bližini gosto naseljenih stanovanjskih sosesk, zlasti v Domžalah, Mengšu, Radomljah, Dobu in v Moravčah. Pri ugotavljanju potreb aktivno sodelujejo krajevne skupnosti in Združenje obrtnikov.

Razvoj proizvodne dejavnosti družbenega in zasebnega sektorja malega gospodarstva je usmerjen k dolgoročni kooperaciji in poslovno-tehničnemu sodelovanju z industrijskimi organizacijami, k izdelavi proizvodov majhnih serij, nestandardnih proizvodov

in drugih proizvodov po individualnih naročilih.

S selektivno davčno in kreditno politiko bomo odpirali možnosti vključevanja zasebnega sektorja malega gospodarstva pri nadomeščanju uvoza surovin in repromaterialov ter možnosti za posredno oziroma neposredno vključevanju v mednarodno menjavo.

Za razvoj te dejavnosti bomo poleg obstoječih prostorskih možnosti zagotavljali v obrtni coni Jarše možnosti gradnje manjših obratov. Povezovalca interesov združenega dela z zasebnimi obrtniki sta Združenje obrtnikov in Obrtna zadruga Zora.

Razvoj drobnega gospodarstva bo občina še naprej podpirala s politiko davčnih olajšav tako za izvoznike, za razširjeno reprodukcijo, kakor tudi za začetništvo. Pri tem bo upoštevala cilje dogovora o razvoju malega gospodarstva tako, da bo dan ustrezen podarek deficitarnim dejavnostim.

Milan Marolt

Domača popravila – obrt ali malo gospodarstvo, kot ji pravijo v novejšem času, ima poseben pomen v razvojnih načrtih številnih slovenskih občin. Tu so številne možnosti tudi za povratnike iz tujine (foto: Janez Zrnc)

Kdor beži od koristi, beži tudi korist od njega.

Kdor sam sebi ne privošči, tudi drugim ne.

Kdor tuje konje jaše, brzo se zjaše.

Ljubim tebe, toda ne kot sebe.

po sloveniji

Kulturno društvo Primorje iz **AJDOVŠČINE** vključuje tudi pevski zbor. Le-ta je v minulem letu nastopil na osmih koncertih, letos pa načrtuje sodelovanje na dvanajstih koncertnih prireditvah in tudi nekaj gostovanj. Udeležil se bo tudi srečanja gradbenih delavcev Slovenije v Celju in srečanja slovenskih pevskih zborov v Stični.

Čebelarstva družina Barje z **BARJA** pri Ljubljani praznuje letos 50 let svojega obstoja. Najresnejšo skrb namenja Barjani vzgoji mladih čebelarjev, kar je nujno, saj je poprečna starost sedanjih članov 57 let. Delavnost svojega članstva je omenjena družina prikazala s strokovno razstavo, ki je bila v stari Barjanski šoli.

Lanskoletna huda toča, ki je povzročila ogromno škode, je v občini **BREŽICE** sprožila pospešene priprave za obrambo pred to naravno ujmo v osrednji Sloveniji. Usposablajo že strelce, postavili so že strelne rampe, v občini bodo štiri strelna mesta, in od konca junija je že vse nared za uspešno obrambo.

Pionirji-planinci osnovne šole v **BOVCU** so na pomlad zaključili svojo planinsko šolo. Na planinskih izletih na Čuklo, Stol, Golobar in k Triglavskim jezerom so spoznavali lepote gorskega sveta, poglobljali tovarštvo in prijateljstvo. Okrog dvajset mladih planincev je ob tej priložnosti prejelo posebno priznanje.

Strelska družina iz **MALE BREZE** pri Laškem se že od svoje ustanovitve poleg strelstva ukvarja tudi s kulturno dejavnostjo. Uspelo ji je zgraditi nov, sodoben objekt, v katerem imajo poleg prostorov za svojo športno dejavnost tudi prijetno dvorano z odrom. Pred kratkim so na njem uprizorili Golarjevo Vdovo Rošlinko.

Pri Agroservisu v **BREŽICAH** je z majem začela obratovati nova avtomobilska pralnica, staro je namreč lanski november uničil požar. Vozila bodo lahko v novi pralnici nemoteno prali tudi pri 20 stopinjah pod ničlo. Za pranje bodo poslej izgubili precej manj časa in lahko bodo opravljali te storitve tudi za zunanje interesente, ne le za vozila, ki jih tudi popravljajo.

V **BUČKOVCIH** so zgradili vodovod. V novem zajetju so zgradili dva rezervoarja, pripravljajo pa se že na

gradnjo razdelilne postaje. Okrog 80 gospodinjstev v Bučkovcih sicer že ima vodovod, a zmogljivosti v sušnih mesecih ne zagotavljajo normalne oskrbe.

Kulturno prosvetno društvo iz **CEZANJEVEČ** sodi med najaktivnejša v Pomurju, predvsem zavoljo folklorne skupine, pevskega zbora in dramske skupine. Tudi letos je dramska skupina naštudirala odrsko delo in sicer Steicnerjevo Zadrego iz zadrege, zadrego nad zadrego ter z njo požela buren aplavz pri občinstvu.

V **ČATEŠKIH TOPLICAH** so ustanovili združenje bolnikov z revmatičnim vnetjem hrbtenice. Namen združenja je medsebojno spoznavanje, organizacija srečanj, predavanje ter nudenje nasvetov in drugih oblik pomoči. Čateške Toplice so namreč že nekaj let republiški center za vzgojo in spodbujanje takih bolnikov za samostojno izvenbolnišnično zdravljenje.

Mladina v **ČRENŠOVCIH** v Pomurju je ob dnevu mladosti pripravila pester kulturni in športni program. Ob tej priložnosti so mladinci očistili središče vasi, pripravili zabavni večer in izdali svoje glasilo z naslovom Mlado klasje.

V **DESKLAH** so imeli občinsko revijo otroških in mladinskih pevskih zborov novogoriške občine. V Delavskem domu v Desklah so nastopili tudi pevci z osnovnih šol iz Branika, Šempetra in Kanala.

Odkar so v **DOBROVNIKU** odprli vrata novega kulturnega doma, je mladina zelo vneta za kulturno delo. Doslej so mladi že pripravili veseli večer, kresovanje s proslavo dneva mladosti, nekaj športnih srečanj in tekmovanj. Pred njimi je še študij vaše igre, pripravljajo pa se tudi na nekaj očiščevalnih delovnih podvigov.

V **GANČANIH** v Pomurju so po domala dvajsetih letih ponovno ustanovili kulturno društvo Dolinec. Za predsednika so izvolili Jožeta Jeriča, ki se s kulturno dejavnostjo ukvarja že nekaj let, sprejeli pa so tudi obsežen delovni program. Sprva bosta pri društvu delovala moški pevski zbor in gledališka skupina.

Konec maja so prebivalci Podlehnik odprli kilometer dolg asfaltni odcep ceste na **GORCO** in vključili v posku-

sno obratovanje vodovod, ki bo odžgal Gorco in okoliške haloške zaselke. Obe pridobitvi sta pomemben prispevek k hitrejšemu razvoju tega sicer manj razvitega haloškega območja.

Eden najstarejših delavskih pihalnih orkestrrov v Sloveniji, Rudarska godba iz **HRASTNIKA**, je slavila visok jubilej – 130-letnico. Pod dirigentskim vodstvom Franca Grebenška so hrastniški godbeniki nastopili v Delavskem domu s celovečernim koncertom. Združenje pihalnih orkestrrov Slovenije pa je Rudarski godbi iz Hrastnika za uspešno delo podelilo lovorjev venec.

Na **HUDINJI** v Celju so odprli velik prodajni center Kovinotehne, ki je povečal celjsko prodajno površino za dobro petino. Novega sodobnega centra so veseli zlasti tisti prebivalci, ki potrebujejo gradbeni material, kovinske izdelke, električno in vodovodno instalacijo, poljedelsko orodje, barve in okovje.

Na planinski postojanki **KAL** nad Hrastnikom je bilo tradicionalno srečanje planincev od Litije do Brežic, ki so – kot je že v navadi – sodelovali na orientacijskem pohodu ter se pomerili v spretnostih in družabnih igrah. Na Kalu se je ob tej priložnosti zbralo več kot 2 tisoč mladih planincev iz posavskih in zasavskih planinskih društev.

Bohinjski planinci so povsem preuredili Mencingerjevo kočjo na **KOBLI**. Sedanja zmogljivost postojanke je 20 postelj na skupnih ležiščih in osem postelj v dveh sobah, medtem ko sprejme jedilnica 50 gostov. Obnovili so tudi sanitarije, zaposlili novega oskrbnika in vpeljali tudi popolne penzione (450 do 500 dinarjev).

V občini **KOČEVJE** je evidentiranih 371 traktorjev, ki so v zasebni in družbeni lasti. V prvi četrtini tega leta so izdali dovoljenja za vožnjo traktorja že nad 2700 občanom.

V **KOČEVJU** so tamkajšnji ribiči organizirali tradicionalno tekmovanje na Rinži. Tekmovali so v lovu rib s plovcem in ulovljene ribe preselili iz tega onesnaženega dela Rinže v čistejšo vodo. Organizirali so tudi čiščenje rudniškega jezera, zdaj pa gradijo dalje svojo kočjo pri jezeru.

V **KRUPLIVNIKU** so mladi v mesecu mladosti – maju – očistili vas, pripravili veliki kres s kulturnim programom in izpeljali še nekaj koristnih delavnih akcij. Zdaj se pripravljajo na novo kulturno prireditev, na katero bodo povabili tudi starejše prebivalce.

V **LENARTU** v Slovenskih goricah so odprli prenovljeno in delno novozgrajeno osnovno šolo. V novozgrajenem delu je 12 učilnic in vsi skupni prostori, tako da ima šola vse pogoje, da postane celodnevna. Ob otvoritvi so učenci pripravili izbran kulturni program.

V **LEDAVI** so slovesno predali svojemu namenu nov radijski studio soboškega radia. Novi studio je namenjen oddajam za madžarsko manjšino in bo razbremenil radio Murska Sobota, ki tedensko šestkrat oddaja madžarski program že 24 let.

V **LJUBEČNI** gradijo več kot štiri kilometre dolgo vodovodno omrežje, ki bo napajalo 300 gospodinjstev. Vrednost vseh del ocenjujejo na več kot 10 milijonov dinarjev, prebivalci pa bodo poleg samoprispevka opravili vsak še po 70 delovnih ur.

Še letos bodo v **LJUBLJANI** porušili stari dijaški dom Anice Černejeve. Hiša je že povsem trhla, predvsem pa je velika ovira za promet na Poljanski cesti. Hkrati s to stavbo bo padla tudi bližnja hiša, ki je sicer rojstni dom slikarja Ferda Vesela, vendar nima nobene spomeniške vrednosti.

Jelšev gozd poleg **MALE POLANE** je zaradi nizkega in zamočvirjenega terena težko dostopen in imajo zato gozdni delavci precej težav pri spravilu lesa in pogozdovanju. Letno posekajo blizu 2700 kubičnih metrov lesa. Drevesnica, ki je streljaj od Male Polane, pa ima v bližini več kvadratnih metrov površine, kjer sadijo mlade jelše, topole, bore in podobno. Pri sajenju so letošnjo pomlad pomagali tudi učenci osnovnih šol iz Velike Polane, Črenšovec, Odranec in Turnišča.

V naselju Maribor-jug v **MARIBORU** so odprli novo zdravstveno postajo z devetimi ordinacijami in prvo po vojni zgrajeno lekarno v Mariboru. V novi postaji bodo zdravstveni delavci lahko dajali splošno in zobno medicinsko pomoč vsem, od novorojenčkov do upokojencev.

V **METLIKI** načrtujejo za letos

V Trbovljah je vedno več novih stanovanjskih stolpnic (Foto: Janez Zrnc)

ureditev Šestove in Jarčeve ulice, šolskega avtobusnega postajališča in stavbnih zemljišč na Bregu revolucije. Urediti nameravajo tudi promet v starem delu mesta, nekatera otroška igrišča in načrtovati novo avtobusno postajo.

V **MOJSTRANI** so imeli slikarsko kolonijo Vrata 83, ki jo je že četrtič organiziralo planinsko društvo Dovje-Mojstrana. V koloniji je slikalo 9 umetnikov, po eno njihovo delo pa je prešlo v last tamkajšnjega planinskega društva.

Tovarna zdravil Krka v **NOVEM MESTU** je v svojih raziskovalnih laboratorijih in s sodelovanjem domačih univerzitetnih ustanov sintetizirala nifedipin, novo zdravilo za zdravljenje vseh oblik angine pectoris. Ista tovarna je letos pričela tudi s poskusno proizvodnjo pomožnega preparata za drozganje in bistenje vina, imenovane »Efektaza L«.

V marini v **PORTOROŽU** je začel služiti svojemu namenu hangar, ki meri 1500 kvadratnih metrov. V njem so prostori za spravilo plovil, delavnice in drugi pomožni prostori. V hangarju bo prostor za 160 privezov v morju in 70 na kopnem.

Letos so v **RAZKRIŽJU** pripravili že druge vaše športne igre. Sodelovali so krajani iz Gibine, Šafarskega, Razkrižja in Veščice. Pomerili so se v malem nogometu, kjer so igrali suhi proti debelim, v vlečenju vrvi, počasni spretnostni vožnji s kolesi, teku v vrečah in v metu krogle.

V **SATAHOVCIH** pri Krogu so se odločili za 22 telefonskih priključkov, kajti doslej namreč v vasi še nimajo telefona. Vaščani pa posvečajo dobršno mero pozornosti tudi urejanju vasi. Organizirali so tudi že prostovoljni čistilni dan, očistili okolico pokopališča in zasadili ciprese.

V **SEBEBORCIH** so letošnje mesece uredili vaško tehcnico, avtobusno postajo za šolske otroke, opravili pa so tudi polovico del pri mrliški vežici. Za prihodnje načrtujejo še dokončno ureditev mrliške vežice in navoz gramoz na vaše ceste, ki še niso asfaltirane.

Jože Lebar iz **TURNIŠČA** je eden redkih čevljarskih mojstrov, ki zna narediti čevlje za plesalce folklornih skupin. Kljub temu, da je dopolnil 70 let, ni opustil svoje priljubljene obrti, saj je družinska tradicija. Z veseljem pa popravi tudi kak obrabljen čevlj.

Bolje site komarje trpeti, kakor gladne dopuščati.

Brez uzde strast gotova propast.

osebnosti

Letošnjo štafetno palico, ki so jo mladinci prinesli na Dan mladosti, 25. maja, v Beograd, je izdelal slovenski kipar **NEGOVAN NEMEC**. Doma je iz Bilja pri Novi Gorici, akademijo za likovno umetnost je končal v Ljubljani, živi in ustvarja pa v rodnih Biljah. Za njim je že sedemnajst samostojnih razstav več kot 60 skupinskih, pred dvanajstimi leti pa je tudi oblikoval štafetno palico in zanj dobil prvo zvezno nagrado. V Novi Gorici je na prostem precej njegovih kipov, pravkar pa je dokončal osnutek za spomenik goriški fronti v Trnovem.

Umrl je **ANTON GRAD**, ugledni slovenski profesor romanistike. Od leta 1951 je bil sprva izredni, potem pa redni profesor za francoski jezik na filozofski fakulteti v Ljubljani. Do svoje upokojitve je bil predstojnik oddelka za romanske jezike in književnosti, nekaj let pa tudi dekan filozofske fakultete. V sebi je združeval kvalitete odličnega pedagoga in razgledanega znanstvenika, širšemu krogu slovenske inteligence pa je najbolj znan po svojem pedagoškem delovanju. Vzgojil je mnogo rodov, zaslužen pa je tudi kot pisec učbenikov in slovarjev.

Umrl je ravnatelj Narodnega muzeja, predsednik društva muzealcev Slovenije in profesor provincialno rimske arheologije na filozofski fakulteti v Ljubljani **dr. PETER PETRU**. Rojen v Laškem pri Celju je že kot študent sodeloval pri znamenitih izkopavanjih v Šempetru in bil med prvimi študenti klasične arheologije. Vodil je arheološki referat v zavodu za spomeniško varstvo v Ljubljani in je tudi na novo organiziral spomeniško dejavnost. Bibliografija njegovih knjig, razprav in člankov obsega več kot sto števil. Med temi deli je tudi oris arheoloških obdobij v Zgodovini Slovencev, ki je izšla pred štirimi leti pri Cankarjevi založbi. Njegova izkopavanja na Vranju pri Sevnici, v Drnovem pri Krškem, antičnem Neviodunu in na Hrušici so temeljito spremenila podobo, ki smo jo imeli do tega časa o utrdbah in naseljih rimske dobe v Sloveniji.

Umrl je **dr. MIRKO ŽGUR**, republiški svetovalec v izvršnem svetu skupščine SR Slovenije. Doktoriral je na pravni fakulteti, govoril šest jezikov in bil sprva po drugi svetovni vojni pravni referent komisije za ugotavljanje zločinov okupatorja, potem pa pomočnik javnega tožilca in generalnega sekretarja predsedstva vlade SR Slovenije. Kasneje je bil sekretar veleposlanstva v Kairu, konzul v New Yorku in Chicagu, po vrnitvi v domovino pa je opravljal vrsto pomembnih funkcij, povezanih tudi s problemi naših zdomcev in izseljencev. Do svoje smrti je bil tudi član izvršnega odbora Slovenske izseljenske matice.

Rastejo le še večja mesta

Slovenija je štela 31. marca 1981 – ob rednem popisu prebivalstva – 1.891.864 stalnih prebivalcev. Stalnih zato, ker je bilo poleg stalnih še 81.722 začasno prisotnih. To so tisti, ki so bili v času popisa začasno prisotni bodisi zaradi dela, šolanja, ali zaradi česa drugega.

Od ostalih prebivalcev je bilo žensk precej več kot moških in sicer je bilo 973.098, moških pa 918.766.

Glede na narodnost je bilo ob popisu stanje naslednje:

		%
Slovenci	1.712.445	90,5%
Hrvati	55.625	2,9%
Srbi	42.182	2,2%
Muslimani	13.425	0,7%
Madžari	9.496	0,5%
Makedonci	3.288	0,2%
Črnogorci	3.217	0,2%
Italijani	2.187	0,1%
Albanci	1.985	0,1%
Romi	1.435	0,1%

Ostale narodnosti so zastopane z manj kot 1000 pripadniki (Čehi, Nemci, Poljaki, Rusi, Ukrajinci, Avstrijci, Slovaki, Bolgari, Romuni, Turki, Rusini, Grki, Vlasi, Židje ter še nekatere druge narodnosti).

Poleg tega pa se 33.256 prebivalcev Slovenije narodnostno ni opredelilo. Največ od teh se jih je opredelilo za Jugoslovane (26.263), precej pa se jih je opredelilo po regionalni pripadnosti (Gorenjci, Štajerci, Primorci, Dolenjci).

Skoraj polovica prebivalcev Slovenije živi v mestih

Po popisu v letu 1981 je v naseljih mestnega značaja živelo 925.532 prebivalcev Slovenije, v drugih naseljih pa 966.332. V mestih je torej živelo 49% prebivalcev. Pri tem pa je treba povedati, da je bilo ob zadnjem popisu prebivalcev k naseljem mestnega značaja priključenih več naselij, ki prej niso imela takega značaja. V večini primerov so to obmestna naselja, ki so pravzaprav postala deli rastočih mest.

Če pa štejemo k mestnim naseljem samo tistih 51 mest, ki jih je statistika uvrščala med mestna naselja (vse do vojne) do popisa l. 1971, potem mora-

mo ugotoviti, da je v mestih živelo 801.000 prebivalcev. To je približno 271.000 več kot leta 1961. Tega leta je v mestih živelo 33,3% prebivalcev, leta 1981 pa v 51 mestih 42,5% vseh prebivalcev Slovenije.

Skoraj polovico vsega mestnega prebivalstva živi v Ljubljani in Mariboru, je pa res, da se v zadnjem času hitreje povečuje prebivalstvo manjših mest. Zlasti to velja za Titovo Velenje, pa tudi za Koper, Novo Gorico, Novo mesto, Mursko Soboto, Ravne, Ptuj in za mesta okrog Ljubljane.

Kar pa zadeva povečevanje oziroma zmanjševanje števila prebivalcev posameznih regij, je treba ugotoviti, da se najhitreje povečuje število prebivalcev v osrednji slovenski regiji z Ljubljano kot republiškim središčem. Prebivalstvo petih ljubljanskih občin se je od l. 1948 do l. 1981 skoraj podvojilo, od 10,9% vsega prebivalstva Slovenije je narastlo na 16,1%. Nasprotno pa se je delež prebivalcev današnjih šestih mariborskih občin povečal v istem razdobju samo od 8,6% na 9,8% vsega prebivalstva SR Slovenije.

Poleg teh dveh območij se povečuje tudi delež gorenjske regije, medtem ko delež ostalih regij bodisi stagnira, bodisi nazaduje. To pa ne pomeni, da število prebivalcev nazaduje, pač pa le to, da ne narašča tako hitro kot v navedenih regijah.

Število prebivalcev se je dejansko zmanjšalo (v razdobju od l. 1948–1981) edino v pomurski regiji. Zato se je tudi delež Pomurja v celotnem prebivalstvu Slovenije zmanjšal od 9,3% na 6,9%. Če pa gledamo padanje števila prebivalcev po občinah, potem lahko ugotovimo, da pada v 10 od 65 občin. Med njimi je na prvem mestu občina Tolmin.

Kmetov le še 9,1%.

Popis prebivalstva l. 1981 je pokazal, da je kmetijskega prebivalstva v Sloveniji le še 9,1%. Od vsega aktivnega prebivalstva pa znaša delež aktivnih v kmetijstvu le še 13%. Vsega kmetijskega prebivalstva je bilo 173.364, od tega je bilo 117.231 aktivnih kmetov, 56.133 pa vzdrževanih.

Med aktivnimi je velika večina aktivnih na svojem posestvu – 109.698.

Število kmetijskega prebivalstva se je v zadnjem obdobju med popisoma 1971–1981 zmanjševalo hitreje kot v prejšnjem obdobju. Poznavalci ugo-

tačajo, da je ta stopnja upadanja kmetijskega prebivalstva med največjimi v Evropi (6,9% letno). Tako je Slovenija dosegla za l. 1991 predvideno število kmetijskega prebivalstva že leta 1981.

Po nekaterih izračunih bi leta 1990 v Sloveniji potrebovali 207.000 kmetijskih prebivalcev (sedaj jih je le 173.000) z boljšo starostno sestavo od sedanje. To pomeni, da rezerv delovnih moči v kmetijstvu ni več. Pravzaprav lahko govorimo že o pomanjkanju in ne o višku delovne sile, čeprav smo to počeli še vse do pred kratkim.

To upadanje števila kmetijskega prebivalstva bo treba potemtakem čimprej zaustaviti, hkrati pa ustaviti nadaljnjo delitev parcel, kajti sicer bo slovensko kmetijstvo vse bolj podobno vrtničarstvu.

V zasebnem lastništvu je bilo leta 1979 v Sloveniji 4.585.000 zemljiških parcel razdeljenih med 355.556 lastnikov. Leta 1975 je bilo lastnikov »samo« 315.751.

Stanovanj je več in se večajo

Pri stanovanjih smo skoraj ujeli število gospodinjstev, saj je bilo leta 1981 število gospodinjstev le še nekaj večje kot število stanovanj. Med leti 1971–1981 smo zgradili skoraj 115.000 stanovanj, tako da smo imeli leta 1981 skupaj že 585.780 stanovanj. Od tega je bilo družbenih stanovanj 184.254 oziroma 31,4%. To seveda pomeni, da je večina stanovanj zasebnih.

Družbena gradnja stanovanj tudi v desetletju 1971–1981 ni ujela zasebne, saj je bilo zgrajenih več zasebnih stanovanj (individualnih hiš) kot družbenih (53% proti 47%). Če pa primerjamo zasebno in družbeno gradnjo po površini, ki je bila zgrajena, potem je razlika še večja v korist zasebne gradnje, oziroma v škodo družbene.

Individualne hiše so po površini večje kot družbena stanovanja v blokih. Povprečna površina vseh slovenskih stanovanj se je od leta 1971, ko je znašala 56,8 m², povečala na 63,9 m². Prav zato se je povečala tudi povprečna stanovanjska površina na osebo, in sicer je leta 1981 znašala že 19,9 m² (leta 1971 – 15,8 m²). Vendar pa se še vedno več kot 30% gospodinjstev stiska v premajhnih stanovanjih z manj kot 15 m² na osebo.

Pomanjkanje stanovanj je skoraj izključno omejeno na mesta, medtem ko je v manjših krajih stanovanj več kot gospodinjstev.

T. Š.

turistični vodnik

Rimska Nekropola v Šempetru

V naselju Šempeter v Savinjski dolini so na ogled edinstvene izkopenine – nekropola – iz rimskih časov, in sicer iz 1. in 2. stoletja naše ere. V rimski nekropoli so zbrane grobnice rimskih dostojanstvenikov iz Celja, ki so imeli svoja posestva v Savinjski dolini. Nagrobnike upravičeno štejejo med evropsko pomembne umetniške spomenike iz rimske dobe. Postavljeni so na mestu, kjer so jih izkopali leta 1952.

Tri kilometre od Šempetra v Savinjski dolini leži kapniška jama Pikel. Cesta do nje je asfaltirana in pelje skozi naselje Podlog do parkirnega prostora. Do jame vodi pešpot po slikoviti dolini ob potoku Peklenščica, ki teče iz jame. Pred vhodom v kapniško jamo, ki je ena največjih na Štajerskem, stoji Turistični dom, v katerem je urejena okrepčevalnica s 60 sedeži in teraso.

Rimska nekropola je na ogled od 15. marca do 31. oktobra, vsak dan od

7.30 do 18.00 ure. Ogled z vodnikom traja 30 minut.

Cene vstopnic: odrasli posamezno 30 dinarjev, v skupini 25 dinarjev.

Jama Pikel je prav tako odprta od 15. marca do 31. oktobra, vsak dan od 8. do 18. ure. Ogled z vodnikom traja 45 minut.

Cene vstopnic: odrasli posamezno 50 dinarjev, odrasli v skupini 45 dinarjev. Vodje skupin in šoferji avtobusov imajo prost vstop.

Sončni Jadran

Turistična zveza Jugoslavije je letos poskrbela za novo izdajo prospekta Sončni Jadran, ki na kratko predstavlja turistično ponudbo Jadranske obale. Publikacija je pestro ilustrirana z barvnimi fotografijami najlepših obmorskih letovišč, ki so označena s simboli na barvnem turističnem zemljevidu.

Prospekt ima tudi tokrat dimenzije 21 cm krat 20 cm in je zgibanka na osmih straneh. Izdali so ga v angleščini, nemščini, francoščini in italijanščini. Naročite ga lahko na zgoraj zapisanem naslovu Turistične zveze Jugoslavije.

Prireditve v Sloveniji

Od 4. do 7. avgusta bo na **BLEDU** Blejska kmečka ohcet s sejmom domače in umetne obrti, etnografsko razstavo, vasovanjem in koncertom, 6. avgusta v **BOHINJU** Kresna noč, v **LJUBNEM** Flosarski bal, 7. avgusta bo na **PLEŠIVCU** nad Titovim Vele-

njem 6. kmečki praznik s prikazom starih običajev in razstavo kmečkih jedi, na **STAREM VRHU** nad Škofjo Loko Dan oglarjev, od 8. do 14. avgusta bo v **PORTOROŽU** Portoroška noč z velikim ognjemtom, 13. avgusta v **HOTAVLJAH** 5. večer slovenskih podoknic, naslednji dan pa 13. semanji dan pod vaško lipo z rajanjem in prodajo loških kruhkov, medicine in potice.

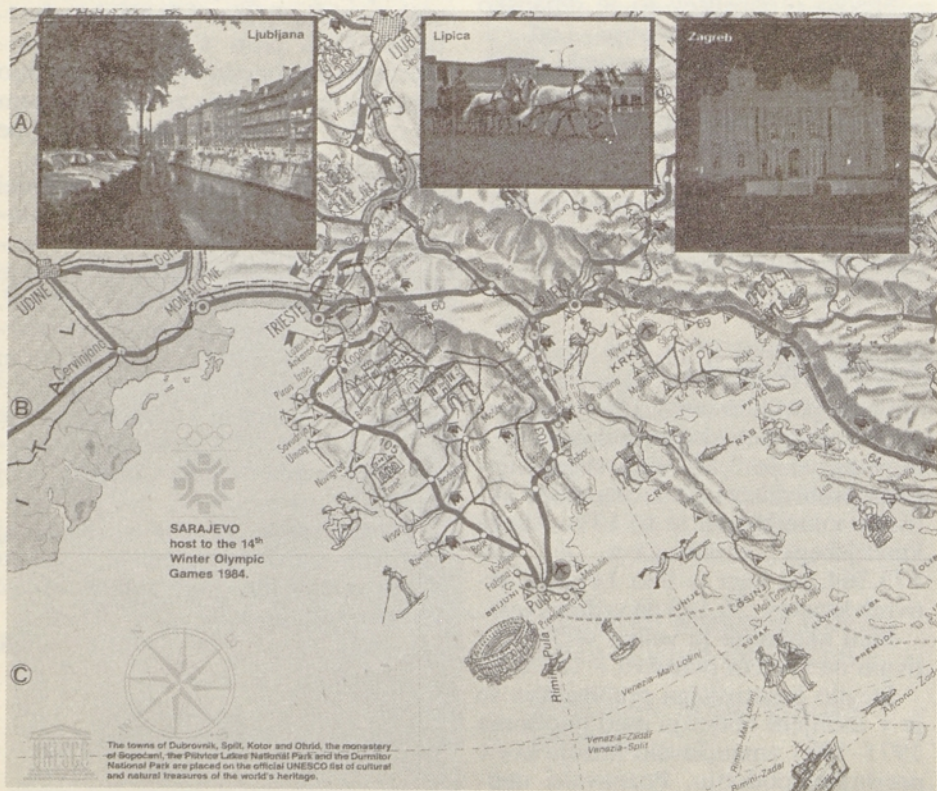
14. avgusta bo v **MARKOVCIH** mednarodna folklorna revija, od 16. do 17. avgusta v **BRASLOVČAH** 21. dan hmeljarjev, ista dneva pa v **LUČAH** Lučki dan s prikazom stare domače dejavnosti, razstavo in športnimi tekmovanji. V **IZOLI** bo 20. in 21. avgusta 16. ribiški praznik, v **PIRANU**, **SEČOVLJAH** in **STRUNJANU** 20. in 21. avgusta Solinarski dnevi, 21. avgusta v **DESTERNIKU** pri Ptujju 3. kmečki praznik s predstavitev starih kmečkih opravil in nastopom predic, konec avgusta pa bo v **NOVI VASI** na Blokah Kmečki praznik na Blokah, v **ŽELEZNIKIH** pa 21. čipkarski dan.

V začetku septembra bo v **POSTOJNI** Erazmov piknik pri motelu Erazem, 4. septembra bo tudi v **POSTOJNI** gostovala folklorna skupina iz Mojstrane, 11. septembra pa folklorna skupina s Planine. V **PTUJU** bo 2. in 3. septembra XIV. slovenski festival domače zabavne glasbe, združen s Festivalsko nočjo, 3. in 4. septembra bo v **TRŽIČU** 15. šušarska nedelja, 4. septembra bo v **LJUTOMERU** Prleška bratva s prikazom vinogradniških običajev, razstavo prleških jedi in pokušnjo grozdja ter vina, v **RIBNICI** na Dolenjskem pa bo 4. septembra Ribniški semenj suhe robe in lončarstva.

4. septembra bo v **ŠEMPETRU** v Savinjski dolini Jesen v Peklu z obiskom jame, nastopom folklorne skupine in prikazom jamarskih veščin, 10. septembra bo na **KREDARICI** na **TRIGLAVU** otvoritev Triglavskega doma v počastitev 90-letnice organiziranega slovenskega planinstva, 10. in 11. septembra bo v **PIRANU** 38. Neptunov krst z gusarsko nočjo, v **BOHINJU** pa 11. septembra Kravji bal.

In še nekaj najbolj zanimivih prireditev v septembru: 11. septembra bo v **DORNBERKU** pri Novi Gorici Praznik grozdja in vina, v **MARIBORU** bo od 17. do 25. septembra Vesela jesen 83, v **VIPAVI** bo 18. septembra Vipavska trgatev, konec meseca bo na gradu **SNEŽNIK** Polharska noč s prikazom starega notranjskega običaja in ogledom polharske zbirke, prav tako zadnje septembrske dni pa bo na **KRVAVCU** Planšarski dan s prigonom živine s planine, kulturnim programom in srečanjem borcev in aktivistov krvavškega območja.

Del najnovejšega prospekta Sončni Jadran – s Slovenskim Primorjem in Istro...

Mrtvi rokavi Mure

naravni zakladi slovenije

Način varovanja rastlinskih vrst je v prvi vrsti odvisen od vzroka ogroženosti. Največ govorimo o neprimernosti trganja nekaterih rastlin za šopke, saj tako postopoma privzgajamo odnos do ohranjanja cvetlic na rastišču. Veliko več rastlin pa je ogroženih zaradi spreminjanja življenjskega prostora. V današnjem času preti največja nevarnost cvetlicam močvirnih in vlažnih predelov. Že z manjšim izsuševanjem lahko uničimo značilno rastlinstvo v celoti.

V Sloveniji so po tej plati zanimivi ostanki barij predvsem na Pokljuki, Jelovici, Pohorju in Ljubljanskem barju, mnogo presenečenj in posebnosti pa skrivajo tudi slabo raziskani mrtvi rokavi Mure. To so ostanki nekdanjega rečnega toka, najpogostejše deli okljuk ali meandrov. Le ob naraslih vodah so neposredno povezani z reko, sicer pa imajo v sušnejših obdobjih nastala jezerca le podtalno zvezo.

Zaradi majhnega padca je Mura vjugala in večkrat spreminjala strugo, zato je mrtvih rokavov ob reki na pretek! Še posebno zanimive postanejo mrtvice, ko se začno postopoma zaraščati. V nekaterih najdemo rastline, ki ne uspevajo nikjer drugje v Sloveniji. Po zanimivem rastlinstvu sta najbolj znana Petišovsko jezero južno od Lendave in Potkova pri Benici. Potkova je zelo lepo ohranjen meander, ki mu je podkvasta oblika dala ime. Kaj pa še lahko vidimo, razen potopljenega okljuka? Na prvi pogled nič posebnega. Obrežje je gosto zaraščeno s šopi šašev in trstičevja, dostop pa, milo rečeno, neprijeten in težaven, kar pa seveda ne velja za številne ptiče, ki tu gnezdiijo ali pa se samo ustavljajo na preletu.

Nas pa tokrat bolj zanimajo rastline. Poleg belih lokvanjevih čaš se na vodni gladini šopirijo še rumeni cvetovi blatnika, plavajoče liste pa ima tudi plavček.

Med posebnostmi si bomo malo natančneje ogledali praproto salvinijo (*Salvinia natas*), ki je res nekaj izjemnega med svojimi sorodniki, saj ni vkoreninjena, ampak prosto plava po gladini stoječih voda. Parno razporejeni listi so prekriti z zvezdastimi dlavicami, ki preprečujejo, da bi se rastli-

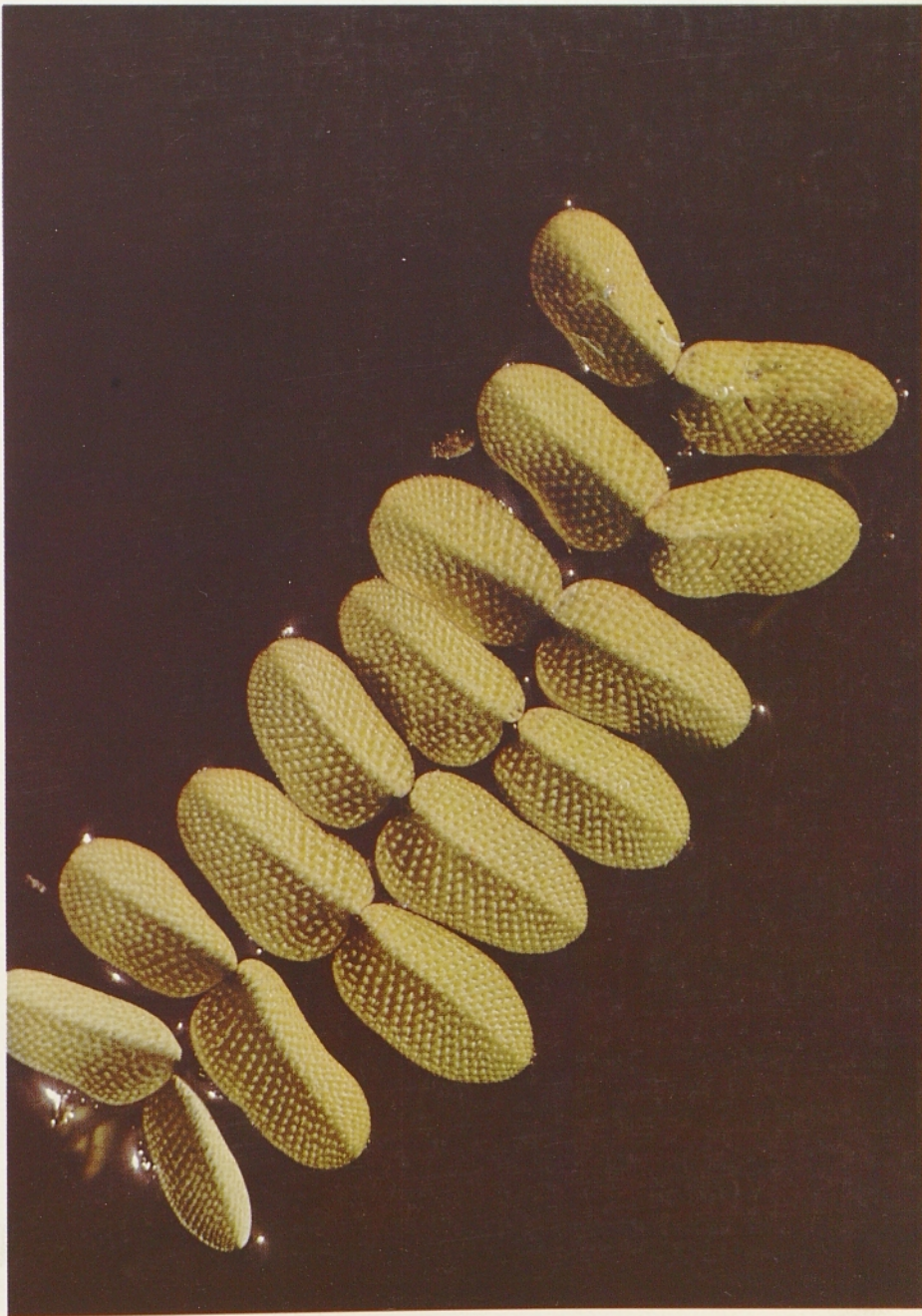
na omočila. Površinska napetost je tolikšna, da omogoča plavanje, kapljice vode pa kar zdrknejo s kosmate površine lista. Tretji list je pod vodo in je spremenjen v koreninam podobne izrastke, tako da bi ga komajda prepoznali. V poznem poletju se razvijejo

trosovniki, sicer pa se salvinija lahko razmnožuje tudi s stranskim brstenjem. Praproto bomo našli zdaj na tej, zdaj na oni strani, pač odvisno od tega, kam zajadra zaradi vetra.

Iz najrazličnejših razlogov mrtvice izginjajo, z njimi vred pa tudi zanimivo rastlinstvo. Res je, da mrtve rokave ob nadležnih komarjih, pijavkah in neprijetnem dostopu le malokdo doživlja kot naravno znamenitost. Vendar je potrebnega samo malo več znanja, zavesti in izkušenj, pa se nam odpre čudovito mikaven svet nenavadnih zanimivosti in podrobnosti. In tedaj mrtvi rokavi nenadoma niso več nadležen kos nekoristnega sveta.

Peter Skoberne

Praproto salvinija z rokavov Mure (foto: Peter Skoberne)

*Pri Kotniku, kjer je bil
Lovro Kuhar-Prežihov Voranc
rojen 10. avgusta 1893*

Foto:
Ančka Tomšič

slovenija v mojem objektivu

Spomenik Prežihovemu Vorancu

*Spomenik »samorastnikom«, ki ga je izklesal kipar
samouk Peter Jovanovič*

Rodna gruda

Slovenija

II 130327

english section

News

Tito's Political Will

May 4th, 1983 was the third anniversary of the death of Josip Broz Tito. On this day, throughout the whole of Yugoslavia commemorative ceremonies were held in his honour, and suitable articles appeared in all newspapers and magazines. In all schools and army units the first lesson of the day was dedicated to the life and works of Josip Broz Tito. At the regular sessions of the Federal Assembly and of the assemblies of the republics and autonomous provinces, his memory was honoured by keeping a minute of solemn silence. Numerous delegations placed wreaths of flowers on Tito's grave.

Tito's life and his monumental works represent his political will, which inspires for their future work and cooperation the nations and nationalities of Yugoslavia, as well as the many non-aligned countries. Let us recall his famous speech at the Sixth Summit of the Non-Aligned Countries in Havana, when he said: "We must set the world an example in our democratic way of reaching agreements".

The House of Flowers, which contains the tomb of Josip Broz Tito, has, over the last three years, become the goal of numerous visitors from all parts of Yugoslavia, as well as from all parts of the world. A total of 6,600,000 Yugoslavs and 1532 foreign delegations have filed past Tito's grave since May 1980. Many emigrants of Yugoslav birth and descent send letters and contributions for flowers to the "Josip Broz Tito" Commemorative Centre. Many also send those flowers which Tito was fondest of.

The »Yugoslav Story« of John Philips

The "Yugoslav Review" publishing-house of Belgrade has published a monograph entitled "Yugoslav Story", the work of John Philips.

This richly illustrated monograph is concerned with our recent past and present, and with the exciting trends of development, which this American, a reporter with "Life" magazine, a friend of the late president Tito, has caught in the objective of his camera.

This author was in Yugoslavia during the critical days of our history, and also visited our country frequently on later occasions. His book is full of love for Yugoslavia, and presents a true picture of Yugoslavia today.

Improved Economic Position

The Economics Institute of the Faculty of Law of the University of Ljubljana recently reported that "the position in the Yugoslav Economy is satisfactory, and, in our opinion, taking into account the present difficulties and restrictions due to foreign debts, at the upper limit of objectively-viewed possibilities". Due to the increase in exports and a reduction in imports the negative balance-of-payments situation of our country has improved considerably, and there are real possibilities for further improvement.

Yugoslavia Competitive for Tourists

This year Yugoslav workers in the tourism industry have made particularly great efforts to be ready with everything needed for the high season. Overnight accommodation has been increased and improved, and the everyday supply of towns in areas visited by

RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija-
Yugoslavia Tel. 061/210-716

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana
Editors: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)
and Jagoda Vigele.

English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M. A.

RODNA GRUDA is published
monthly. Number 8 and 9 are
published together as a
double issue.

Yearly subscription for overseas
countries is 11.— U. S., 13.—
Canadian or 10.— Australian
dollars. Air mail extra. Payment can be
made direct to our Account.
No. 50100-620-010-32002-2818/5
at Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter.

tourists has been significantly improved. According to presently prevailing prices, Yugoslavia is still competitive on the European market.

The general opinion of Yugoslav tourist workers is that they will be satisfied if this year's total realized income from tourism is on the same level as last year, although that was less than in 1981.

Mutual Advantages for the E. E. C. and Yugoslavia

The president of the Yugoslav federal government Milka Planinc recently paid an official visit to the headquarters of the Chairman of the Commission of the European Community, Gaston Thorn, who gave an interview to reporter from the "Delo" newspaper of Ljubljana. In this interview he stated the following:

"I can assure you that we in the E.E.C. are full of praise for Yugoslavia's efforts to stabilize her economy. As far as our readiness to provide aid is concerned, the latter can be clearly seen from the fact that we have, during the deepest recession for thirty years, concluded an agreement with Yugoslavia, which provides her with almost completely customs-free access in the case of practically all industrial products, and priority access in the case of numerous agricultural products. As well as this, the Community has made available to Yugoslavia, over the period 1980—1985, two hundred million dollars of financial aid, through loans from the European Investment Bank. And there's something else, too: in my opinion the special relations between the Community and Yugoslavia have had a positive influence on the success of the recent international talks about the provision of financial aid to Yugoslavia".

Nine Books by Vladimir Dedijer Published in America

The well-known American publishing-house, the Michigan Press, recently signed a contract concerning the publication of nine books written by Vladimir Dedijer. The first six books include his war diaries, his diaries from the Paris Peace Conference, from Moscow, the U.S.A., India, his biography and the History of the Russell Court. The titles of the other three books are: "The phenomenon of

genocide in the 20th Century", "On the Charisma of World Statesmen", and "Interest Spheres". The editor and writer of the prefaces is dr. Rudolf Rizman.

Yugoslav Climbers Killed by Avalanche in the Himalayas

The attempt to climb Mt. Manaslu in the Himalayas, one of the fifteen peaks in the world with a height of over 8000 metres, which was organized by the "Mosor" Mountaineering Society of Split, ended in one of the saddest tragedies of Yugoslav mountaineering. Two of the climbers, Nejc Zaplotnik from Kranj and Ante Bučan from Split, were killed by an avalanche of ice and snow. Whereas Bučan's body was not found, the body of Nejc Zaplotnik was buried at the base-camp, at a height of 4200 metres.

Nejc Zaplotnik was one of Slovenia's most successful climbers ever. He was among those who have stood on the summit of the highest mountain in the world, Mt. Everest.

The Financing of the Winter Olympic Games

An agreement has been signed in the Yugoslav federal assembly about the preparation and financing of the Winter Olympic Games, which are to be held in Sarajevo in 1984. According to this agreement a total of 5500 million dinars will be needed, of which 4800 million dinars will go for the construction of all the necessary sports facilities. Seven hundred million dinars will be needed for the organization of the games. The City of Sarajevo and the Republic of Bosnia and Herzegovina will provide a total of 85,8 % of the necessary funds. The other republics and autonomous provinces will provide 10,4 % or 574 million dinars, and a total of 210 million dinars (or 3,8 %) will come from the federal budget.

Increased Cooperation with Sweden

A short time ago the vice-president of the Slovene government, Vlado Klemenčič paid a visit to Sweden. He

had been invited there by the Swedish company "ASEA", the manufacturer of energy-producing machinery, as well as by the Swedish government. The "ASEA" Company has been co-operating for a number of years with our business organizations. Vlado Klemenčič took part in the celebration of the centenary of the company. At the same time he had talks about the further broadening of cooperation between Swedish and Slovene partners. He also met the representatives of our workers in Sweden.

Slovenes and the Lime-tree

The spirit of a tree can be heard in the mysterious rustling of its leaves and branches. That was the belief of primitive Man, and is still the belief of primitive peoples, today. The remnants of this belief are still to be found in fairy-tales and old folks' stories, and up until recently there were part of the everyday customs of country people.

The lime-tree (tilia, or »lipa« in Slovene) appears as the tree of life primarily in Central Europe, whereas the area where it grows is much larger. It grows in all parts of the temperate zone, where there a total of 25 species, which have adjusted to the climate in individual regions.

Three kinds of lime-tree are found commonly in Europe. In southerly areas, in the vicinity of the Mediterranean, the silver lime grows most successfully. It is a beautiful tree with a fine spread of branches, and its leaves have a whitish grey coating on the inside, from which the tree gets its name. In the inland parts of Europe, two species predominate: the black lime, which has a darker-coloured trunk and leaves, with small but abundant blossom, and the white lime, which is lighter in colour, and has bigger leaves and blossom, although the latter are not so thick. In some parts of Slovenia the black lime is known as "lipovec", so that "lipa" can only mean a white lime.

In general, lime-trees live to a great age, up to 1200 years. In this respect the lime-tree can compete, if not even surpass, the oak-tree. For this reason, and because of its healing properties, the lime-tree already inspired the respect of ancient peoples.

Why was it that lime-tree became, in the countries of central Europe, the

tree of life? Or rather, why was it that this property, which was clearly attributed to the lime-tree in prehistoric times, was maintained in later history?

Since prehistoric times Man has believed in evil spirits, who threatened not only his fields and herds, but also his personal health. Still today, primitive peoples attribute physical and mental diseases to evil spirits, who are supposed to enter a man's body and destroy his life equilibrium. In order that the patient should recover, it was necessary to drive out the evil spirits. For this reason plants with healing properties were particularly revered. In the whole of inland Europe there was no other tree which had such healing properties, blossom and scent, and at the same time was so ancient and mighty that is spread its branches high up into the sky. Even in this century people in many parts have believed the lime-tree to be a magical tree, which protected people from lightning and other accidents, as well as from diseases and evil spirits, spells and similar.

Among Slovenes living in the country, the lime-tree was always the centre of all social life. It was under the lime-tree that village meetings were held, and that villagers consulted with one another about parish affairs under the guidance of the mayors, who also gave judgement on civil disputes.

Already during the Middle Ages you couldn't have found, in all of Slovenia, any church, castle, village, market-town or town without its lime-tree. This corresponds to the facts that the lime-tree was a "sacred tree" for Slovenes. During the rule of Charles the Great village meetings and the conducting of civil lawsuits were given a suitable legal form, and in this way the social structure of the Slovene village, and of the Slovene nation as a whole, was built up. The lime-tree was held in high respect not only by peasants and villagers, but also by members of the nobility and town folk. The famous lime-tree in Ljubljana, about which so many folk songs have been written, was cut down in 1638, as Valvasor records. The old tale about this lime-tree and the water sprite was retold by Prešeren in the famous poem.

There are plenty of lime-trees outside the villages in the Slovene countryside, next to old castles, wells, and particularly churches. Centuries-old lime-trees have always been respected by the people, who have often told stories about them. Some of these lime-trees have a history of their own, as they have seen a lot during their

lifetime. Thus in this way their former mystical origin as trees of life has been subconsciously maintained in people's feelings throughout the long centuries.

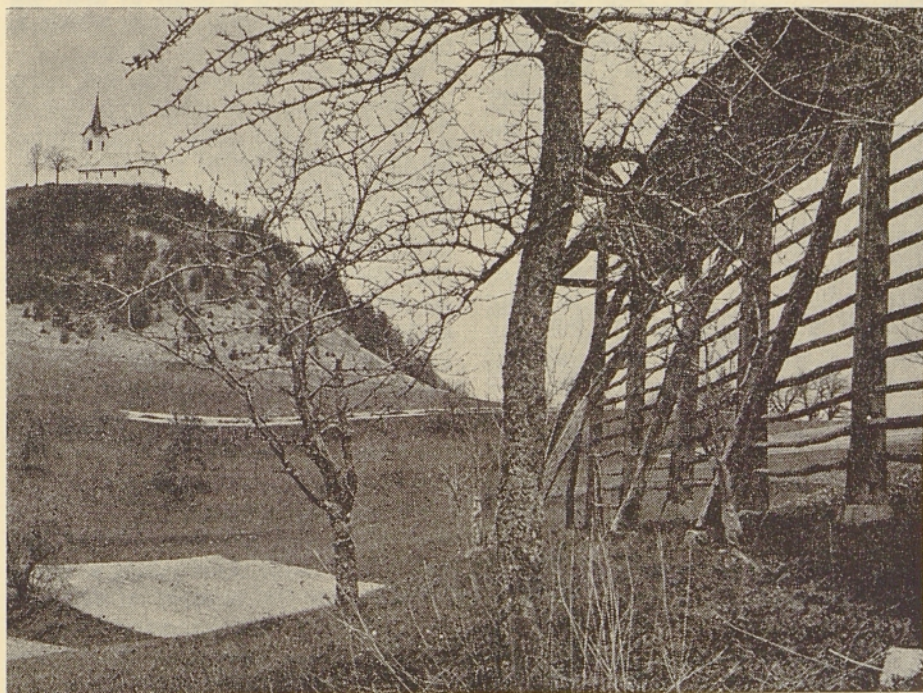
Among the most characteristic lime-trees — the trees of life — are certainly the so-called Turkish lime-trees, which were planted at the time of the victory over the Turks. For instance, a Turkish lime-tree has been preserved at Planina near Sevnica. Its symbolic significance as a "tree of victory" is all the more characteristic. Slovenes were fighting with the Turks for a period of over 200 years. The Turks caused a lot of devastation and spilt a lot of blood during their raids in Slovenia. Nevertheless the Slovene man and woman never surrendered, as he and she fought for their existence and land. Events in Slovene history, including the famous battle at Sisak, have found a place for themselves in Slovene folk songs. This is the case with the lime-tree, too. The latter is often mentioned in folk songs as the symbolic "tree of life", and sometimes as the lime-tree in the field ("lipa v polju"). The motif of a field is almost as old as the mystic tree of life. In general, one can understand this expression to mean a cornfield, which provides Man with corn out of which to make bread, as well as green meadows, fields of flowers, and fruit trees. For fields were like a home to the Slovene man and woman. Slovenes worked them, tilled them, and

lived from them. For this reason the image of a field has subconsciously joined that of the lime-tree, which has thus acquired additional symbolic significance.

Folk songs, which are an expression of the life and feelings of all Slovenes, often mention meetings between young people, between boys and girls, their courtships and first experiences in love. In these scenes a lime-tree is nearly always present. The lime-tree, as the tree of life, is always next to young people as they enter life proper, experience love for the first time, as well as disappointments. As a symbol of everything natural and supernatural, a symbol from far-off times. The symbol of the lime-tree is present in people's consciousnesses, although Slovenes are not usually aware of its original meaning. However if they were without the lime-tree, they would feel a gap in their lives, which it would be impossible to fill.

The peak of social activity in folk tales and tradition was always the "dance under the lime-tree." The dance itself was an everyday event, part of the life of the Slovene man and woman, so it doesn't have any greater symbolic meaning. It is the lime-tree that remains symbolic. The Slovene "dance beneath the lime-tree" is an expression of fun and relaxation for the whole village. However in times past such dances meant a lot more to Slovenes. It had the nature of a ritual. This can be seen in the well-preserved

The village of Topol with St. Jacob's Church (photo by Janez Zrnec)

custom at Zila in Koroško, the famous "rej pod lipo" or "visoki rej".

The lime-tree has a very important place in the stories about "King Matjaž". These stories are widely-spread in all parts of Slovenia, as well as in the ethnically Slovene parts of neighbouring countries. There is no Slovene adult or child who has not heard of this fairy-tale king, a national hero, who lies asleep in the mountainside, waiting for his day. In numerous stories the lime-tree is the centre of King Matjaž's struggle for the salvation of the Slovene nation and the world, as well as being the tree of his victory and the final peace, which will be concluded beneath the lime-tree.

When Books Were stil in their Infancy

The books which were published during the first fifty years after the invention of the printing-press, that is up to the year 1501, are known as incunabula — or books in their infancy.

During this period altogether 40,000 books in almost 10 million copies were printed in Europe's 300 printing-houses, most of them in Venice. Without any exaggeration it can be said that these early printers helped to change the world in an essential way.

Slovenes cannot boast of having their own Slovene incunabula (like Serbs and Croats), for the first Slovene printed text dates from 1515. This was a notice about the Slovene Peasant's Revolt, which was included in a German poem by an unknown teacher, who celebrated the victory over the rebellions peasants. It is interesting to note that these first Slovene printed words were of a rebellious nature, for they include the slogan the rebellious peasants "Stara pravda" and the beginning and refrain of their rallying call: "Le vkup, le vkup, le vkup, uboga gmajna!" In this way Slovenes are probably the only nation whose first printed words were proletarian ones as "uboga gmajna" can be translated in today's language.

Although Slovenes have no incunabula, there were two Slovene printers, who actually did not work on Slovene territory, but who made an important contribution towards the spreading of the printing press — the most revolutionary invention in the history of mankind.

One of them was Jernej Pelušič from Koper (Bartolomaeus Pelusius Justipolitanus), who, together with Gabriel Bračić from the island of Brač and two Italians, founded a printing press in Venice. This firm, however, was not able to compete with the famous Venetian printer Manutius. The latter held the sole privilege for printing Greek books. He sued the newly-established firm, won the suit and thus put an end to the former's activities.

The other Slovene printer was Matjež Cerdonis (Mathaeus Cerdonis de Windischgretz) from Slovenj Gradec. The name "Cerdonis" is the result of Latinization, so his original name is not known. It probably meant something like the Tanner's or the Cobbler's. He was a highly educated man, for he had studied and possibly also lectured at Vienna University. During the period between 1482 and 1487 he published about 60 books, including some medical ones and some humanistic ones, which were popular at that time. Thus among the great number of incunabula there are also a few which were created by Slovene hands.

All books dating from the 15th century are the subject of expert study, for each of them is a kind of cultural monument. In all major libraries special records are kept of them, and attempts are being made to establish how many identical copies exist in the world and how well they are preserved. The more books of this kind a library of a nation treasures — the greater its worth in the eyes of the experts.

If we now ask ourselves what sense is there in this science of dealing with old, often almost falling-into-pieces, worm-eaten books, we must take into consideration several things which at first sight may not be obvious.

First of all, the very age and rarity of these books is of great importance. Their great age tells us sometimes about a special art of that time when the craftsman, or rather, the artist still used to do a lot of work with his own hands. A great many books of that time are still superior to many a book manufactured today by the most up-to-date techniques. The balance between the printed part and the white margins, the "blackness" of the printing ink, the lay-out of individual chapters and several other printing "secrets" — all this still greatly impresses today's readers. The first among the major pieces of printing art, the 42-line Guttenberg's Bible (called after the number of lines on each page), is considered to be one of the most beautiful examples of printing art of all times.

Although we have mentioned a total of 10 million copies of incunabula, we must not forget that only a small number have been preserved up to the present time. Many a book has rotted away in a damp cellar; others, again, were used by peddlars as wrapping paper for, if not exactly sausages, then for other goods. A lot of them must have been burned during great fires, which at that time used to be quite frequent. For these reasons it is no wonder that so many incunabula were destroyed and that often fabulous sums of money are offered for those which have been preserved. The greatest amount is offered, of course, for Guttenberg's Bible, for only 47 copies have been preserved. Out of these there are only 21 complete ones, 4 printed on parchment and 17 on paper. In 1926 American collectors paid as much as 250,000 dollars to the St. Paul monastery in Carinthia for a well-preserved copy of Guttenberg's Bible.

Sometimes the collecting of incunabula is underestimated and compared to the collecting of old coins, stamps or even badges. Yet an old book, dating from the 15th Century, has still another value apart from that of a collector's item. It belongs to the period which we have learned about mainly through buildings, monuments, pictures, etc., which are all subject to the ravages of time. The buildings have been mostly destroyed or reconstructed in such a way that it is hard to guess their original shape; pictures, too, have been destroyed and the statues have often suffered damage due to the destructive urge of people to whom beauty meant nothing. All this evidence of times long past — the so-called cultural heritage of a nation, reveals mainly a feeling for beauty which the people in those days used to have, and their way of thinking. However, these monuments speak about events in times past only to great experts and, among them, perhaps only to those who have learnt to draw conclusions about people's frame of mind at a particular time, from Gothic arches in churches or statues of saints.

Books are something quite different. They vary in form and content and they cover all spheres of the human mind. They contain the thoughts and feelings of their authors, they tell us about their joys and sorrows, hopes, fears, beliefs and desires.

The fact that books were present on a certain territory at a time when there were only few literate people, is of much greater significance than the presence of books today. It must be borne in mind that in those days circulation was relatively low and prices were relatively high, so that it can

be assumed that people who bought books actually read them. (As an interesting exception to this rule, a book kept in the Slovene National and University Library can be mentioned, for its pages have not been cut apart at all).

If we know the books which were present on our territory, then we can draw several conclusions. By studying them we can gain a good insight into the ideas which flowed in from abroad. The place of publication can tell us about how these ideas and intellectual trends spread, about their owners, and, last but not least, also about how books changed their owners. We can also learn interesting things about the bibliophiles who bought these books.

The period involved is a transitional period in European history, towards the end of the Middle Ages, when the first outlines of a new era could be felt. The medieval scholastic preoccupation with verbal and conceptual acrobatics was only slowly being replaced by a new understanding of the world, marked by the emphasizing of life in this world and of the worth of each individual according to the ideals of the period of Humanism and the Renaissance. The discovery of the works of classical Greek and especially Latin cultures supported the new trend of development.

All these intellectual trends can be traced in Slovenia, too. Over 1,000 incunabula have been recorded, which is quite a large number considering the numerous disasters which the country suffered at that time (the Turkish raids, peasant uprisings, the looting of castles and monasteries, the burning of books during the Reformation and Anti-Reformation period). We can be rightly proud of this cultural heritage, for among our incunabula are several very rare books and some are even unique. The latter have not been registered in the otherwise very carefully compiled bibliographies of nearly all books published at that time and so they have had to be described by our own experts. So far 28 places where incunabula are kept have been registered. The greatest number (500) are kept at the Slovene National and University Library, which obtained them almost 200 years ago from various monasteries. This library is the richest in Yugoslavia as far as incunabula are concerned.

Although we know that books used to change owners and places where they were kept, and that some of them reached our territory only at a later time, they provide us with quite a good knowledge about the interests of our

educated people in those times. The latter were mainly monks in monasteries, for at that time very few other people were able to acquire enough education and money to enjoy reading. However, in spite of the fact that the number of the literate and educated on our territory was very small, the impact of books on the illiterate must not be underestimated. Many an idea found its way from books to the simple people, either through sermons or other contacts of our first educated men with the people. It goes without saying, of course, that these influences, for instance those related to legal matters or superstition, were not always favourable to the serf. Thus it can be mentioned that although not a single copy of the 29 editions of the famous "*Malleus maleficarum*", written by the two Dominicans, Institoris and Sprenger, has been registered in Slovenia, it is well-known that our judges used this book during their hearings of "witches", who were tried and sentenced to torture and death on the basis of this book.

As elsewhere in Europe, religious books prevailed at that time in Slovenia, too. Our collection includes about 50 Latin, 2 German and 1 Italian Bible, several service books and many religion-based philosophical books. Other very interesting books include quite a large number of Classical works (Aristoteles, Plato, Catullus, Caesar, Juvenal, and, despite relatively "immoral" texts, Ovid, etc.) The poetry of the famous Italian poet Petrararch, and the scholarly Latin prose works, can also be included in this category, which reflects humanist endeavours. There are also works from the field of natural sciences, particularly of Greek and Latin origin.

Medical books certainly exerted the greatest influence upon the people. Although they were based on old, now discredited principles, they were of some benefit to the patient because they contained, apart from erroneous ideas, also quite a lot of useful advice.

If we now turn to the owners of incunabula, we must not forget to mention the rich monasteries of Stična, Kostanjevica and Bistra, the family of the lawyer Zaula, and Johannes Baptist Seebach, the son of the Ljubljana Bishop Peter Seebach.

As far as the places where the incunabula which came to Slovenia were printed are concerned, we must mention, in first place, Germany, Italy, Paris, and Cetinje in Montenegro.

Incunabula, as a special aspect of the cultural heritage, have often been neglected and yet it seems that they

should not be underestimated, since they prove that the Slovenia of that time was not a forgotten province at the periphery of the European cultural life of that time, but took a full part in the events which were taking place at that time in Europe.

Jaro Dolar

NEWS

At BANOVCI the construction works for a new round swimming-pool and a naturist camp are well under way. Last year there were 70,000 bathers and 5,500 overnight stays in tents and bungalows, 30 % being the share of foreigners. The prices in the new naturist camp have already been set: including the car, tent, and electricity supply, each guest will have to pay about 215 dinars per day.

The lively atmosphere in the holiday centre "Kaninska vas" at BOVEC has not quietened down since last December. In March all the capacities, i.e. 700 beds, at "Kaninska vas" were still fully occupied. This year the "Gorica" building enterprise is going to build another, third row of holiday cottages.

At DUH near OSTRI VRH a fine arts exhibition of works by the members of the local cultural society has recently been organized. The works were created during a meeting of artists held at Duh near Ostri vrh. The exhibition will also be presented on the occasion of the cultural day of the elementary school at Selnica on the River Drava.

At GEDEROVCI a local fire brigade was recently founded. The village of Gederovci has had no fire brigade for 20 years. At first the members of the newly-founded brigade will pay particular attention to the training of firemen and the acquiring of equipment. All that was left from old brigade was a handpump, so they are hoping that the neighbouring fire brigades, especially that of Krajna, will help them to make a good start.

At GOMILICE 12 young men from Gomilice and 2 from Brezovica have recently passed the fireman's test. In both villages the members of the fire brigade are the most active members of the community, for they are engaged not only in their fire brigade but also in all other spheres of social life.

At the village hall in GORNJI PETROVCI a course in cooking was or-

ganized by the Workers' University of Murska Sobota. There were altogether 13 participants, who, organized in several groups, attended the course for three weeks on week-days. The course proved to be very useful for the local women and at the end of the course they put on an attractive cooking exhibition.

The Spirit of Enterprise of American Slovenes

The "Mladinska knjiga" publishing-house of Ljubljana has recently published a comprehensive and fully-illustrated book by Janez Kajzer, entitled "S tramovi podprto mesto" ("A town propped up by wooden beams"). The book contains 28 historical feuillets of varying length, which deal with some interesting events in Slovenia's more recent past. The opening feuillet, after which the whole collection has been named, describes in greater detail the great earthquake which hit Ljubljana in 1895.

The following abstract has been taken from the feuillet entitled "V znaku kukavice" ("At the Signal of the Cuckoo"). It deals with the beginnings of Slovene radio-broadcasting. The excerpt below tells us about the efforts made in this field by Slovenes in Cleveland and Chicago in the early 1930's:

In the 1930's Slovenes would remember their fellow-countrymen in America only in connection with dollars. The people in the old country did not know much about how Slovenes abroad lived and died. Early in 1930, however, they were surprised by the news of a Slovene programme, broadcast on the American radio. This happened only a year after the Ljubljana radio station began broadcasting. The great spirit of enterprise shown by the American Slovenes aroused a lot of attention in the old country. At the same time people realized how much all those to whom the native soil had not been disposed and who had had to go abroad to earn their living loved their mother tongue.

The American Slovenes in Cleveland, Ohio founded a Slovene radio club. The purpose of the Club was to spread the Slovene word, songs, music and culture in general, through the radio medium, in the state of Ohio, with the greatest number of Slovene

This is »Sava« from Kranj

Sava Kranj was founded in 1921 as the first rubber company in Yugoslavia. In those times they started producing simple products, but now Sava is the biggest rubber company, producing around 30 % of all rubber products being produced in Yugoslavia. More than 4,000 workers are working with the most modern machines and using contemporary technology. Their production program is directed towards the following fields: — automobile, motorcycle and bicycle tyres, — rubber technical and chemical products, — artificial leather, — tractor tyres, rubber reservoirs and rubber dams etc.

Sava Kranj is also the leading Yugoslav rubber company in the field of development, business achievements and quality. All this also makes conditions for good results in exports: Sava Kranj exports one third of its production to the most demanding world markets.

The first worker's council was elected in Sava Kranj in 1951, as the first in Slovenia. Today the factory is devoting special care to the worker's education activities, to their cultural and sports life. They know well, that only a well educated and healthy worker can do his work in the best way.

immigrants, as well as all over the United States.

By the end of 1929, American Slovenes had held six highly successful concerts at the WIAY station in Cleveland. The Slovene radio programme was on every Sunday afternoon, which suited working Slovenes best. The programme could be heard within a 1,400 kilometre radius.

The station which broadcasted the Slovene programme was not one of the best ones, for American Slovenes had to pay for their programme heavily. In Cleveland the costs were covered by eight Slovene businessmen. For 16 Sunday programmes they had to pay 1,500 dollars. The best station would have demanded five times as much. All participants performed free of charge.

It was estimated that some 100,000 Slovenes and least the same number of Croats listened to the Slovene programme each Sunday.

The programme was also a business success, for in two months Slovene shopkeepers alone sold in Cleveland 600 radio-sets to Slovenes from the town and its vicinity. Our fellow-countrymen, of course, were buying radio-sets from American traders, too, so the number of newly-bought sets was considerably higher.

The enthusiasm for the Slovene programme was overwhelming. Letters used to come from America, telling how "... all Slovenes are crazy from joy when they hear the Slovene word and song every Sunday".

A similar enterprising spirit was shown also by Slovenes in Chicago. At the WHFC station they bought an hour's time in the evening for the

broadcasting of an exclusively Slovene programme with a Slovene-speaking announcer. The organization of this project was taken on by the oldest Slovene newspaper in America, "Amerikanski Slovenec".

"Amerikanski Slovenec" wrote about the first "Slovene hour" the following:

"The first hour of the Slovene radio programme — a great triumph. Slovenes are full of enthusiasm for the Slovene radio. When they heard the Slovene word and song on the radio, they were so excited that many wept from joy".

While the programme was going on the phone kept ringing at the Chicago radio station. Slovenes from nearby settlements wanted to express their enthusiasm. A mother from Berwyn said over the phone: "Here we are all crying from excitement and joy". On the following day a lot of people said that "... tears were rolling down our cheeks when we heard the Slovene songs".

The next "Slovene hour" aroused even greater interest. It is particularly interesting to note how the young people, the American-born children of Slovene parents, responded to the programme. According to "Amerikanski Slovenec":

"It is interesting and touching to watch our young people during the programme. They stare into the radio-set, listen and wonder: 'This is the language of our parents, which we use only when we speak to them. And this language is being broadcasted on the radio!' They were used to hearing only English songs on the radio. And now they can hear Slovene songs and they can even hear young people of

their own age, and, listen, they're even talking in Slovene! We can just imagine how this influences young hearts, especially those who thought that the Slovene language was only for the older generation and no use for expressing oneself in superior speech. Now they hear that language and have, themselves, to admit that it is just as cultured a language as English, and softer-sounding."

After their first successes, American Slovenes got the idea of a transmission from Ljubljana to America. It is not known whether this idea was ever realized, but, even if it was, it was never brought into everyday practice. All the same it's worth taking a closer look at this idea of our Slovene fellow-countrymen in America. The idea was that a half-hour programme should be transmitted direct from Cleveland to Ljubljana, which would be followed by a half-hour broadcast from Ljubljana to America. Our fellow-countrymen lost no time in asking the National Broadcasting Corporation from New York for advice, for this enterprise would have been able to make such a broadcast possible. The company answered that such a broadcast was not possible, as a clear signal from Yugoslavia without disturbances could not yet be obtained. However, this will soon be possible.

American Slovenes got the idea about an exchange broadcast across the ocean on Christmas Day, when they heard the greetings, on American radio, of Germans from Berlin, of Dutch from Rotterdam, and English people from London. The broadcast was so clear that the people might have been talking in Cleveland.

The Slovene homeland was full of praise for the ideas of its fellow-countrymen. In his praise one of the Slovene commentators said almost grudgingly:

"The American Slovenes catch the broadcast very nicely. It looks as though they'll soon hire a film enterprise and make the first film with a soundtrack — a Slovene one!"

PÁGINA EN ESPAÑOL

Tito y su testamento político.

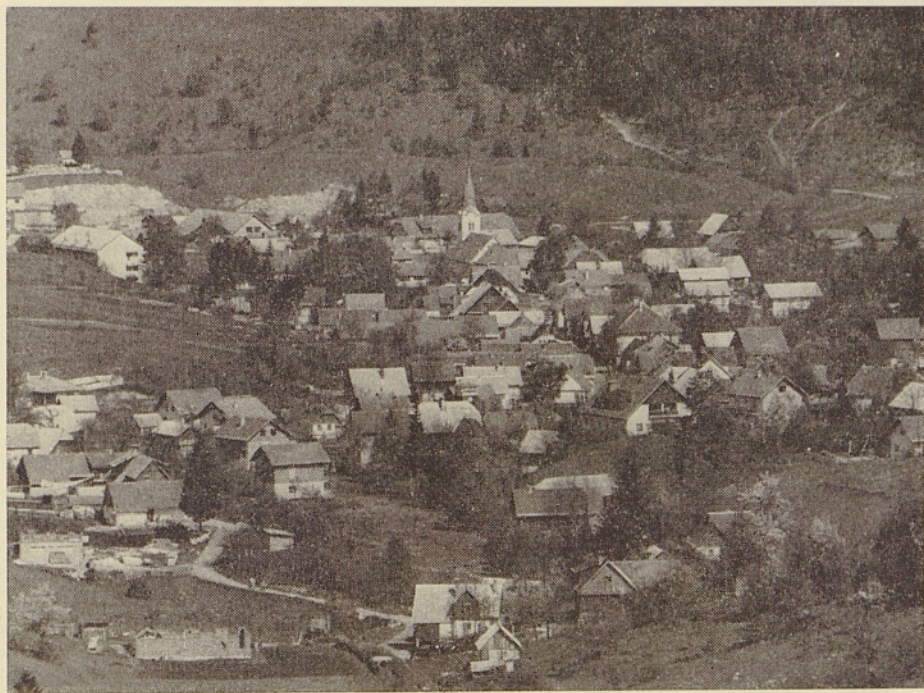
El 4 de mayo próximo pasado, en ocasión del tercer aniversario de la muerte de Josip Broz TITO, Yugoslavia toda recordó la vida y obra de este gran hombre. A su vez se realizaron solemnes actos recordatorios en los cuales se recalcó la personalidad de Tito. Además se recordó a éste con escritos, conferencias, clases especiales en las escuelas, etc. En todos los entes educacionales como así también en todas las unidades militares, dedicaron la primera hora escolar a la vida y obra de Josip Broz TITO. En las reuniones y sesiones regulares de la Asamblea Federal y en las Asambleas de las respectivas repúblicas y territorios también se hicieron actos conmemoratorios en los que se recordó a TITO con un minuto de silencio. En su honor también un número incalculable de personas y delegaciones concurrieron a la «Casa florida», donde descansan sus restos, para colocar sobre su tumba presentes florales.

La vida y obra de Tito es preciada y rica, un sinnúmero de trabajos y

escritos están basados justamente en su testamento político. De éste se extraen y se inspiran la labor futura de los pueblos y nacionalidades de Yugoslavia como así también una gran parte de los países no alineados. Todavía están latentes las palabras que expresara en la Sexta Conferencia Cumbre de Países no alineados en la Habana: «Debemos ser ante el mundo entero un ejemplo de concierto democrático!»

La «casa florida», en la cual está la tumba de Josip Broz Tito, después de la muerte de éste ha resultado la meta de un gran número de visitantes de toda Yugoslavia y de todos los rincones del mundo. Así, han pasado frente a la tumba de Tito en los tres últimos años, nada menos que 6.600.000 yugoslavos y 1.532 delegaciones extranjeras. Un gran número de emigrantes que viven por todo el mundo envían por correo a la dirección de Tito, cartas, telegramas y contribuciones monetarias para ofrendas florales. Muchos de ellos envían también ejemplares de flores que Tito apreciaba o le eran más queridas.

Prezid near Lož (photo by Janez Zrnec)

»Historia yugoslava« de John Philips.

La Revista yugoeslava de Belgrado ha editado una monografía intitulada »Historia yugoeslava«, obra de John Philips. Esta monografía está ricamente ilustrada y relata nuestro pasado y presente, sobre las convulsionadas corrientes de nuestro desarrollo y todo aquello que un reportero americano puede captar con su cámara. El reconocido y famoso reportero de la revista LIFE, amigo de Yugoslavia y hasta la muerte amigo personal del presidente Tito, en los momentos decisivos y a su vez difíciles para la historia de Yugoslavia, se mantuvo presente en nuestro territorio junto a las fuerzas de liberación. El autor de esta monografía siempre fiel a Yugoslavia todavía después de la guerra siguió visitando asiduamente a ésta. Su trabajo está confeccionado con un gran amor hacia Yugoslavia y presenta en forma real la verdad yugoeslava.

Mejoramiento económico

El Instituto de Economía de la Facultad de Jurisprudencia de la Universidad de Ljubljana, ha publicado hace poco una constatación, a saber: »La situación de la economía yugoslava es satisfactoria y juzgamos que ante las dificultades actuales y ante las limitaciones producidas por las deudas al extranjero hemos alcanzado dominar las posibles limitaciones que aparecerían en la etapa superior de posibilidad objetiva.«

A consecuencia del aumento de las exportaciones y de la disminución de las importaciones ha mejorado sensiblemente la situación en general del país y de las relaciones económicas con el exterior. A su vez han disminuido las deudas con el mercado extranjero y existe la posibilidad de una mejora paulatina.

Más y mejor turismo

Los empleados y obreros que aún a lo gremio del turismo yugoslavo, han preparado en lo que va del año en curso, todo lo necesario para que esta temporada sea una temporada de éxito. No sólo preparado sino también han organizado una serie de no-

vedades en lo referente a la capacidad de pernoctamiento como así también se han preocupado por el aprovisionamiento de los lugares y puntos clave dentro del turismo yugoslavo. En cuanto a los precios de los servicios turísticos nuestro país se mantiene aún entre los países más competentes del mercado europeo.

El mencionado gremio asevera y asegura que estará muy satisfecho si llegara a tener el mismo tráfico y afluencia del año pasado, si bien ha sido el mismo inferior al del año 81.

Aprovechamiento conjunto entre Yugoslavia y el CE

En ocasión de la visita de la presidenta del Gobierno Federal de Yugoslavia, Milka Planinc, a la sede del Mercado Común Europeo en Bruselas, el presidente de éste, Gastón Thorn mantuvo una entrevista con el periodista del diario de Ljubljana »Delo«. Durante la misma entre otras cosas dijo »Les puedo asegurar que en el Mercado común valoramos enormemente la dedicación y esfuerzos que hace Yugoslavia por estabilizar su economía. En cuanto a nosotros, estamos preparados y dispuestos a ayudarles. En todo caso es un claro reflejo saber también que hemos celebrado este acuerdo en medio de la recesión más profunda y ello después de treinta años de espera. Acuerdo por el cual Yugoslavia tiene entrada sin pago de aduana en casi todas las ramas de la industria y preferencias para incluirse en un gran número de productos agrarios. Además de ello el MCE ha posibilitado a Yugoslavia una ayuda financiera de 200 millones de dólares que es otorgada por intermedio del Banco Europeo de Inversión entre los años 1980—85. Y algo más: entre el MCE y Yugoslavia según mi parecer, existen relaciones especiales que han influido positivamente también en el éxito obtenido en las recientes negociaciones internacionales sobre la ayuda financiera para Yugoslavia.«

Nueve libros de Dedijer para los lectores americanos.

La renombrada casa editorial de EEUU, Michigan Press hace poco tiempo de ésto que ha firmado un contrato para editar nueve libros del conocido escritor yugoslavo Vladimir

Dedijer. Los primeros seis contienen los diarios de guerra del propio autor como así también los diarios de la conferencia de paz de París, de Moscú, EEUU de América, India, y además el testimonio del autor (datos biográficos), como así también los diarios de guerra, declaraciones y la historia del Juzgado de Russell. Los títulos de los siguientes tres son: Aparición del genocidio en el siglo veinte, Esferas de interés y facetas de conocido estadistas. El editor y escritor de los prólogos es el Dr. Rudolf Rizman.

Muerte de alpinistas yugoslavos.

La expedición alpina al Himalaya del Club Mosor (Split), la cual deseaba alcanzar la cima del Manaslú — uno de los 15 montes que tienen más de 8.000 metros — ha terminado con una de las desgracias más grandes que haya sufrido el alpinismo yugoslavo. Un alud de nieve exigió la vida de los alpinistas Nejc Zaplotnik de Kranj y Ante Bučan de Split. El cadáver de este último todavía no ha sido encontrado. Los restos de Nejc Zaplotnik fueron sepultados en el campamento-base que está a 4.2000 metros de altura.

Nejc Zaplotnik era uno de los alpinista eslovenos de mayor renombre de todos los tiempos, entre otros escaló el Mte. Everest, la cima más alta de la tierra.

Financiamiento de los juegos olímpicos.

En la Asamblea Federal de Yugoslavia han firmado un acuerdo sobre los preparativos financiamiento de los juegos olímpicos de invierno que tendrán lugar en Sarajevo. Según el acuerdo hay que asegurar para el financiamiento de los juegos 5,5 millares de dinares, de los cuales corresponden 4,8 millares para la construcción de los edificios e instalaciones necesarias y 700 millones para la organización de los juegos. La ciudad de Sarajevo y la Rep. Soc. de Bosnia y Hercegovina participarán con el 85,8 % del dinero necesario, el resto de las repúblicas y territorios con el 10,4 %, o sea 574 millones. La federación opondrá de su presupuesto 210 millones o sea el 3,8 %

Prežihov vrh nad Kotljami

Kotlje danes – novo stanovanjsko naselje

sprehod po slovenskih galerijah

Trnova pot

Pri slovenskih impresionistih smo sprehod po Moderni galeriji šele začeli. Znatno več pa je v tej galeriji del sodobnih umetnikov, ki so po vojni vznemirili slovensko občinstvo, in del, ki so jih mladi slovenski umetniki naslikali v zadnjem desetletju, dveh.

Med tistimi, ki so svojčas vznemirili slovensko javnost, je bil zagotovo Fran Tratnik. Rihard Jakopič je leta 1931 ob Tratnikovi petdesetletnici opisal prvo srečanje z njim. »Nedavno, no – nekaj let je pač že od takrat, morebiti kakih trideset ali malo več – sem se seznanil v Narodni kavarni z nekim mladeničem. Bil je v razkošnem razpoloženju, kajti pravkar je premagal soigralca v biljardu. Fran Tratnik, umetniški kandidat, se mi je

predstavil in mi začel praviti, od kod prihaja, kaj je dozdej počel, tudi o neki, ne vem koliko kvadratnih metrov veliki sliki mi je pripovedoval, in še marsikaj, kar mu je šlo takrat po glavi. Aha! Že zopet eden, sem si mislil. Če gre tako naprej, bomo v kratkem deželo zavzeli. Nekaj nas je že skup, naj jih pride še kak ducat mladih, potem smo na konju.« Ob koncu tega zapisa pa je Jakopič še pristavil:

»Zgodaj že je videl (Tratnik namreč), kako se borijo in mučijo tisoči in milijoni za one, ki uživajo brez usmiljenja in brez vesti sadove njihovega truda in trpljenja. In zbolelo ga je v duši. Boj in trpljenje okoli njega, boj in trpljenje v njem sta mu postala pravo življenje, iz katerega črpa snovi za svojo umetnost. Tako nam je danes Tratnik najizrazitejši oblikovalec sodobne človeške mizerije, umetnik še

poln hrepenenja in strasti, kakor nekaj, ko je začel svojo trnjevo pot.«

Na pot slikarstva se je Tratnik odpravil takorekoč po naključju. V šoli je narisal na tablo »Prehod Izraelcev preko Rdečega morja«. Ko mu je bilo petnajst let, je opazoval slikarja – obrtnika Gosarja pri poslikavi farne cerkve v Rečici in po njej karikiriral svojega učitelja Žagarja kot zaostalega Izraelca v morju. Učitelj ga zato ni kaznoval. Je pa opozoril starše na otrokovo nadarjenost za risanje. Mladici Fran, peti otrok »Vnukovih«, kot so Tratnikovi po domače rekli, v Potočku ob Dreti v Zgornji Savinjski dolini, je zato kaj kmalu postal Gosarjev učenec. Pa mu pri učitelju, ki je bil bolj trgovec z barvami, kot kaj drugega, ni ugajalo, zato je ušel.

Glad in strah

S sedemnajstimi leti se je Fran Tratnik podal v Prago, z osemnajstimi je postal, kljub nezadostni predizobrazbi učenec praške likovne akademije, pri enaindvajsetih je odšel na Dunaj, kjer se je srečal s Ivanom Cankarjem, Otonom Župančičem in drugimi. A mu je tudi študij na Dunaju kaj kmalu začel presedati, zato je presedlal na Münchensko akademijo, kjer je med drugim srečal Antona Ažbeta. Po Münchnu je prišla na vrsto Praga in v njej vsaj nekoliko lepši dnevi za Frana Tratnika, ki je vsa leta v tujini okusil glad in strah, povezan s skrbjo, kako plačati šolnino. Pri hiši je bilo namreč osem otrok in Tratnikov oče je Franu še predno je odšel prvič v Prago, predlagal, naj ostane doma in si skuša služiti kruh s cerkvenim slikarstvom.

V Pragi se je Tratnik vpisal v Schweigerjevo specialko in doživel prijetna presenečenja. Profesor mu je pomagal do posebnega ateljeja na akademiji, prepustil mu je tudi naročilo za dunajski časnik »Der liebe Augustin«, v katerem so sodelovali nekateri priznani umetniki, med temi Käthe Kollwitz in celo mladi Picasso. Tratnik je za ta list naslikal »Grobarja na pokopališču« in »Izgubljene dneve«. Prvo je urednik omenjenega lista poslal v Pariz, da bi tam pesnik Verhaeren zložil primerno pesem, drugi je dodal verze Danteja Gabriela Rossetija. Nedolgo zatem je Tratnik dobil ponudbo münchenskega satiričnega lista »Simplicissimus«, okoli katerega sta se družila tudi Rilke in Heine, in se na povabilo odzval z risbo »Grobarja«.

Ko je prišel prvič v Ljubljano, mu je bilo petindvajset let. Pa je bil nad njo, bolj rečeno nad razmerami v Ljubljani (1906), sila razočaran. Kot marsikateri drug umetnik je tudi Tratnik kaj hitro spoznal ljubljansko ozkosrč-

Gojmir Anton Kos: Sebe slikam, 1966

nost, bahaštvo, filistrstvo in še marsikaj, kar je dobilo ob pomanjkanju in obupu zaradi finančnih težav še toliko večjo težo. Ta kot da je Tratnika tlačila pri vsem njegovem delu, saj skorajda ni risbe, na kateri bi ne oživel bolniki, norci, izgnanci, slepci, bedni in nemočni ljudje, reveži, ki jih je življenje opeharilo, vsi, ki so se znašli na dnu.

Iz Ljubljane je peljala pot Tratnika znova v München, kjer je nastalo veliko njegovih risb za »Simplicissimus«. Leta 1909 se je preselil v Prago, kjer je prav tako sodeloval pri različnih humorističnih listih. Iz Prage ga je vodilo »naključje« – ki jih je bilo v Tratnikovem življenju kar precej – v Bilje pri Gorici, kjer je ostal dlje, kot je nameraval – vse do začetka prve svetovne vojne.

Aforizmi

Vojna, pred katero je bežal v Ljubljano, je dala Tratniku nove in nove motive, dolge vrste beguncev, ki jih je Tratnik neumorno risal. Po vojni je dočkal uradniško službo, bil je umetniški konzultant pri tedanji pokrajinski upravi, nato pa restavrator v ljubljanskem Narodnem muzeju. Leta 1952 je dobil Prešernovo nagrado, 1957. leta pa je v Ljubljani umrl.

Bolj kot ti skopi podatki lahko Tratnika in njegovo delo označi nekaj njegovih aforizmov, kajti Tratnik ni bil samo več v risbi – velja za prvega slovenskega umetnika, ki je dvignil risarsko umetnost na višino polnovredne in samostojne umetniške zvrsti in slikarstvu nasploh – znal je tudi lepo pisati.

»Umetnik, ki hoče spoznati pravo lepoto, mora globlje v življenje, v bolečino in bolest, kamor ga naj vodi ljubezen in sočutje: zakaj tam je ognjišče, kjer se čisti duša človekova, ne pa v površnem življenju, v blagru in uživanju.«

»Kdor ne zna sam poti, mora hoditi z drugimi – in vedno je zadaj...«

»Najprej se je treba od drugih učiti njih znanja in spoznavati lepoto njihove umetnosti, da se razvije v umetniku samostojen talent, ter najde lepoto v naravi, ki mu v duši oplodi umotvor. Takrat mora pozabiti, kar se je od drugih naučil, ter ustvarjati svojo lastno umetnost, nakar se bodo zopet drugi od njega učili.«

Čprav je Tratnik mojster risbe, pa se v Moderni galeriji zaustavimo pred njegovim platnom »Slepa«, nastalim 1921. leta še pod delnim vplivom impresionizma, kot pravijo strokovnjaki.

Slikarstvo mi je glavno

Za Gojmira Antona Kosa so umetnostni zgodovinarji in kritiki menili,

da je v marsikateren pogledu izjemen v našem umetniškem življenju in mu pripisovali vrsto odlik. Rodil se je 1896. leta v Gorici kot sin zaslužnega slovenskega zgodovinarja Franca Kosa. Tudi dva brata Franca Kosa sta se ljubiteljsko ukvarjala s slikarstvom in nemara je prav tu iskati povezavo za Gojmirovo zgodnje navdušenje za slikarstvo. Tega je kazal še v ljudski šoli in klasični gimnaziji. Le-to je obiskoval v Gorici, poleg rednih ur pouka pa se je odločil še za ure neobveznega predmeta – prostoročnega risanja. Tega je poučeval slikar prof. Anton Gvajc.

Ko je bilo Gojmiru Antonu Kosu 12 let, je dobil prvič oljne barve. Teh se je držal pri slikarstvu najraje in večino slik tudi naslikal v tej tehniki. Vojna med Avstrijo in Italijo je Kosovo družino pregnala iz Gorice na Dunaj. Tu je bil jeseni 1915. leta Gojmir Anton Kos sprejet na Akademijo likovnih umetnosti. Opravil je 7 semestrov, 8 semester pa je vpisal po razsulu avstro-ogrske monarhije v Zagrebu na Višji šoli za umetnost in umetno obrt. V Zagrebu je končal omenjeno šolo in opravil še izpit za profesorja risanja. Dolgo vrsto let je služboval kot profesor risanja na Tehniški srednji šoli v Ljubljani, vse dotlej, dokler ni postal redni profesor na novo ustanovljeni Akademiji upodablajoče umetnosti v Ljubljani. Na tej je bil tudi eden od prvih rektorjev.

Zanimivo je še, da je Gojmir Anton Kos v letu 1948, tja do pomladi 1949. leta opravljal dolžnost ravnatelja Moderne galerije v Ljubljani. V le-tej pa visi danes vrsta njegovih del.

»Slikarstvo mi je glavno, ne duhovičenje,« je dejal ob neki priložnosti Gojmir Anton Kos, ob drugi pa »dolg iščem pravo barvo, in iščem jo tako dolgo, dokler mi slika ne zapoje.« Slike Gojmira Antona Kosa za mnoge resnično »pojo« – pojo v svojih barvah, izrazu, kompoziciji. Zato velja v Moderni galeriji zaustaviti korak pred njegovima »Dvema aktoma«, krajina-mi, portreti, tihožitji...

Kruh

Vsakdo, ki se napoti v galerijo najde v njej kaj po svojem »okusu«, kaj, kar se mu še posebej vtisne v spomin in mu zapolni misli. Ob pogledu na sliko Franceta Pavlovca se vrine v misli domače ognjišče, miza s kosom domačega pečenega kruha, ki ga marsikateri umetnik ni imel vsak dan za pod zob, spomini na otroštvo, ali pa tudi ne. Kdo bi vedel za druge in njih misli.

Kruh, ki »diši« v Moderni galeriji, je Pavlovec naslikal 1935. leta. To leto je bilo zanj še posebej plodno. Dr. Stane Mikuž pravi v drobni knjiži-

ci »Umetnost in kultura« o Francetu Pavlovcu, da se še dobro spominja, kako je slikar razvnel umetniške duhove potem, ko je bila slika »Kruh« razstavljena v Jakopičevem paviljonu. Mojstrsko naslikan »kruh« je zbudil marsikomu »apetit«. Zakaj, sprašuje dr. Mikuž in tudi odgovarja. V tistem času je bila naša umetnost predvsem pod vplivom ekspresionizma (izrazne umetnosti). Glavna oblikovna izrazila te struje so bila: poudarjanje linije in vsebine ter zanemarjanje barve, ki je bila potisnjena na drugo mesto. Pavlovec je tak način slikanja zavrnil. Njega je predvsem zanimala barva, hkrati z realnimi oblikami tega sveta. Naslikal je rdeče pogrnjeno mizo, nanjo položil bel prt, na prt načeti hlebec belega, pšeničnega kruha.

France Pavlovec je slikal tudi portrete, najraje pa krajine. Za slikarski študij se je odločil v zrelih letih. Kako se človeku včasih vse obrne, bi lahko marsikdo pomislil ob Pavlovičevi življenjski poti. Najprej je študiral na gimnaziji, ki pa mu ni preveč dišala. Vojna ga je rešila šolskih klopi, pahnila pa naravnost na rusko fronto, kjer je bil leta 1916 pri Černovicah ujet. Zanj se je tu začela dolga pot, prepotoval je Sibirijo, odtod so ga poslali preko morja v Anglijo, Francijo in Italijo, nato pa na Solunsko fronto.

Pa se je le srečno vrnil domov ob koncu vojne in v Ljubljani zaposlil kot železniški uradnik. Lotil se je tudi risanja karikatur in z njimi navdušil prijatelje. Ti so mu svetovali, naj se raje odloči za slikarski poklic. Da se je, je pripomogla razstava v Jakopičevem paviljonu 1920. leta. Ko si jo je Pavlovec ogledal, je trdno sklenil, da se vpiše na umetniško šolo Probuda v Ljubljani, leta 1923 pa se je odpravil v Zagreb na Akademijo in jo pet let zatem končal.

Darinka Kladnik

Na nagnjeno steno se ne naslanjaj!

Ne klesti drevja, pod katerim počivaš.

Ne pečaj se s hujšim od sebe!

Ne prodajaj kože, dokler medved v brlogu tiči!

Opečen otrok vpije: »Ogenj!«

Pameten gospodar čuva tudi sosedovo hišo pred ognjem.

korenine

Med ameriškimi Slovenci iz Prekmurja v Betlehemu, Pa, ZDA

Na potovanju po ZDA v drugi polovici septembra in prvi polovici oktobra 1982 sem se srečeval z našimi rojaki v Alabami, Georgiji, Floridi, Ney Jerseyu, New Yorku, predvsem pa v vzhodnopensilvanskem mestu Betlehemu. V tem mestu sem se tudi zadržal nekoliko dalj časa, saj nas je močno povezovala ne samo sorodstvena, ampak tudi jezikovna vez. Da, tudi jezikovna, kajti v Betlehemu in okolici še danes živi okrog 10.000 naših rojakov prve, druge in pomalem že tretje generacije, Slovencev iz Prekmurja. Še vedno govorijo tisto staro prekmurščino, v katero je pred dobrimi dvesto leti Štefan Küzmič prevedel sveto pismo Nove zaveze (Nouvi Zakon, 1771) in ob katerem se je ohranjala stara govorica ter se med betlehemskimi rojaki ohranila še do danes. Ni čudno, da nekateri tarnajo, kako težko razumejo svoje sorodnike v starih krajih, ko jih obiščejo, saj »ne govorijo po naše, slovensko, ampak po slavsko«, pri čemer mislijo na današnjo knjižno slovenščino. Med pogovarjanjem sem se moral včasih dobro potruditi, da sem iz spomina izbrskal besedo, ki sem jo v otroških letih slišal v goriškem ali ravinskem predelu Prekmurja.

Letalo družbe DELTA, ki je točno po voznom redu priletelo iz Tampe, FL v Philadelphio, PA, je zaokrožilo nad morjem čudovito prelivajočih se barv velikega mesta v poznih večernih urah. Prekrasen pogled na razsvetljene ulice in na pristaniško območje z zasidranimi ladjami, doki, ladjedelnici.

27. september se je iztekal. Na letališču sta me pričakala stric in teta, Ernest in Trisa Fartel, z zetom in vnu-

kom. Prijetno in razveseljivo srečanje po treh letih. Stric je prvo leto v poklju. Svež in gibčen. Ostrižen na krtačo, kot zmeraj. »Stric, zdi se mi, da vam lasje od zadnjic niso nič zrasli. Samo malce bolj sivi so,« se pošalim. Glasno in zvonko se zasmije na ameriško pristrčen način in pritrdi: »Sure, bolj sivi so.«

Po kratkem postanku pri hčerkinini družini v Norristownu in po evropsko izdatni večerji smo bili malo čez polnoč že v Betlehemu. Nekaj naslednjih dni sem obiskoval rojake. V tem reportažnem zapisu vseh ne bom mogel niti omeniti, še manj pa izčrpno opisati njihovih spominov, opažanj in življenjskih izkušenj, ki so si jih pridobili v novi domovini. Vsak izmed njih bi lahko napisal zanimiv roman svojega življenja, ki bi imel približno vsebino: prihod v Ameriko ali rojstvo v izseljenški družini; boj za obstanek, nato za družino in za šolanje otrok; počasno, a vztrajno vzpenjanje po družbeni in materialni lestvici.

Teta je že vnaprej pripravila program obiskov. Takoj prvi večer sva obiskala Louisa Toroka in ženo, katerega oče je prišel v ZDA leta 1899. Louis se je rodil v Ameriki leta 1915. Kot mladenič se je zaposlil v Bethlehem Steel Company, železarni, kjer se je ob delu izobraževal in postal nadzorni inženir nad 1500 delavci. Čeprav je že v poklju, izredno študira finanče, da bo lahko po nekaj ur dnevno ali nekaj dni tedensko honorarno obračunal davke. Dobro pozna socialno življenje naših ljudi od samega začetka. V veliki tobačni tovarni so v prvih dveh desetletjih našega stoletja našle delo priseljenke, žene in dekleta, kajti cigarete so izdelovali ročno. Po prvi svetovni vojni so začeli izdelovati cigare, ročno so zavijale tobačne liste. Zdaj opravljajo vsa ta dela stroji.

V tistem času, ko sem se pogovarjal z g. Torokom, je bila v učilnici Slovenske evangeličanske cerkve Sv. Ivana učna ura slovenščine in hrvaščine. Zainteresirane otroke in mladino poučuje Marianne Dedekind. Prihaja do 20 učencev.

Naslednji razgovor sem imel z zakoncema Henry in Lino Škrilec. Mož je prišel v Ameriko iz Lemerja, žena pa iz Puconec, kjer je bilo leta 1921 33 družin z njenim dekliskim priimkom Kuhar. Začetek v ZDA je bil silno težak, kajti prvi dve leti mož ni dobil dela in tudi plače ni bilo. Solidarnost rojakov jima je v tem času pomagala, nato se je obrnilo na boljše in danes imata svojo veliko hišo. Zelo rada pojeta in s ponosom sta dala na kasetofon kaseto Slovenskega okteta, ki sta jo dobila v dar in je od pogostnega poslušanja že skoraj obrabljena. Lina nam je postregla z domačim prekmurskim pecivom. Nazadnje se

nismo mogli sporazumeti, ali smo jedli tudi bibe ali repnjače, kar sta različna izraza za isto jed, se pa vsak uporablja v drugem predelu Prekmurja. Zedinili smo se v prepričanju, da so bile bibe odlične, prav tako odlične pa so bile tudi repnjače. Posebno sem bil vesel nekaterih starih prekmurskih tiskov in izrezkov iz časopisov, ki so mi jih dali v pomoč pri raziskovanju zgodovine prekmurskih Slovencev po svetu.

Posebno zanimivo in koristno za spoznavanje naših ljudi v Lehigh dolini je bilo srečanje z luteranskim pastirjem dr. Frankom Flisserjem, rojakom, ki je v bližnji in daljni okolici znana in cenjena osebnost ne samo na verskem, ampak tudi na gospodarskem, socialnem, zdravstvenem, kulturnem, gradbenem in drugih področjih.

Z njegovim dovoljenjem sem pregledal arhive Slovenske evangel. cerkve Sv. Ivana v Betlehemu in našel precej zanimivih podatkov o življenju, še več pa o literarni ustvarjalnosti naših izseljencev. Žal mi je, da enake odprti nistem našel tudi v katoliški cerkvi sv. Jožefa, ker bi potem lahko dobil jasnejšo sliko našega življa kot celote v tem delu ZDA.

Vsi materiali so pisani v prekmurščini, našel pa sem tudi precej gradiva v madžarščini, saj so prvi priseljenci iz Prekmurja v Betlehem in skoraj vsa generacija pred 1. svetovno vojno prišli izpod ogrske oblasti in so jih Madžari vse do 2. svetovne vojne steli za »svoje«. Najmočnejši madžarski vplivi na prekmursko prebivalstvo v Betlehemu so bili na kulturno-zabavnem področju, kar se kaže v prevajanju in nastopih ljudskih iger, kabaretov, gostujočih skupin, itd.

Dr. Flisser si je vzel čas in me s svojim avtom peljal na ogled tistih znamenitosti in dosežkov betlehemskega življenja, ki so jih ustvarili ali pri njih odločujoče pomagali naši rojaki.

Najprej sva si ogledala ogromno pivovarno, eno največjih na vzhodni polovici ZDA, ki jo ima rojak iz druge generacije, Banko. Visokošolske študije je končal v bližnji Lehigh University. Več sto tovornjakov za razvažanje piva, večina s prikolicami, je reklamno pisano okrašenih in vsak od njih je vreden okrog dvesto tisoč dolarjev.

Drug naš zelo uspešen rojak je Bac, bankir, toda z njim se nisem mogel srečati, ker je bil ravno tiste dni na potovanju.

Velik del naših izseljencev dela v Bethlehem Steel Company, drugi največji železarni v Ameriki, ki ima svoje rudnike in podružnice po mnogih ameriških krajih. Inkorporirana je bila 10. decembra 1904 z začetnim kapitalom 30 milijonov dolarjev, njeni začetki pa segajo v preteklo stoletje, ko

so jo leta 1857 ustanovili kot Saucona Iron Company. Svoje obrate, upravne zgradbe in raziskovalne institucije ima železarna posejane po vsem mestu in na nekaterih zelo visokih in odgovornih položajih so otroci naših izseljencev. Ko sva se peljala po cesti ob železarni, sva izračunala, da je dolga (železarska zgradba) celih dvanajst kilometrov.

Z velikim ponosom mi je dr. Flisser razkazal Lutheran Mannor Apartments, dom za ostarele ljudi, ki ga je začel sam graditi skupaj z našimi rojaki. Visoka, moderna, enajst nadstropna zgradba je videti kot sodoben hotel, v katerem notranjost po opremljenosti prav nič ne zaostaja za zunanostjo. Dom je bil dograjen leta 1978 in ima dvesto sob. Dograditev in vzdrževanje doma je bil le prevelik zalogaj za naše rojake, zato je zanj prevzelo skrb petnajst okoliških evangeličanskih cerkva. Upravlja ga poseben odbor, v katerem sta po dva člana iz vsake cerkve, v njem pa ima vodilno vlogo prav dr. Flisser, iniciator in začetnik gradnje. Dom sprejema varovance po dopolnjenem šestdesetem letu starosti. Sami prispevajo samo 25% svojih dohodkov, pa če so to njihove pokojnine, socialno zavarovanje ali podpore.

V domu sva obiskala našega rojaka Ludvika Miholiča, ki je bil rojen 29. 5. 1900 v Lendavi, otroštvo pa je preživel pri teti v Črnelavcih. Dobro se še spominja, kako so Cigani peli in igrali. V ZDA je prišel v dvanajstem letu starosti. Na obisku v starih krajih ni bil, kajti vsi svojci in znanci so že pomrli.

Naslednji ponos naših rojakov v Betlehemu je Muhlenberg Medical Center, zelo moderna bolnišnica, ki so jo začeli graditi leta 1960. Dr. Flisser je izposloval državno pomoč pri gradnji in tako je bila dograjena v sorazmerno kratkem času. Potrebe so zahtevale, da so ji dogradili novo krilo, ki je bilo slovesno izročeno svojemu namenu 15. oktobra lani. V bolnišnici je 250 sob; urgentni oddelek lahko sprejme naenkrat 25 ponesrečencev v primeru kakšne večje nesreče. Laboratorij je med najmodernejšimi v ZDA. Poseben računalniški center hrani osebne, bolezenske in vse druge podatke o vsakem pacientu, ki je bil ali je še na zdravljenju. Naši rojaki niso samo pacienti, ampak v bolnici tudi delajo, nekateri na zelo odgovornih mestih. Bolnišnica ima tudi svoj otroški vrtec, kamor zaposleni zjutraj pripeljejo svoje otroke, ko se pa vračajo iz službe, jih vzamejo s seboj. Muhlenberg medicinski center vodi konzorcij, v katerem ima odločilno vlogo ustanovitelj dr. F. Flisser.

Omeniti moram tudi obisk Windish Halla, Slovenskega doma, ki so ga ro-

Mihael Kuzmič, avtor tega sestavka (na desni), na obisku pri prekmurski družini v Betlehemu

jaki zgradili in imajo v njem svoje družabne prostore. Še dandanes je močno zaseden, saj skoraj ne mine sobota, da ne bi bila v njem kakšna svečanost, poroka, zborovanje ali kaj drugega. Pozimi pripravijo v njem tudi prekmurske kolone z »bujto repo«. Ob nedeljah se v njem zbirajo predvsem starejši ljudje ob pijači, kajti točilnica je odprta od enajste ure naprej. Oskrbnik Žilavec je potarnal, da ni več v njem toliko življenja, kot ga je bilo včasih, ko so bili tudi po tri dni na »gostüvanjih« in na veselicah.

V Windish Hallu se še vedno mesečno enkrat in to vsako tretjo nedeljo v mesecu zbirajo člani Prekmurskega demokratičnega društva (Windish Democratic Party). Sedanji predsednik društva je Frank Dončec, ker pa zadnje čase nekaj boleha, ga nadomešča in vodi seje njegov sin Frank. Ta pa bolj slabo obvlada prekmurščino, zato so seje tudi v angleščini.

Prostor mi ne dopušča podrobnejšega opisa, zato naj samo naštejem še nekatere osebe, s katerimi sem se srečal: Štefan Potter je bil tiskarnar in je natisnil skoraj vso prekmursko literaturo v Betlehemu od leta 1932 naprej; zdaj je lastnik in šef velike restavracije. Sidonija Gomboc, stara 88 let, mi je tako podrobno opisala svoje potovanje v Ameriko v 16. letu starosti, kot da bi se pripeljala čez morje pred enim mesecem. Zanimivo srečanje z 98 let staro Mariko Flisar, rojeno v Borejcih pri Murski Soboti, katera še čvrsto hodi ter glasno in razumno govori, kot da bi se bližala sedemdesetemu letu. Stric Ernest me je nekega večera peljal na sprehod, da bi mi spotoma pokazal kegljišče s 24 stezami, kamor rad zahaja kot upokojenec na rekreacijo. Ni treba posebej poudarjati, da sva v gneči ob stezah sreča-

la nekaj rojakov in kmalu se je razvil živahen klepet v prekmurščini. Tovaršica Vera je prišla pred šestnajstimi leti obiskat sorodnike; ostala je pri njih in se čez čas poročila. Pravi, da nestrpnost pričakuje vsako novo številko »Rodne grude« in brez nje bi težko živela, saj ji je tesna vez z domovino in posebno z Ljubljano, kjer je več let delala.

Prvega oktobra lani je prišla v Betlehem ekipa z RTV Ljubljana in posnela za film o slovenskih izseljencih po svetu nekaj zanimivosti. Dr. Flisser je za oddajo pripravil kratko oznako naših rojakov v Betlehemu, ki jo za konec v celoti navajam:

»Večina Slovencev (Szlovencev, ali kakor so v Ameriki znani pod imenom Windish) iz Prekmurja, ki so šli po svetu, je prišla v Ameriko in se nastanila v vzhodni Pensilvaniji v dolini Lehigh, ki jo sestavljajo področja Allentowna, Bethlehem in Eastona.

Ljudje, ki so prispeli iz Prekmurja, so bili že po naravi ponosni, pošteni, ustvarjalni, varčni, posvečeni, razumni in bogaboječi.

Slovenska etnična skupina je visoko spoštovana v mestu Betlehem, pridobila pa si je tudi laskavo priznanje kot etnična skupina z najboljšo integriteto.

Slovenci v Ameriki so imeli že pred sedemdesetimi leti navzlic svoji minimalni izobraženosti vizijo, da za svoje potrebe ustanovijo Društvo bratske pomoči (Fraternal Benefit Society). Ta sistem je danes v Ameriki prisvojen kot zdravstveno zavarovalniški načrt Blue Shield Blue Cross (modri ščit, modri križ). Razlika je samo v tem, da je današnji zdravstveni načrt bolj razširjen in ima večjo profesionalno administracijo, s tem pa lažje služi celotnim področjem.

Slovenci iz Prekmurja imajo še en razlog za ponos: 37% njihovih družin ima člana, ki je končal koledž.

Naši očetje so prišli v Ameriko s samo šestimi razredi šole in so se zaposlili v Bethlehem Steel kot delavci s plačo \$ na dan. Toda s svojimi žulji so otrokom pomagali do izo tiazbe.

Slovenci in njihovi potomci so danes na zelo visokih položajih v mestu, državi, železarni, na koledžih, v administraciji, bolnišnicah, v privatnih in javnih agencijah in v drugih poslih. Po izobrazbi so duhovniki, zdravniki, zobozdravniki, pravniki, učitelji, računovodje, posredniki, šolski administratorji, policaji, gasilci itd. Njihovi predniki so prišli iz Prekmurja.

Da, Slovenci v Betlehemu so lahko ponosni na veliko stvari, kar jim dovoljuje že omenjen seznam poklicev in položajev.

Poleg tega so v minulih letih ljudje Lehigh doline zelo radi imeli dobro slovensko kuhinjo z domačo kuho in peko. V teh krajih vlada prepričanje, da so vsi slovenski otroci odrasli ob posebni kuhinji.

Karkoli delamo, opravimo po slovenski navadi po svojih najboljših močeh; da bi lahko bili ljudje v Prekmurju ponosni na svoje oddaljene sorodnike v ZDA, ki so prispevali tako velik delež življenju naše skupnosti v Betlehemu in Lehigh dolini. »

Mihael Kuzmič

gospodarji na Planjavi od rojstva do groba; sedaj ob žeganju že pleše in daje za vino in tepel se je tudi že nekočkrat; da tudi vasuje, to se razumeje samo ob sebi. Temu sinu torej se izbere nevesta, žena, stari pa leže k počitku: najprej v kot za široko, vedno toplo peč, a potem skoro, skoro venkaj v hladni vrtič okrog bližnje cerkvice svetega Marka.

Dejali smo, da je bil stari Planjavec še trden mož; zato mu ni hodilo na misel, prepustiti posestvo enemu izmed treh sinov ali pa, kakor se je bilo že zgodilo na Planjavi, vzeti zeta v hišo: saj je imel tudi hčer, ki je bila že za možitev. Stari je hotel še sam delati in skrbeti, dokler je bilo kaj moči. Le nekaj ga je storilo časih čemernega in zamišljenega; od mladosti že je imel bolezen, samo ob sebi ne nevarno, ki se tudi ni pogostoma pojavljala, a gotov ni bil nikoli, ni doma ni v cerkvi, ne, ako je nakladal voz sena, vrhu njega stoječ, ne, ako je šel po ozki brvi, držeči čez bližnji potok. Bôžje ga je metalo, čeprav ne pogostokrat, ali, kakor smo rekli, gotov ni bil nikdar.

»Ubil se bodem ali pa bodem utonil!« dejal je časih, toda navzlic temu je vendar mirno in ravnodušno hodil čez brv ali pa lezel na streho, kadar je bilo treba popravila. »Kakor mi je namenjeno!« tolažil se je potem z onim fatalizmom, ki ga je toliko med kmet-skim ljudstvom.

Bilo je jeseni, ko je stari Planjavec znova – menda tretjič v dveh dneh – ogledoval gola rebra na slamnati strehi svoje hiše.

»Prekriti, zakrpati se mora!« dejal je, vzel s police pri oknu zakrivljen nož, velel sinu Antonu, naj pripravi nekoliko škopnikov ržene slame, sam pa je šel gor v breg do meje, ki je krožila njivo in kjer je raslo med robidovjem dokaj mladih belokožnih brez. Pod grmovjem prav na rumenem laporju je slonelo mnogo suhe praproti. Te je starec nabral, malo zmel, vložil jo v nizko kotlino kraj njive, nanjo pa vrgel nekoliko suhe jelkotine in smrečja, nalomljenega gori više v meji, ter práprotino vžgal. Skoro je plapolal ogenj iz kupa, na katerega je Planjavec še venomer nalagal goriva, in gost, bel dim se je iz pokajočega smrečja valil v dolino. Zdaj je starec vzel nož ter rezal brezovino, trebil posamične šibe in jih metal na kup kraj ognja. Ko je uvidel, da jih bo dovolj, jemal je zopet vsako posebe s kupa, držal jo nad plamenom in vil v trto; saj je bil sam vse za svoj dom: oratar, tesar, kolar in krovec. Nacoj je hotel luknje v strehi prekriti in za to je potreboval brezovih trt, da priveže slamo ob prekle.

Bil je že malone gotov s trtami; ozrl se je dol proti domačiji, je li Anton tudi pripravil škopo; nagnil se je preko

umetniška beseda

130 let je minilo, odkar se je na Brdu blizu Lukovice pri Domžalah rodil slovenski pisatelj JANEZ KERSNIK, ki velja v slovenski književnosti za utemeljitelja poetičnega realizma in hkrati za njegovega najodličnejšega predstavnika. Pomemben je kot družbeni kritik in naš prvi podlistkar, pisatelj, ki je z veliko spretnostjo poglobil in razširil program, ki so ga v našem kulturnem in literarnem življenju začeli izvajati trije stebri mladoslovenstva – Fran Levstik, Josip Jurčič in Josip Stritar.

Kersnik je gimnazijo obiskoval v Ljubljani, pravo pa študiral na Dunaju in v Gradcu, kjer je tudi diplomiral. Po pravniškem poklicu pa po časteh, ki jih je dosegel v družbi, in po svoji svetovnonazorski usmerjenosti, je bil Kersnik poleg Ivana Tavčarja drugi narodnonapredni veljak. Vse do svoje prerane smrti, umrl je star komaj 45 let, je živel na graščini na Brdu, bil deželni poslanec in župan lukoviške občine.

Kersnikovo delo obsega pesmi, felj-tone, romane ter novele iz malomeščanskega življenja in plemiškega okolja, romane in povesti iz kmečkega življenja ter humoreske in črtice. Medtem ko je pisatelj v začetnih povestih še romantik, pa se v njegovih podlistkih (feljtonih) že razodeva velik čut za kritično, celo satirično obdelavo slovenske zaostalosti.

Dokončal je Jurčičevo nedokončano povest Rokovnjači, spisal pa romane Na Žerinjah, Cyklamen in Agitator, povesti Lutrski ljudje, Gospod Janez, Jara gospoda in druge, znane humoreske kot sta na primer Nova železnica in Kolesarjeva snubitev ter mnoge pesmi, sprva v nemškem, potem v slovenskem jeziku.

Umetniško najlepša in najbolj dog-nana dela pa je Janko Kersnik ustvaril kot odličen poznavalec in slikar življenja slovenskega kmeta. To so povesti Testament, Očetov greh, zlasti pa so mojstrske KMETSKE SLIKE, ki vsebujejo galerijo plastično orisanih kmetjskih tipov.

Iz njih smo izbrali povest z naslovom KMETSKA SMRT.

Kmetska smrt

Stari Planjavec je bil še trden mož, dasi je gospodaril že nad trideset let na svojem lepem, obširnem posestvu. Življenje njegovo je teklo, kakor teče pač veliki večini, da ne vsakemu kmet-skemu gospodarju: v prvi mladosti »pol joka, pol smeja«, potem v mladeniških letih doma dela toliko, kolikor je ravno treba; ob žeganju in ob semanjih dneh malo več vina v glavo, ponoči pa malo vasovanja in malo tepeža; nato pride ženitev in svoje gospodarstvo in z njo in z njim vred – skrbi, pa dela vedno več in več; kako nedeljo ali praznik zvečer romata še polna steklenica in prazen kozarec iz roke v roko, pa čez noč je vse prespa-no, vse veselje, vse hripovo petje, vse zabavanje, in delo je zopet tu in skrb za pridelek in imetek. Tako pride starost in z njo želja po počitku. Sin je dorasel; suče se že v drugem oddelku onega kolobarja, katerega završe vsi

plamena in zvil z desnico trdo brezovo šibo okoli roke.

Kar mu je zašumelo v glavi.

»A-a-a-ah!« zajecal je in po vrojenem nagonu porinil se stran od ognja; a stal je v gorenjem bregu in opotekal se je zopet nazaj.

Božje ga je vrglo. Pal je z obrazom naprej, telo malo v stran na desno držeč, roke pa pomolivši predse. Obe roki sta prišli v plamen, v žerjavico, a on ničesar ni čutil in da bi bil tudi, moči ni imel več, potegniti jih nazaj. Krč je bil prehud in izgubil je zavest.

Vtem je sin Anton, ki je bil ravno privlekel slamo pod kap, ozrl se gor proti meji ter videl očetov padec. Glasno kričoč je tekel gor, za njim še sestra in dekla in potegnili so očeta iz ognja. Tudi hlapec je pritekel, drugih sinov ni bilo doma, in prenesli so starca v hišo, na posteljo. Mati Planjavka je hotela pomagati, ali nji je slabo prišlo. Sedaj je svetoval eden to, drugi to, toda roki sta bili tako opečeni, da si nihče ni upal prijeti jih.

»Kislega zelja in ajdove moke dajte okoli,« svetoval je hlapec.

V sili je vsak svet dober. Storili so tako, močili starcu glavo in skoro se je zopet zavedal. A sedaj je tulil od groznih bolečin.

Poslali so po duhovnika in po ranocelnika. Prvi je bil prišel prej, potem drugi. Starec ni mogel več vpiti, ampak apatičen je bil bolj in bolj. Spovedal se je in, ko ga je potem ranocelnik za silo obvezal, kakor je pač znal, ležal je mirno vznak in le časih, ko so bolečine prihajale neznosne, izvil se mu je hripav: »Uh-uh-uh« prav iz prsi.

Ranocelnik je odhajajoč postal malo na stopnicah pred vežo in Anton mu je odštel plačilo.

»Ne vem, bode li kaj z očetom ali ne! Umrli bodo skoro gotovo!« menil je zdravnik in potegnil rameni kvišku. Hči je na glas zajokala, sin Anton pa ni izpremenil lica, niti zinil besede.

Pozno na večer je bilo, ko so stali vsi domačini okrog očetove postelje. Tudi nekaj sosedov je bilo navzočnih.

»Nesreča, to je nesreča!« zmajeval je z glavo sosed Češek. »Umrli bodeš, Planjavec – umrl – tega noben padar ne ozdravi.«

»Saj je tudi ta, naš – tako dejal!« pritrdil je Anton.

Starec je čul te besede, pa niso mu bile strašne; nasprotno – kakor tolažilo so mu zvenele.

»Uh-uh-uh,« zajecal je; ali to je bil le dušek telesnim bolečinam.

Mati Planjavka je čepela na klopi pri peči, pa jokala ni več; edino hči je še časih zaihtela. Mati je sosеду Češku pošepetala nekaj na uho.

Nekoliko časa pozneje je Češek zopet odprl usta.

»Planjavec – kaj – ko bi po može poslal? Dobro je, če človek uredi, kar

je treba.«

Starec se je ozrl z medlim očesom vanj.

»Kaj praviš?« dejal je.

To je bilo prvo vprašanje, prvi govor po duhovnikovem odhodu.

»I – po može pošljimo – testament napravi!« vpil je Češek in poskusil se nasmehniti. »Saj tako – ni nič – vse ni nič!« pristavil je polagoma, pa nihče ni vedel, kaj ni nič ali kaj misli sosed s to besedo.

»Katere pa hočete?« vprašal je Anton, ko oče ni odgovoril.

»Češek je tu,« rekel je bolnik počasi, »potem pa Bunček.«

»Še eden mora biti,« silil je Češek, ki je bil zvedenec v takih stvareh.

Planjavec je premišljal.

»Kaj pa Kodrè?«

Planjavec je molče odmajal z glavo.

»Ta je baba,« zinila je hči.

»No pa – Mrtinkovec?«

Bolnik je pritrdil kimajoč in pol ure pozneje so sedeli vsi trije sosede v sobi in tlačili in vžigali svoje pipevívčke.

»Oh, oh, oh!« vzdihoval je venomer Mrtinkovec in »umrl bode, umrl bode,« trdil je glasno Češek.

»Kako pa bodeš – Planjavec?« vprašal je Bunček.

»Uh-uh-uh!« dejal je ta in položil glavo po strani proti zidu.

Od domačinov je samo Planjavka ostala v sobi; otroci in posli so bili šli venkaj po opravkih, ki so si jih kar izbirali.

Nekoliko trenutkov je bilo tiho v sobi, le od ure poleg vrat se je čul enakomerni: »Tik, tik, tik.«

Bolnik je prvi izpregovoril.

»Zemljišče naj bode Antonovo,« dejal je počasi in v odmorih, »drugim po osem sto, Miciki pa še kosilo in posteljo in skrinjo, če se omoži –«

»Torej bališče?« vprašal je Češek.

»Ne, samo posteljo, pa skrinjo!« – Potem so zopet vsi molčali.

»Pa pokopati me mora – z dvema gospodoma!«

»In za svete maše?« vpraša Bunček.

»Sto goldinarjev za rimske maše pa za cerkev tudi petdeset goldinarjev!«

»Pa za sedmino?« oglasil se je Mrtinkovec.

»Tudi sedmino mora napraviti.«

»Kar reci – koliko!« silil je Mrtinkovec, ki je že sedaj požiral sline v mislih, kako se bode jelo in pilo na sedmini.

»Bo že vedel in bode – vedel!« zavrnil je bolnik, ki je govoril vse razločno, dasi pretrgano.

Molčali so sedaj, akoprav jim je bilo vsem še nekaj na jeziku.

In ker nihče sosedov ni zinil, oglasila se je Planjavka tam izza peči:

»Kaj pa meni?«

»Materi pa – doto, ki jo imà v zemljišču, in pa živež do smrti – pa – kot –

pa – obleko –«

»In drugega nič?« zajavkala je staraka. »Torej za to sem se trudila in delala kakor črna živina?«

Spustila se je v glasen jok.

»Saj sem se jaz tudi!« vzdihnil je Planjavec.

»Da me bodo na stare dni od hiše podili! To sem prislužila!« tarnala je ženica.

Pa nihče izmed mož ni imel razuma za nje bolest.

»Kaj pa dolgovi,« deje Češek, »je li kaj dolga?«

»Saj ve vsakdo zanj!« mrmral je bolnik. »Cerkvi je tri sto goldinarjev pa Juretovemu Pavlu za usnje petnajst goldinarjev in Gostinčarju polpeti goldinar na pijači!«

Sosede so kimali; za cerkveni dolg so znali vsi, za druga dva ne, ali vedeli so, da je to vse. Planjavec je bil trden kmet.

»Torej meni nič več?« dejala je mati še enkrat.

»Dosti bode imel plačevanja!« mrmral je Planjavec. »Kje bode jermal?«

»To je moje plačilo! Beračit, prosjačit pojdem –«

»Uh-uh-uh!« – zatulil je bolnik na glas.

Hči Micka je stopila v sobo in skoro za njo še drugi; poznali so, da je oporoka gotova.

Planjavec je zopet v steno gledal. Mraz ga je jel izpreletovati, sprva polagoma, potem vedno silneje, da se je postelja tresla.

»Umrli bodem!« rekel je zdajci na glas in krčevito izkušal se vzkloniti kvišku.

»Luč, luč!« vpila je dekla. »Molite, molite!« velel je Bunček in mati Planjavka je pričela moliti na ves glas; vsi so poklekili po tleh, samo Anton na klop ob peči. Preden so izmolili nekaj očenašev za verne duše v vicah, imel je Planjavec vse zemeljske skrbi in bolečine za sabo. Ženske so jele jokati, moški pa so se razšli na vse kraje.

Sedaj živi Antonov rod na Planjavi; trd in mehak, surov in nežen, krepak in zdelan, samogolten in dobrosrčen, dober in slab – kakor si ga ogledaš. Pa kadar mrjo ti ljudje – jaz sem jih že videl mreti – smrti se ne boje!

Bruna na svoji glavi ne vidiš, a muho vidiš na mojem nosu.

Če človek nima skrbi, si jih naprti.

Enkrat ponevedoma, potem zaporedoma.

mladim po srcu

Zvonimir Balog

Nedelja

V nedeljo vsakdo zjutraj rad dlje počiva.
To je dan, ko oče bere časopise
in mama rože zaliva.
V nedeljo se nič ne ve,
kdo je dimnikar
in kdo mehanik,
kdo smetar
in kdo poslanik.
To je dan, ko vsakega ata
polepšata nova obleka ali kravata.
Kakšna mama gre h gledališki predstavi,
zato da se lahko lepše napravi.
Ob nedeljah deklicam
zavežejo nove pentlje v lase,
potem se na pločniku igrajo šolo
ali pa se sprehajajo vsaka zase.
Za fante je ta dan več svobode v zraku.
Da je nedelja, se pozna v njihovem smehu
in lahkem koraku.
V njihovem imenu
in v imenu smeha
se obračam
s prošnjo
k vsem ljudem,
naj bo nedelja
dan za dnem.

Milica Bartenjev

Dober računar

»Mihec, dobro poslušaj: tvoj stric pride na obisk in ti prinese lepega zajčka; drugi dan pa pride teta in ti prinese tri zajčke. Koliko zajčkov imaš naposled?«

Mihec veselo zakliče: »Imel bom pet zajčkov!«

»Mihec, nisi pazil. Še enkrat poslušaj: stric ti dá enega zajčka, teta pa tri. Koliko zajčkov imaš vseh skupaj?«

»Pet,« trdi Mihec.

»Ne bo držalo,« se jezi učiteljica. »Ali je ena in tri pet?«

»O ne,« odvrne Mihec, »ampak jaz imam doma že enega zajca in če mi stric in teta prineseta še štiri, jih bom imel pet.«

Zoran Popović

Glasba

V davnih časih ni bilo na svetu ne klavirja, ne trobente, ne violine, ne harmonike. To pa ne pomeni, da tudi glasbe ni bilo. Povsod so rasli veliki in gosti gozdovi, kjer so živele ptice.

Človek je ljubil glasbo prav tako, kot jo ljubi danes. Najedel se je sladkih plodov, se napil studenčnice in legel v senco dreves, da bi poslušal slavčevo pesem.

Vse bi bilo lepo in prav, če človeko-
va glasbe v tistem času ne bi imela kril.
Človek se je pripravil, da bo poslušal,

a zgodilo se je nekaj nepričakovanega – počila je veja, odvalil se je kamen, glasba se je prestrašila in odletela.

Zato si je človek zaželel, da bi imel bolj zanesljivo glasbo.

V tem času si je že izdeloval najrazličnejše stvari iz lesa. Napravil si je plug za oranje zemlje, kopje, streho nad glavo, mizo in stole.

Posebno ponosen je bil na izrezljano palico, ki je bila v tistih davnih

časih znak velikega ugleda in dostojanstva.

Zakaj torej ne bi iz lesa izrezljal tudi ptice, ki bi znala peti, a ne bi znala leteti?

Rečeno, storjeno! Odsekal je kos debla in ga izdolbel. Iz njega je izrezljal votlo ptico z dolgim, vitkim vratom. Tako je nastal instrument, podoben kitari. Po obliki je spominjal na ptico, vendar je bil še vedno brez glasu.

Človek je dobro vedel, kaj manjka njegovi leseni ptici, zato je iz tanke žice naredil stune in jih napel na njen vrat. Nato je legel v senco in položil ptico poleg sebe, da bi mu pela. Ležal je in čakal, toda neumna, lesena ptica se ni oglasila.

Človek se je zamislil. Ptica potrebuje telo – dal ji ga je. Potrebuje vrat, zato ji je dal tudi vrat. Daroval ji je tudi strune, vendar je pozabil nekaj pomembnega.

Spomnil se je: »Seveda! Moja ptica nima srca!«

Lotil se je dela. Leta za letom je rezljal leseno srce za svojo ptico, vendar ptica kljub temu ni zapela. Ko mu je že pošlo potrpljenje, se je spomnil še ene odrešilne misli:

»Če je ne morem narediti srca, ji bom posodil svoje!« je rekel, vzela leseno ptico v roke in po gozdu se je razlegala najlepša pesem, kar jih je svet do tedaj slišal.

Tako je nastala glasba.

Prevedla Neža Maurer

Kmečka abeseda

Rovaš

Še danes boste slišali koga, da bo dejal: »Tole gre pa na moj rovaš.« Beseda je ostala, čeprav pravi stari rovaši skoraj da niso več v rabi.

Rovaš je lesena palica ali deščica. Uporabljali so ga predvsem v času, ko kmetje na Slovenskem še niso znali pisati, pa so dolgove in posojila zarezovali na rovašu.

Vinogradniki so z zarezi označili na deščici količino posojenega vina. Deščico so preklali, eno polovico je obdržal lastnik vina, drugo je dobil dolжник. Da ni prišlo do prevar, sta ob vračanju obe polovici staknili in primerjala.

Dvodelne rovaše zasledimo tudi v štajerskih vinskih goricah, v Prlekiji in na Bizeljskem. Služili so za zapisovanje brent, ki jih je nosač prinesel v tiskalnico.

Še bolj kot dvodelni pa so bili v rabi enodelni rovaši. Lastniki apnenic so vrezovali vanje mernike prodanega apna, tkalci pa količino lanene preje, ki so jo prevzeli. Vsaka zareza jim je pomenila funt preje.

Ponekod na Dolenjskem brentači še zdaj zarezujejo na palico število prinešenih brent grozdja. Na osnovi teh zarez prejmejo tudi plačilo za opravljeno delo.

Posebno zanimivi so rovaši, ki so jih še pred zadnjo vojno uporabljali nekateri nepismeni župani v Prekmurju. Vanje so vrezovali dajatve, ki jih je oblast zahtevala od prebivalcev. Vsak občan je imel svoj rovaš, hranil pa jih je župan, nanizane na lesenem locnu.

dr. Marija Makarovič

vaše zgodbe

»Vso srečo ti želim...«

Odšel je iz hiše in se odpravil po cesti proti Gorjancem. Na hrbtu je čutil poglede sester in staršev, ki jih je zapuščal. Ni imel poguma, da bi se ozrl nazaj. Vedel je, da gledajo za njim, dokler ga ni ovinek skril njihovim pogledom.

Spraševal se je: Zakaj pravzaprav bežim čez mejo? ali ne bi bilo bolje, da grem nazaj, dokončam tehniško šolo, odslužim vojaščino, potem pa si najdem službo in nič mi ne bo primanjkovalo. Ustavil se je. Ali naj grem nazaj? Ne, ne. Naprej moram, kot sem obljubil prijatelju, da bom prišel. Rudi me čaka na avtobusni postaji. Ne smem prelomiti obljube.

Odločil se je, da gre naprej, da se ne osramoti pred Rudijem. Upal je, da se bo on premislil in ne bo prišel na postajo.

Hodil je hitro in globoko vdihaval svež pomladanski zrak. Drevje je bilo vse v cvetju. Pogledal je na uro. Pol sedmih zjutraj. Do odhoda avtobusa je manjkalo še pol ure. Nebo je bilo vedro in topli sončni žarki so mu prijetno ogrevali hrbet, ko se je obotavljajoče oddaljeval od domače vasice. Šlekel si je suknjič, saj mu je postajalo že kar toplo. Bilo je 15. maja 1963. Ta datum si moram zapomniti, je pomislil. Spomnil se je na šestnajstletnega brata Lojzeta, ki se je v Ljubljani izučeval poklica. Naj ga obišče? Bolje da ne. Raje mu bo pisal iz Nemčije. Če sploh pridem do tja, je pomislil. Žal mu je bilo, da se ni poslovil od dvajsetletnega Tineta, osemletne sestrice Anice in šestletne Martince. Spali so še, ko je odhajal. Ali bodo razumeli, zakaj jih je tako nepričakovano zapustil? Tudi staršem ni povedal vse do tistega trenutka, ko je bilo res že treba na pot. V ušesih so mu zvenele njihove besede: Ne hodi! Zakaj?

Hodil je mimo pašnikov, kjer so vaški otroci pasli goveda in se brezskrbno igrali. Bili so kakih šest metrov od ceste. Niso ga opazili, ko je šel mimo njih. Trudil se je, da bi šel mimo njih neslišno, vendar se mu to ni posrečilo. Toda ni se mu bilo treba bati,

da bi ga opazili, kajti zakrivale so ga košate krošnje vitkih brez, v katerih so veselo žvrgoleli in se poigravali ptički. Kako lepo bi bilo živeti veselo in brezskrbno kot ptički, je pomislil.

Pot se je vijugala v hrib in bil je že kar utrujen, ko je prispel do križa na cesti. Ustavil se je in se za trenutek zagledal v leseno podobo Kristusa. Da, tudi mi ljudje moramo trpeti. Samo da težav ne znamo prenašati, ampak bežimo od njih in si iščemo boljše življenje drugod. Mnogi ga najdejo, nikoli pa ne slišimo ničesar o tistih, katere je tujina pogubila.

Iz razmišljanja ga je predramil ropot bližajočega se motornega kolesa. Bil je Kolarjev Ivan. Ustavil se je ob Jožetu. »Dobro jutro, Jože,« je pozdravil. »Na avtobusni postaji te čaka neki Rudi. Jaz ga sploh ne poznam. Vprašal me je, v katero smer grem in, če te srečam, naj ti rečem, da pohiti, sicer boš prepozen. Ali lahko vprašam, kam gresta s tem Rudijem?«

»Ah, Rudi,« je odgovoril Jože. »To je moj prijatelj iz Črnomlja. Menila

sva se, da bi šla v Ljubljano gledat za kako službo.«

»Kaj boš iskal službo v Ljubljani! Doma si odpri obrt, nam boš popravil motike, pluge in druga orodja. Saj veš, da ni v bližini nobenega obrtnika. Veš, tista ključavnica, ki si jo nam ti popravil, še zmeraj dobro dela. Rečem ti, doma odpri obrt,« me je prepričeval Ivan.

»Zdaj ne,« je odvrnil Jože, »morda takrat, ko pridem od vojakov. Moram pohiteti, da ne bom res prepozen. Na svidenje, Ivan.«

Pohitel je. V mislih pa so se mu obračale Ivanove besede. Skrbelo ga je, da se ni mogoče izdal. Obenem pa se je jezil sam nase, ker je lagal. Ali se bo moral še dolgo izogibati resnici? Hodil je hitro. Pred očmi se mu je prikazala prijazna vasica, katero so objemali sočni žarki. Kmečke hiše in gospodarska poslopja so se bleščala v jutranji rosi. Slišalo se je mukanje krav in pogovor kmetic, ki so k cesti prinašale mleko, ki ga je potem mlekar odpeljal v novomeško mlekarno.

Napaka

Kdo je tako učen in bistre glave,
da naredi stopinje vedno prave?
Da ni napak ne v delu ne v mislih,
da je vse dobro in ostane v čislih.

Svet ne premore še osebe take,
ki bi imela dela brez napake,
pa če poišče še vse modrijane
s poštenjem in vrlinami obdane.

Kar človek danes dela v dobri veri,
napaka drugi dan se tam šopiri.
Kako je to, se čudoma sprašuje,
si glavo beli in še bolj modruje...

A kadar je opažena napaka,
velika, mala, taka ali taka,
naj ne stori se več in ne se bati,
sam sebi in ljudem je pripoznati.

Res grenke kapljice so ta priznanja.
Hinavec, tepec in slabič jih odklanja,
a naj še bolj so zoprne, neslastne,
mož, poštenjak jih vžije, ker so častne.

Če pa ocenjevalec ocenjuje,
s pogledom do napake pripotuje,
nikar na hitro naj ne nasprotuje,
da še ocenjevalno se huduje.

Delati je težje kot ocenjevati,
to vsakomur se mora pripoznati.
Priporočljivo je dejanje tako,
da vljudno se pokaže mu napako.

Jack Tomšič, Cleveland, Ohio, ZDA

Med sadovnjaki, skozi katere se je vijugala cesta, je zagledal gostilnico, ki je hkrati služila tudi za avtobusno postajo. Preskočil je ograjo in pohitel proti gostilnici. Z užitkom je vdihaval vonj cvetja, ki je krasilo krišnje drevs. Preskočil je še eno ograjo in nadaljeval pot po cesti. Za ovinkom je zagledal Rudija, ki se je nestrpnost sprehajal pred gostilno. Kar na smeh mu je šlo, ko je videl, kako je zaskrbljen. Rudi je bil vitke in visoke postave. Imel je črne lase, ki si jih je skrbno česal na desno stran. S tankimi brčicami in okroglim obrazom je bil videti kot kak Španec. Oblečen je bil v temno modro obleko, kakor tudi Jože. Oba sta se vedno okusno oblačila.

Obstal je, ko je zagledal Jožeta. »Kje pa hodiš tako dolgo?« je vprašal. »V skrbem sem bil že,« je dejal Rudi.

»Vem, da si v skrbem, ko še dobro jutro ne moreš reči.«

»Dobro jutro, oprosti. Bal sem se, da te ne bo, ali pa da boš zamudil.«

»Kako zamudil, saj imava še polnih pet minut časa. Veš, Rudi, priznam ti, da sem šel zelo težko od doma. Malo je manjkalo, da si nisem premislil.«

»Ne smeš se premisliti. Naprej morava. V Nemčiji naju čaka bodočnost. Verjemi mi, da bo tam nama dobro šlo, še obogatela bova. Moj bratranec je tam komaj dve leti, pa že vozi svoj mercedes.«

»Izgleda, da ima avtobus zamudo,« pravi Jože. »Pojdi, greva na kavo. Morda pa se bo potem tisti mercedes spremenil v volkswagna.«

»Neverni Tomaž,« je jezno zabrusil Rudi. »Sicer boš pa videl, ko prideva v Stuttgart.«

Vstopila sta v gostilnico, kjer je že sedelo precej ljudi. Očitno so tudi oni čakali na avtobus. Sedla sta k mizici ob oknu. Jože je naročil dve kavi. Komaj sta popila, že se je pred gostilno ustavil avtobus. Rudi je plačal in pohitela sta ven.

Vstopila sta in se udobno vsedla. Sprevodnik je zaprl vrata in dal vozniku znak za odhod. Jože je sedel ob oknu in se oziral proti rojstni vasi.

Imel je lep pogled, kajti avtobus se je počasi vzpenjal po vijugasti cesti proti vrhu Gorjancev. Na misel so mu prišle besede: »Ah, tu ležijo v tej dolini, mladosti moje vsi spomini.« Ko bi prej vedel, kako težko se bo ločil od svojcev in domačega kraja, ne bi nikoli pomislil na pot. Še malo in prijazna Bela krajina se je skrila pred njegovim pogledom. Ali morda za vedno?

(odlomek iz daljše povesti)

Jože Ramuta, Geelong, Vic., Avstralija

Bevkova rojstna hiša – muzej

Med rojaki, na katere so prebivalci idrijske občine zelo ponosni, ima v srcih posebno mesto France Bevk. Na Idrijskem so namreč skrbno shranili vse, kar spominja na Bevkovo življenje in delo. V Mestnem muzeju v Idriji so uredili pisateljevo sobo, z veliko požrtvovalnosti in iznajdljivosti pa so se lotili tudi obnove »Bevkovine«, domačije v Zakojci, v kateri je Bevk preživel mladost.

Pisateljeva rojstna hiša, ki že dolgo privablja množice obiskovalcev, predvsem šolarjev, je potrebna temeljite obnove. Zato so Idrijčani minulo leto sprožili široko akcijo zbiranja denarja za obnovo »Bevkovine«. Domiselna je bila predvsem namenska prodaja spominskih značk, ki se je dobro obnesla po vseh slovenskih osnovnih in srednjih šolah. Z denarno pomočjo republiških kulturnih ustanov vred je za obnovo doslej priteklo okoli 1,8 milijona dinarjev.

Za ureditev Bevkove rojstne hiše, ki bo postala nekakšen knjižni in etno-

grfski muzej, so se zavzeli tudi številni znani slovenski kulturni delavci. Na čelo glavnega odbora za obnovo je stopil predsednik SAZU prof. dr. Janez Milčinski. Komisijo, ki bo potem, ko bo svoje naloge opravil gradbeni odbor, poskrbela za primerno predstavitev pisateljevega življenja, vodi književnik Ciril Zlobec. Pri delu mu bodo pomagali poznavalci Bevkovega življenja in njegovi prijatelji, med njimi pisatelj Ivan Potrč, Bogomil Gerlanc in Branka Jurca ter dr. Joža Vilfan.

Zgornja Mežiška dolina

Če prestopiš mejo na mejnem prehodu Holmec nad Prevaljami, se lahko po štirih kilometrih poti odločiš in zaviješ proti Ravnam ali proti zgornji Mežiški dolini.

Če se odločiš za slednjo, bo prav kmalu Črna, za katero pravijo, da je biser zgornje Mežiške doline. V središču kraja stoji mogočen spomenik, okoli katerega krožno poteka promet v Črni. Z informacijami v kraju ni težav, dasiravno ni turističnega biroja.

Vse neznanke boste rešili tako, da boste povprašali krajane, ki sedijo na treh zelenih klopcah pod cerkvijo. Tukaj vedno kdo »dežura« od ranega jutra pa do poznega mraka in boste dobili informacijo iz prve roke.

Vsakdo, ki zaide v ta kraj Koroške, si mora ogledati rudarski muzej, ki je v središču kraja. V njem lahko vidimo, s kakšnim orodjem in pripomočki so včasih delali koroški knapi v globinah Pece in Uršlje. Obiskovalec dobi popoln vpogled v rudarjenje v prejšnjem stoletju.

V času turističnega tedna, ki je letos od 13. do 21. avgusta in je združen s kramarskim sejmom pa tekmovanjem gozdnih delavcev, predic in koroških lovcev v streljanju na glinaste golobe, pa se na široko odpre še vrata etnografskega muzeja. V lepo urejenih prostorih nad Merxovo gostilno na avtobusni postaji si lahko ogledamo predmete, ki sta jih nekoč uporabljala naša dedek in babica. To so stari kolovrati, krtače, preše, panjske končnice in tako naprej. Večina predmetov je last Mira Prodnika, ki nikomur ne odkloni ogleda teh zanimivih predmetov.

naši po svetu

FRANCIJA

Slovenska nova maša v Merlebachu

V soboto, 30. aprila je ljubljanski pomožni škof dr. Stanislav Lenič v župnijski cerkvi v Freymingu posvetil v duhovnika slovenskega diakona Jožefa Kamina. Novomašnik je doma iz Čateža na Dolenjskem, starši pa so se preselili v Francijo, kjer je bil oče zaposlen v merlebaškem rudniku. Teološke študije je novomašnik končal v Metzu.

Novi duhovnik Jožef Kamin bo odlej skrbel za slovenske izseljence v francoski pokrajini Loreni, kjer bo nadaljeval delo svojega predhodnika Stanka Grimsa.

ŠVICA

Včasih je človek resnično ponosen

Pred leti, ko je na pomembni proslavi v Zürichu sodeloval ansambel Šok iz Ljubljane, so mi v mondenem hotelu International rekli, da takšnega orkestra pri njih še ni bilo.

Tako toplo kot takrat mi je bilo pri srcu v soboto 23. aprila, ko so Švicarji občudovali goste iz domovine in se čudili našemu občinstvu.

Tega dne je bil namreč v dvorani hotela Landhus v Zürichu 12. slovenski planinski ples SPD Triglava, gostovala pa je amaterska gledališka skupina iz Šmartnega ob Paki, znana po imenu »Gledališče pod kozolcem«.

Prireditve se je pričela ob devetnajsti uri, nekaj minut pred pričetkom predstave ob dvajsetih pa je vrsta čakajočih pred blagajno segla še tja na ulico. Dvorana je bila nabito polna.

Linhartov »Matiček se ženi« je bil na sporedu, klasična tema za igralce, ki so vajeni težkih in zahtevnih vlog. Vedno znova se misli vračajo na trenutke, doživete tega dne; če bi hoteli povedati vse, naštetih vmesne aplavze, smehe, vse like in vsakega posebej, če

bi govorili o izredno domišljjeni sceni, bi se na dolgo razpisali, za prispevek odmerjeni prostor pa tega ne dopušča.

Povejmo le to, da je občinstvo dogajanja na odru z očmi in ušesi takorekoč »požiralo«. Igralci so mojstrsko ustvarjali, z ljubeznijo igrali. Zato so bili prepričljivi. In zato niso navdušili le našega občinstva, burnim ovacijam so se pridružili tudi oni, ki jezika ne razumejo. Med gosti so bili namreč tudi člani švicarskih amaterskih gledališč.

Društvo Triglav se je igralcem zahvalilo s šopki cvetja, nasmejani obrazi občinstva so bili še večja zahvala. Za člane amaterskih gledaliških skupin na tujem pa je bila predstava Gledališča pod kozolcem spodbuda za nadaljnje delo in dokaz, da se s pridnim delom in ljubeznijo do te kulturne dejavnosti lahko dokoplješ zelo daleč. Kajti člani te gledališke skupine so vsi zaposleni v drugih poklicih.

S to prireditvijo je SPD Triglav proslavljal tudi 90-letnico obstoja matičnega društva, Planinske Zveze Slovenije, njen predstavnik je društvu izročil spominsko darilo. Društvo pa se je ob tej priložnosti z darilom zahvalilo tudi podjetju Elan, ki je že vrsto let pokrovitelj Triglavovega Slovenskega veleslaloma.

Dvanajstega Planinskega plesa se je udeležil tudi generalni konzul Gustav Kranjc, ki se letos vrača v domovino. Skupaj s soprogo sta se pridružila navdušenim plesalcem, ki so se ob zvokih ansambla Šik iz Velenja vrteli do jutranjih ur. Do takrat, ko se je bilo treba posloviti, kajti gostje iz domovine so takoj po prireditvi odpotovali z avtobusom domov. Med njimi so bili novinarji in predstavniki, tudi občinskega sind. sveta Ljubljana-center, s

katerim društvo že dolga leta tesno sodeluje in ki je posredovalo to nepozabno gostovanje, med njimi je bil dolgoletni organizator in koordinator Franci Novak, bili so tudi številni novinarji. Pa tudi stari prijatelj društva in dolgoletni vodja uredništva oddaj za Slovence na tujem pri Radiju Ljubljana, Ernest Petrin. Bil je na prvem planinskem plesu pred dvanajstimi leti, tokrat je bil na prireditvi službeno zadnjikrat. Solza v očesu in nežno petje ob zori ga bosta spominjala teh lepih trenutkov.

Breda Stepič-Cechich

Uspehi »Soče«

Moški pevski zbor Soča iz Schaffhausna se resnično lahko pohvali s svojimi glasovi. Lani avgusta je dobil povabilo, da sodeluje na mednarodni prireditvi »Kontaktstele«, ki ga vsako leto priredi občina Schaffhausen. Kljub temu da so nastopali na prostem, je njihovemu ubranemu petju slovenskih narodnih pesmi rad prisluhnil marsikateri Švicar. Navdušeni so bili nad njimi. Zato so jih letos ob priliki njihove jubilejne proslave – 20. obletnice Quartirverein St. Niklaus (Ebnet povabili medse. Naši fantje so najprej zapeli tri pesmi. Slednja »Jaz bi rad cigojner bil...« je resnično razgrela »hladna« švicarska srca in dodatki so morali še eno. Uspeh naših pevcev je bil torej v družbi njihovih gostiteljev enkrat. Ne samo na odru, temveč tudi takrat, ko so sedeli ob mizi in so spontano zapeli še eno »domačo«, so jim prisluhnili. Nastala je tišina, kot da bi pel najslavnejši nonet vseh časov.

Barbara Turk-Smrekar

ŠVEDSKA

Glas domovine v Malmöju

SKD Planika iz Malmöja je pred dvema leti podpisalo dogovor o sodelovanju z občinami notranjske regije. Največji uspeh tega sodelovanja je bil v zadnjem času obisk moškega pevskega zbora Dragotina Kette iz Ilirske Bistrice. Pevci iz domovine so nam prinesli na Švedsko šumenje domačih gozdov izpod Snežnika, svežino Jadranskega morja in odsev voda Bohinjskega in Blejskega jezera, skratka, prinesli so nam lep kos domovine naših očetov in dedov. Ko je 30. aprila na slovenskem kulturnem večeru v Malmöju iz grl notranjskih fantov zadonela pesem »Oj Triglav moj dom«, je bila v dvorani popolna tišina.

V prvem delu sporeda smo poslušali pesmi znanih slovenskih zborovskih skladateljev. V kulturnem večeru so nastopali tudi pevski zbor Lipa iz Landskrone, pevka Suzana Pucko, tamburaški orkester društva Mladost, folklorna skupina Vuk Karadžić, Martin Pečovnik s sinom Robertom, Darinka Ringström in folklorna skupina Planika, ki je prvič nastopila v novih prekmurskih narodnih nošah.

Gostje iz domovine so nam v drugem delu sporeda zapeli še vrsto veselih in otožnih slovenskih pesmi, nakar smo tudi skupno zapeli pesem »Snoč pa dav je slanica padla...«

Po končanem kulturnem sporedu se je začelo veselo rajanje, na katerem je skrbel za razvedrilo ansambel Martina Pečovnika s pevko Darinko Ringström. Razvilo se je prijetno družabno vzdušje, ki se ga bodo vsi prisotni še dolgo spominjali.

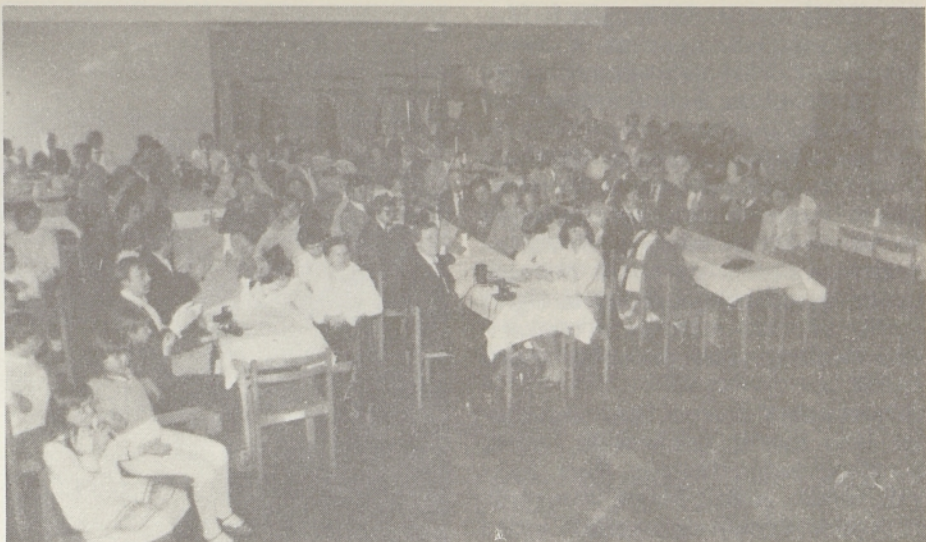
Naslednji dan, 1. maja, so si gostje

ogledali znamenitosti Lunda in Malmöja in nastopili tudi na prvomajski proslavi v Folkets Parku.

Med tem kratkim obiskom je bilo sklenjenih veliko novih prijatelstev. Spoznali smo, kako pomembne so naše trdne vezi z domovino. Ko so gostje odhajali, je bilo orošeno marsikatero oko. Tudi za goste iz domovine bo obisk na Švedskem nepozabno doživetje. Med obiskom je prišla do izraza tudi sloga članov Planike, ki so sprejeli po enega ali več članov zbora iz domovine na prenočevanje, in skrbeli za prevoze. Uspeh gostovanja je resnično skupna stvar vseh članov društva!

Naši notranjski prijatelji nam tudi letošnje poletje pripravljajo srečanje v Postojni, na katerega so povabljeni vsi člani Planike!

Anton Mažgon

Pogled v dvorano med slovenskim kulturnim večerom v Malmöju

ZR NEMČIJA

Občni zbor društva Bled v Essnu

Slovensko kulturno društvo Bled v Essnu je imelo 12. marca 1983 redni letni občni zbor v društvenih prostorih v Altenessnu. Občnemu zboru je poleg številnih članov prisostvoval tudi predstavnik jugoslovanskega konzulata Milenko Sivić in častni član društva Jože Ograjenšek.

Predsednik društva Anton Cebe je v svojem poročilu na kratko orisal delo

društva v preteklem obdobju, kjer je posebej poudaril posebno skrb društva za ohranjanje slovenskega jezika in spodbujanje kulturne dejavnosti. Tudi tajnik društva Rudi Ravnak je v svojem poročilu razglabljal o uspehih in težavah v zadnjem obdobju. Posebej je pohvalil delo dosedanjega predsednika in povezavo društva z domovino ter se zavzemal za poživitev dela društvenih sekcij. Tudi iz blagajniškega poročila, ki ga je pripravil Anton Malek, je bilo razvidno, da je društvo kot celota dobro poslovalo.

Zanimivo je, da se število sodelujočih otrok v mladinskih sekcijah in pri slovenskem dopolnilnem pouku manjša, čeprav je vpisanih dovolj otrok. Občni zbor je pozval starše, naj redne-

Slovensko društvo Celje v Grevenbroichu – dva posnetka z uspele prireditve ob dnevu žena. Na sliki v sredini voditeljica mladinske sekcije Marta Goričan, ki ji pri delu pomaga tudi Ana Novak

Otroška plesna skupina društva Celje v Grevenbroichu

Staro in novo vodstvo slovenskega društva Bled v Essnu – z leve proti desni, v prvi vrsti: Jožica Sušec, Anton Cebe, Ivan Kavčič, v drugi vrsti: Viktor Puž, Janez Pišek, Anton Malek, Albert Pavšič, Pavla Kurmanšek, Slavko Rabuza, Rudi Ravnak, Ida Kurmanšek, Ivan Pejovnik, v tretji vrsti: Ludvik Kmetec, Zdravko Žorž in Jože Lednik

je pošiljajo svoje otroke tako k društvenim sekcijam kakor tudi v slovensko šolo. Zastavljenih nalog ni mogoče uresničiti brez pomoči in sodelovanja staršev.

Dosedanji predsednik društva Anton Cebe je bil na občnem zboru soglasno izvoljen za častnega predsednika zaradi velikih zaslug, ki jih ima za društvo, obenem pa so za častnega predsednika izvolili tudi Jožeta Ograjenška, ki društvo zastopa pri tamkajšnjih oblasteh, zlasti pri občini mesta Essna.

Novi odbor društva Bled sestavlja: Ivan Kavčič, predsednik, Ludvik Kmetec, podpredsednik, Rudi Ravnak, tajnik, Anton Malek, blagajnik, za povezavo društva s šolo skrbi Jožica Sušec, za kulturno delo in pevski zbor skrbi Albert Pavšič, za folklorno dejavnost odgovarja Pavla Kurmanšek, za reklamo skrbi Janez Pišek, gospodar je Zdravko Žorž, za glasbeno dejavnost in zabave skrbi Viktor Puizi; v nadzorni odbor pa so bili izvoljeni: Ida Kurmanšek, Jože Lednik, Zdravko Rabuza in Ivan Pejovnik.

AVSTRALIJA

V Geelongu zidamo

Kakor vam je že znano, smo se v Geelongu odločili, da povečamo društvene prostore. Dosedanji dom, ki je bil zgrajen v letu 1975, postaja premajhen, a vendar nam je služil za razvedrilo in spoznavanje med seboj, kakor tudi za športne in kulturne prireditve. Razen zabav, ki jih prirejamo vsaj enkrat na mesec, imamo tudi slovensko šolo, ki jo vsako soboto obiskuje kar lepo število najmlajših. Učenci so zelo pridni in večkrat nastopijo na naših prireditvah s pesmicami ali plesi. Prav zaradi tega in zaradi izrednega pomena ohranjanja slovenskega izročila nam je postal dom premajhen.

Po več mesecih načrtovanja in čakanja na potrebna dovoljenja, smo 5. februarja zavihteli krampe in lopate in začeli kopati za temelje, ki smo jih zabetonirali dva tedna pozneje. Zdaj je že zalita plošča in postavljeno železno ogrodje. V kratkem bo vse pokrito in obzidano. Vse delo poteka s prostovoljnim delom. Delamo vsako soboto in nedeljo, mnogi pa tudi med tednom. Ženska sekcija je tudi zelo delavna in skrbi, da nismo lačni in žejni. Že zgodaj nam pridejo skuhat kavo. Tako je naš slovenski dom za mnoge člane postal drugi dom. Ker so med nami delavci vseh strok, delo hitro napreduje in upamo, da bomo imeli letošnji novoletni ples že v povečanih prostorih.

Priprava za temelje

Pripravljanje in varjenje železnega ogrodja

Postavljanje železnega ogrodja

Pri prenovi doma nam pomaga tudi mladina. Ob tem pa naj omenim, da smo pred kratkim sodelovali na multikulturnem festivalu, na katerem smo dosegli kar lepe uspehe. Tudi balinarji se udeležujejo medklubskih tekmovanj, imamo pa tudi lasten pokal Ivana Cankarja, za katerega tekmujemo vsako leto.

Tako, vidite, smo v Geelongu kar aktivni – imamo veliko dela in tudi veliko načrtov za bodočnost. Od vsega dela in načrtov pa je pred nami še zelo važna naloga: ohranjanje slovenskega jezika, pesmi in kulture. Toda v slogi je vse mogoče. S skupnim trudom bo v domu Ivana Cankarja še dolgo odmevala slovenska pesem in beseda.

Jože Ramuta

ZDA

Jubilej Kollandrove potovalne agencije

Ameriški Slovenci so v nedeljo, 15. maja 1983 slovesno proslavili 60-letnico potovalne agencije Kollander iz Clevelanda. Osrednja slovesnost je bila v Slovenskem narodnem domu na aveniji St. Clair, ki se je udeležila množica Kollandrovih strank, za zabavo pa je poskrbela vrsta slovenskih zabavnih ansamblov, zlasti tistih, ki so že kdaj razvedrevali potnike na številnih potovanjih.

Nekdaj, ob ustanovitvi leta 1923 je Kollandrova potniška pisarna odpremljala potnike z ladjami, danes jih odpremlja z modernimi reaktivnimi letali. Tudi sama agencija je napredovala: iz nekdanje skromne pisarne na aveniji St. Clair se je večkrat selila, danes pa ima moderne lastne prostore na 971 E. 185th Street, podružnice pa še v Chicagu, Detroitu, Pittsburghu, Albuquerqueu, New Mexicu in na zahodni strani v Clevelandu. Za agencijo danes dela prek 20 izkušenih turističnih strokovnjakov, ki s pridom izkoriščajo tudi moderno računalniško tehniko za rezervacije in informacije. Glavni stan Kollandrove potovalne agencije vodijo danes Maja in Avgust Kollander ter Tony Petkovšek.

29. november – praznik Jugoslovanov v Wisconsinu

Senat ameriške zvezne države Wisconsin je na predlog predsednika senata Riserja objavil proklamacijo, s katero je priznal 29. november kot nacionalni praznik Jugoslovanov v državi Wisconsin. Sklep o tem je bil sprejet 3. februarja letos.

ARGENTINA

Iz Edinosti v Cordobi

Slovensko delavsko podporno društvo Edinost v Cordobi je tudi 12. septembra 1982 kot vsako leto proslavilo obletnico ustanovitve društva. Na proslavo se je odzvalo veliko članov iz mesta in okolice. Prisotni so bili tudi predstavniki federacije podpornih društev province Cordobe in predstavniki italijanskega in španskega društva, s katerimi imamo dobre stike.

V oktobru 1982 smo proslavili dan mater, ki so se ga udeležile številne matere z možmi in otroki. Same matere so pripravile tudi raznovrstna peciva, tako jugoslovanska kakor tudi argentinska. Predsednik društva Anton Govednik je čestital vsem materam in jim zaželel vse najboljše.

Jugoslovanski dan republike smo lani proslavili sredi decembra, ko smo se zbrali skoraj vsi Jugoslovani, ki živimo v Cordobi. Obenem smo, ker se je bližal konec leta, članom zaželeli tudi veliko sreče v bližnjem novem letu.

Anton Govednik

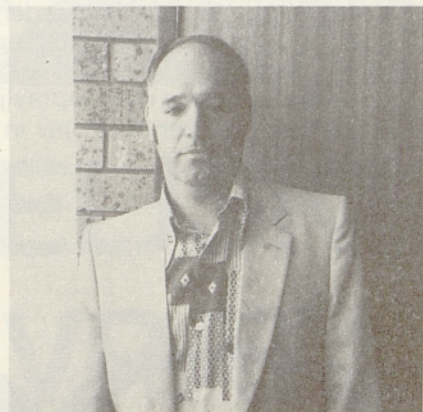
Srečanje s slikarjem v Melbournu

Rodni kraji na platnu

»Rad slikam slovenske kraje po naročilu rojakov. V svojih stanovanjih ne marajo svojih portretov, radi pa imajo svoje rojstne kraje, ki jih tudi radi obiskujejo,« mi je pripovedoval slovenski slikar-samouk Dimitrij Kodrič, ko sva se srečala v Melbournu. V novem domu društva Jadran je vrsta njegovih slik, ki si jih rojaki radi ogledujejo in ob tem obujajo spomine na mlada leta.

Dimitrij Kodrič sam zase pravi, da je samotar in prav iz tega samotarjenja se je, kaže, porodila misel na slikanje. Slika že vrsto let in svoje izdelke podarja prijateljem, zadnje čase pa tudi dokaj uspešno prodaja našim rojakom in tudi Avstralcem, le-tim še posebno v zadnjem času, ko se je odločil tudi za slikanje avstralske pokrajine. Star je 41 let, doma pa je iz Brij v Vipavski dolini, od koder je sam odšel v svet v decembru 1958. Več kot leto dni je bil v Italiji, v juniju 1960 pa je prišel v Avstralijo. Vedno je potoval sam, neredko se je družil z rojaki. Ustavil se je v Melbournu, kjer je opravljal razna dela, nekaj časa je vozil celo sloviti melbournski tramvaj. Hotel si je ogledati svet, spoznati Avstralijo, zato ga je vleklo naprej. Nekaj časa je delal tudi v Snowy Mountains, potem pa ga je podjetje, pri katerem je delal, poslalo na Novo Zelandijo. Tam je ostal dve leti in pol, se v tem času oženil z domačinko z Zahodne Samoe, s katero imata dva otroka. Na Novi Zelandiji in tudi drugod, kjer se je ustavil, skoraj ni srečeval Slovencev, zato pravi, da je skoraj pozabil slovensko.

Leta 1975 je šel prvikrat na obisk v domovino, pozneje pa je tja odšel še enkrat in tokrat z ženo. Zdi se, da so prav obiski domovine pripeljali do preobrata v njegovem življenju. Odtlej si želi družbe rojakov, odločil se je, da se ustali v Melbournu, kjer je Slovencev do-

Dimitrij Kodrič, slovenski slikar-samouk v Melbournu

volj kjer se vedno nekaj dogaja in kjer je nenehno kaka slovenska prireditel. Trenutno je zaposlen kot delovodja pri nekem gradbenem podjetju, opravlja lažje delo, zato ima še več časa za najljubši konjiček – slikanje.

Seveda slikanje po željah rojakov v Avstraliji ni tako preprosto. Imeti na sliki rojstno vasico nekje na Vipavskem ali kjerkoli, pomeni, da je treba iskati primeren diapozitiv ali razglednico in potem dodati še dobršno mero slikarske spretnosti in fantazije. Težavno je, vendar, če je le mogoče, Dimitriju Kodriču uspeva zadovoljiti želje posameznih rojakov.

»Dovolj mi je bilo samotnih potovanj,« pravi Dimitrij, »saj je vendar tako prijetno posedeti v družbi rojakov in se pogovoriti po domače, po slovensko.«

J. Prešeren

IMOS
SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE GROSUPLJE
n.sol.o.
61290 GROSUPLJE, Taborska cesta 13

1. TOZD SPLOŠNE GRADNJE o.sub.o.,
GROSUPLJE
61290 GROSUPLJE, Taborska cesta 13
– Izvaja vse vrste gradbenih objektov,
raznovrstna popravila, nadzidave in
adaptacije, gradi stanovanja za tržišče v
usmerjeni gradnji;
2. TOZD KOVINSKO LESNI OBRAT o.sub.o.,
GROSUPLJE
61290 GROSUPLJE, Taborska cesta
– Izdeluje in razvija raznovrstno opazno
opremo, manjše gradbene stroje za
moderno tehnologijo gradenj. Izdeluje vse
vrste jeklenih konstrukcij, opravlja vsa
ključavničarska, mizarska, žagarska in
druga podobna dela, opravlja tudi celoten
remont gradbenih strojev in opreme;

3. TOZD PROJEKTIVNI BIRO o.sub.o.
LJUBLJANA
61000 LJUBLJANA, Trubarjeva 65
– Izdeluje vse vrste tehnične dokumentacije;
4. TOZD GRADBENI POLIZDELKI –
PROIZVODNJA o.sub.o., LJUBLJANA
61000 LJUBLJANA, Cesta dveh cesarjev 393
– Proizvaja betonske montažne hale,
elemente ter druge betonske izdelke in
polizdelke, pridobiva mineralne agregate,
proizvaja železobetonske armature,
izdeluje lesene opaže;
5. TOZD IGRAD GRADBENIŠTVO o.sub.o.,
VRHNIKA
61360 VRHNIKA, Tržaška cesta, blok S-7
– Izvaja vse vrste gradbenih objektov,
raznovrstna popravila, nadzidave in
adaptacije, gradi stanovanja za tržišče v
usmerjeni gradnji.

VSA DELA IZVAJAMO HITRO IN SOLIDNO

TRADICIJE
KVALITETE
MODE

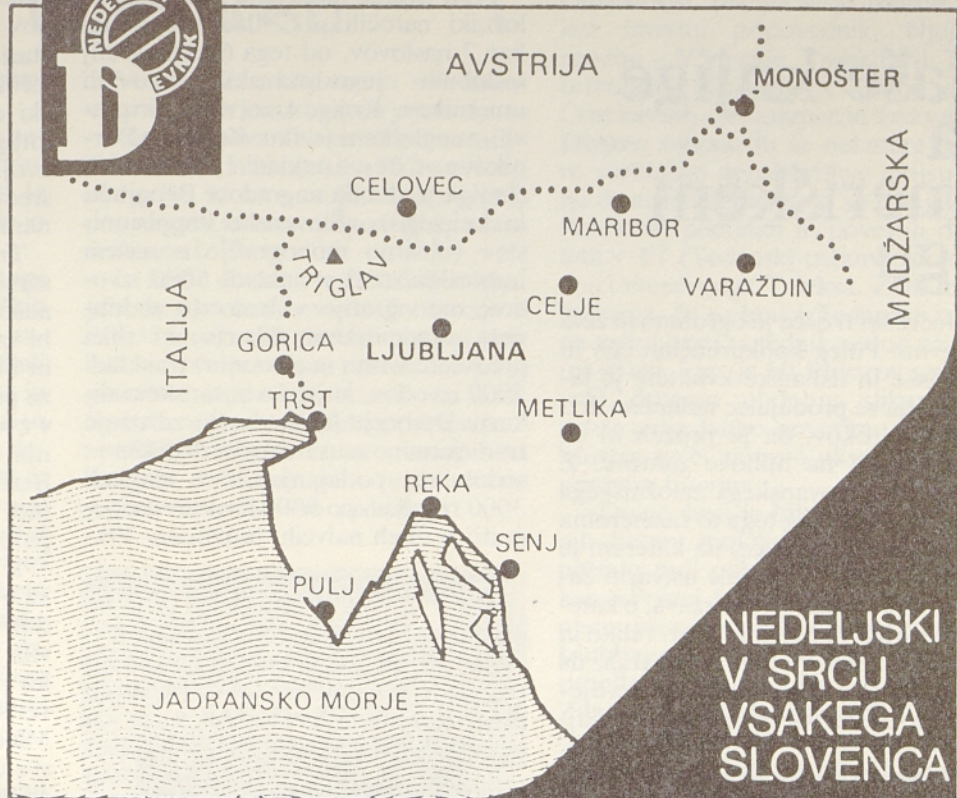
NEDELJSKI
največji slovenski tednik

- po nakladi
- številu rubrik
- pestri vsebini

NEDELJSKEGA tiskamo že vrsto let v poprečni nakladi 207.000 izvodov. Najnovejše analize kažejo, da bere en izvod NEDELJSKEGA 3,4 člana družine (gospodinjstva). To pomeni, da ga bere okrog 70 odstotkov vseh Slovencev v matični domovini.

- IN KOLIKO JE SLOVENCEV**
- V ZAMEJSTVU
 - PO SVETU ?

Postanite tudi vi član te velike slovenske družine;
NAROČITE NEDELJSKI !

**NEDELJSKI
V SRCU
VSAKEGA
SLOVENCA**

PRIJATELJ NEDELJSKI TRKA NA VRATA

**NAROČILNICO
POŠLJITE
NA NASLOV**

NEDELJSKI
Kopitarjeva 2
61000 LJUBLJANA
SLOVENIJA JUGOSLAVIJA

NAROČILNICA

Ime in priimek: _____

Kraj, ulica: _____

Pošta, država: _____

Naročam NEDELJSKI — največji slovenski tednik.

CELOTNA NAROČNINA 41 USA DOLARJEV ali 70 DM oziroma enakovrednost v drugih valutah.

Kraj in datum: _____ Podpis: _____

Naše knjige na ameriškem trgu

Ameriško tržišče je ogromno in zelo zahtevno. Poleg konkurenčnih cen in vsebinske in tiskarske kvalitete je bistveno, da se prodajalec natančno drži dobavnih rokov, da je prožen in da hitro reagira na njihove zahteve. Z našega, jugoslovanskega založniškega stališča pa je poleg tega to razmeroma novo področje, tržišče, na katerem je treba za našo knjigo šele ustvariti zanimanje. Jugoslavija je država, o kateri povprečen Američan ne ve veliko in vzbuditi v njem toliko zanimanja, da bo pripravljen odšteti zanj del svojega težko zasluženega denarja, ni najlaže.

Mladinska knjiga je kot ena največjih jugoslovanskih založniških hiš skušala prodreti na to tržišče predvsem z umetniškimi knjigami. Za poslovanje s tujino ima to prednost, da jo poleg založbe in trgovine sestavlja še velika, sodobna tiskarna, specializirana za knjigotisk in barvni offset tisk, usmerjena predvsem v izvoz in poseben oddelek za sodelovanje z inozemstvom – koprodukcija. Bogato ilustrirane umetniške monografije naših najboljših avtorjev in stiskane v najsodobnejši offset tehniki so bile prodane v ZDA v nakladah od 1000 do 10.000 izvodov. Sodelujemo neposredno s posameznimi založbami, pa tudi posredno prek evropskih partnerjev. Ena takih prvih knjig Mladinske knjige na ameriškem tržišču je bila pred približno 15 leti knjiga »Modern Primitives« O. B. Merina pri založbi McGraw Hill. Izšla je v veliki mednarodni koprodukciji v 5 jezikih, med njimi tudi za ameriško tržišče v nakladi okoli 12.000 izvodov. V Angliji je izšla pri založbi Thames and Hudson, v Italiji pri Mondadoriju, v Franciji pri Weberju in v Zah. Nemčiji pri Kohlhammerju in kasneje pri Loewitu, ter seveda v Jugoslaviji. Zanimivi so tudi »Muzeji Jugoslavije«, ki na 170 straneh in s številnimi barvnimi ilustracijami obširno opisujejo raznolikost in bogastvo jugoslovanskih muzejev. S posredovanjem italijanske založbe Mondadori so izšli pri Newsweeku nekaj let za knjigo »Modern Primitives«. So del serije Muzeji sveta, ki v sodelovanju med Mondadorijem, japonsko založbo Kodansha in Mladinsko knjigo izhajajo že več kot desetletje po

vsem svetu in v številnih svetovnih jezikih.

Pred dvema letoma so ameriški založniki naročili pri Mladinski knjigi kar 7 naslovov, od tega 6 monografij sodobnih jugoslovanskih likovnih umetnikov. Knjige smo zanje pripravili v angleškem jeziku. Kupili so Bernikove »Črte« v nakladi 1200 izvodov (knjiga je dobila nagrado v Beogradu in Leipzigu), »Slovenske impresioniste« (obširno monografijo o našem impresionizmu) v nakladi 5000 izvodov, monografijo »Slana« (o sodobnem akademskem slikarju, ki slika predvsem v olju in akvarelu) v nakladi 5000 izvodov, knjigo o bosanskem slikarju Berberju Mersadu (ki združuje tradicionalno muslimansko dediščino s sodobnim podajanjem) v nakladi 3000 izvodov, po 5000 izvodov monografij o obeh naivcih, pokojnem Vik-

torju Magyarju in Ivanu Rabuzinu, ki je najbrž v ZDA najbolj znan jugoslovanski naivni slikar, ter 10.000 izvodov knjige »Lipica«, Lipica je bila v stari Avstriji cesarsko-kraljeva kobilarna, kjer so vzgajali konje za avstrijski dvor, pa tudi za druge dvore. V knjigi je opisana njena zgodovina, razvoj in Lipica kot sodobno turistično središče. Knjiga je hkrati izšla tudi v nemškem jeziku.

Trudili smo se, da monografije ne bi samo seznanjale ameriškega bralca z našo sodobno umetnostjo, ampak da bi vzbudile v njih toliko zanimanja, da bi bile vstopnica našim slikarjem tudi za prodajo njihovih del v ZDA. S tem v zvezi so tekla in še potekajo pogajanja z ameriški galeristi. Predvsem Berber Mersad in France Slana sta si tudi po tej poti priborila v ZDA svojo publiko.

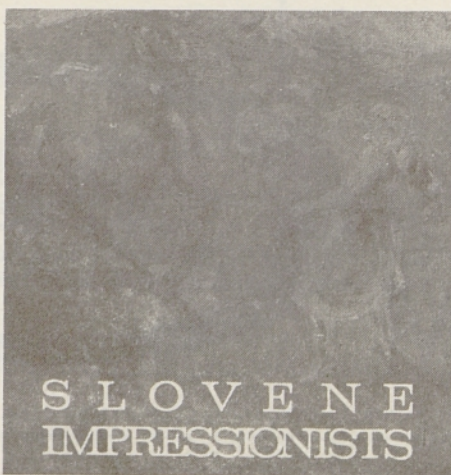
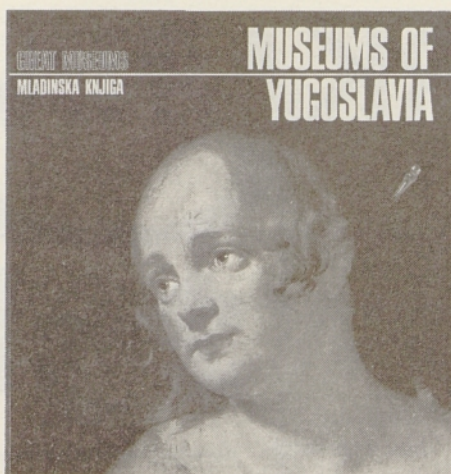
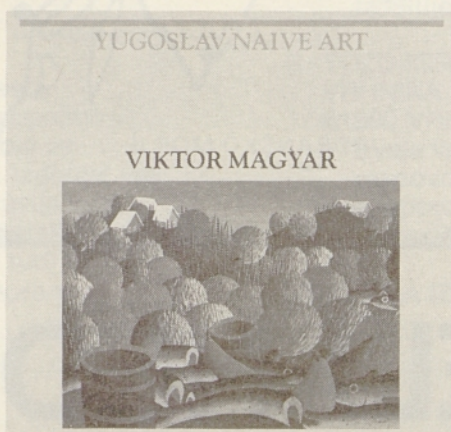
Z »Muzeji Jugoslavije«, ki so izšli v ZDA v sodelovanju z založbo Mondadori (MK je knjigo popolnoma pripravila za Mondadorijevo serijo), bi lahko primerjali knjigo »Ikone«, katere velik del je bil redakcijsko narejen pri Mladinski knjigi, izšla pa je v številnih svetovnih jezikih, med njimi tudi v angleškem za ameriško tržišče. Je prvo tovrstno delo na svetu, ki obravnava ikone nasploh, to je od grških in jugoslovanskih do ruskih in drugih ter jih ne omejuje na posamezno področje, na katerem so nastajale.

Trenutno ima MK pripravljeno monografijo o slikarju Jordanu, ki je v francoskem jeziku že izšla in o make-donskem naivcu Naumovskem. Prav tako bo izšla v ZDA »Vrtna umetnost«. Avtor prof. D. Ogrin je sam prepotoval številne dežele in fotografiral vrtove po vsem svetu. V tem se knjiga nekoliko razlikuje od monografij, saj obravnava arhitekturo vrtov od nekdaj pa do danes po vsem svetu – od Japonske prek Kitajske in Velike Britanije do sodobne Amerike.

Razen neposrednih stikov z založniki (obiski, pisma) pa so možni tudi stiki na sejnih. V zadnjem času se je več jugoslovanskih založnikov odločilo, da bodo redno obiskovali vsakoletni sejem knjig v Dallasu, Kalifornija. Mladinska knjiga se je odločila za sodelovanje z založniškega in tiskarskega stališča. Razstavljamo svoje knjige skupaj z drugimi na posebni stojnici. Po tej poti seznanjamo večje število ameriških založnikov z našim delom, z možnostjo sodelovanja in s knjigami in tiskarskimi uslugami, ki jim jih lahko nudimo.

Podobno bo razstava jugoslovanskih knjig jeseni 1983 v Sheraton centru v New Yorku seznanjala široko ameriško publiko pa tudi strokovnjake z našim založništvom in z možnostmi za sodelovanje.

Vladka Žener

Na pohodu je slovenski strip

Klub devete umetnosti

Za začetek – kaj je to pravzaprav strip?

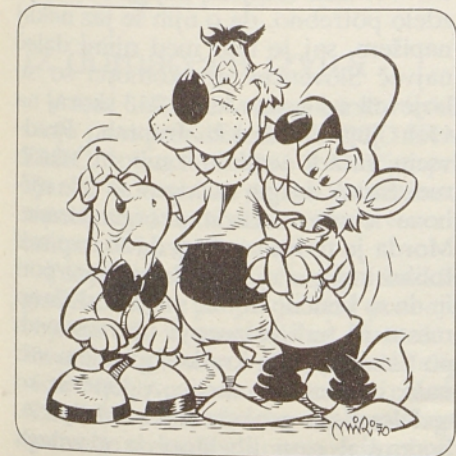
To je vrsta risb, ki pojasnjujejo neko pripoved, dodanega pa jim je prav malo besedila. Zgolj najnujnejše, le toliko, da pripoved dobro teče in da jo bralec v celoti razume.

Podatki govore, da so se prvi stripi porodili že v 18. stoletju na angleških tleh. Niso bili kaj prida, a sto let kasneje so se bralci že dodobra hahljali risanim prigodam paglavcev Maksa in Morica, konec minulega stoletja pa so stripi že redno izhajali v dnevnem časopisu v Združenih državah Amerike.

Strip se je hitro razvijal in postajal vedno bolj priljubljen, dokler ni med obema vojnama doživel svojo zlato dobo; pojavil se je namreč legendarni Walt Disney in ustvaril svoje nepozabne živali, predvsem Mickeyja, ki je obšel ves svet, in bržkone ni odraslega človeka in ne otroka, ki bi ga ne poznal in užival ob branju njegovih dogodb.

Seveda je Walt Disney kmalu dobil mnogo posnemovalcev, več slabih kot dobrih, z leti pa so pričeli ustvarjati tudi povsem samostojni in izvirni ustvarjalci stripa in to zvrst komunikacije z bralcem razširili na različna področja. Tako imamo danes stripe, ki so pustolovski, znanstveno-fantastični, kriminalistični, zgodovinski, take, ki pripovedujejo o ljubezenskih doživljajih in take, ki nas seznanjajo z gusarskim ali vojaškim življenjem; dobre in slabe, zanimive in dolgočasne, kakovostne in take, ki slabo vplivajo na razvoj mladega človeka. Svoj lonček so namreč pristavili mnogi, ki so zavohali, da gre strip imenitno v prodajo in da prinaša velike zaslužke, pri tem pa jim je bilo prav malo mar, koliko škode bodo s slabo narejenimi stripi povzročili mladini.

Znamenita stripska trojica Mikija Mustra: Zvitorepec, Trdonja in Lakotnik

Vendar je z leti vedno več kakovostnih avtorjev, ki ustvarjajo strip, to – tako imenovano – deveto umetnost. To so resni, nadarjeni in likovno šolani ljudje, ki so s svojo strokovnostjo povzdignili to zvrst pripovedi na raven umetnosti.

In ko so doslej v tujih deželah izhajale že obsežne znanstvene študije o deveti umetnosti pa tudi zbrana dela avtorjev stripov, smo pri nas še vedno govorili o stripu kot sinonimu za šund. Seveda, vse preveč slabega stripa smo uvažali, in ihti, da bi ne zaostajali za drugimi deželami, pa v prizadevanju po hitrem in lahkem zaslužku.

Potem pa je krenilo na bolje

S kakovostnim stripom se je pričelo pri nas – v celotni državi in Sloveniji – ukvarjati vedno več likovnikov in očitno je, da dobiva strip znotraj naših meja počasi tisto mesto v družbi, ki ga tudi zasluži.

Med tiste jugoslovanske avtorje, ki zaslužijo, da se o njihovem delu pišejo študije, sodi brez dvoma tudi slovenski risar in scenarist MIKI MUSTER, najboljši in najplodovitejši slovenski avtor stripov, rojen leta 1925 v Murski Soboti.

Prav hitro se ga je oprijel vzdevek »slovenski Disney«, ker je sprva risal po vzoru tega najbolj znanega avtorja stripov vseh časov.

»Risati sem začel že v tistih letih, ko še nisem znal brati in pisati. Z drugimi besedami – risati sem začel brž, ko sem lahko držal svinčnik v roki,« pripoveduje Miki Muster o svojih začetkih. »Leta 1952 je v Ljubljani začel izhajati zabavni tednik PPP (Poletove podobe in povesti) in izdajatelj je med drugim naročil Disneyev strip, ki pa ni prišel. Zato so mi predlagali, da bi narisal nekaj v slogu velikega mojstra stripa. Tako so se začele pustolovščine vesele trojke: Zvitorepca, Trdonje in Lakotnika.«

Vendar Mustrova pot ni bila ves čas posuta z rožicami. Čez dve leti je moral za nekaj časa prenehati risati pustolovščine svoje vesele trojke, kajti tedaj so bili napadi na strip najostrejši, češ da je nekaj slabega, da se preveč zgleduje po zahodnih deželah in slabi kakovosti tamkajšnjih avtorjev. Čez kakšno leto je dokazal svojo kakovost, dotlej pa je risal slikanice: o življenju na divjem severu, o boju na Divjem zahodu, o pustolovščinah morskih razbojnikov, o Martinu Krpanu...

Serijski stripov Pustolovščine Zvitorepca, Trdonje in Lakotnika je prava mojstrovina, pravijo likovni izvedenci,

in sodi v svetovni vrh karikaturnističnega stripa. Muster je ne samo velik karikaturist, pač pa se je izkazal tudi kot izvrstni pripovednik. Njegove zgodbe – V veselje, Trubadurji, Trije hribolazci, Gusarji, Čudežni otok, Črni kavboj, Zvitorepec in Trdonja na Divjem zahodu in še nekatere druge so vsebinsko nenadkriljive mojstrovine devete umetnosti, ki so izhajale po Poletovih podobah in povestih dolga leta v TT (Tedenski tribuni), predhodnici današnjega Teleksa. Zato ni nič čudnega, če so bralci Tedenske tribune začeli brati ta tednik vedno na zadnji strani, kjer je bil Mustrov strip.

O drugem obdobju slikarjevega ustvarjanja lahko govorimo, ko se je Muster začel zavzeto ukvarjati z animiranim filmom.

»Dolgo časa je bil risanje animiranih filmov moj hobby, potem pa je postalo tudi poklic,« pripoveduje slikar. »Precej let sem bil zavzet z risanjem propagandnih filmov za RTV Ljubljana, kasneje pa sem začel risati risanke za Bavario film iz Münchna. Zdaj animiram detektiva Nicka Knattertona Manfreda Schmidta. Dolgo časa pa sem risal animirane filme po idejah svetovno znanega karikaturista Mordilla. Sicer pa je bilo risanje filmov zame konjiček takrat, ko sem risal filme še za ljubljansko filmsko podjetje Vibo, med njimi sta najbolj znani risanki Kurir Nejček in Zimska zgodba.«

Miki Muster spet v Sloveniji

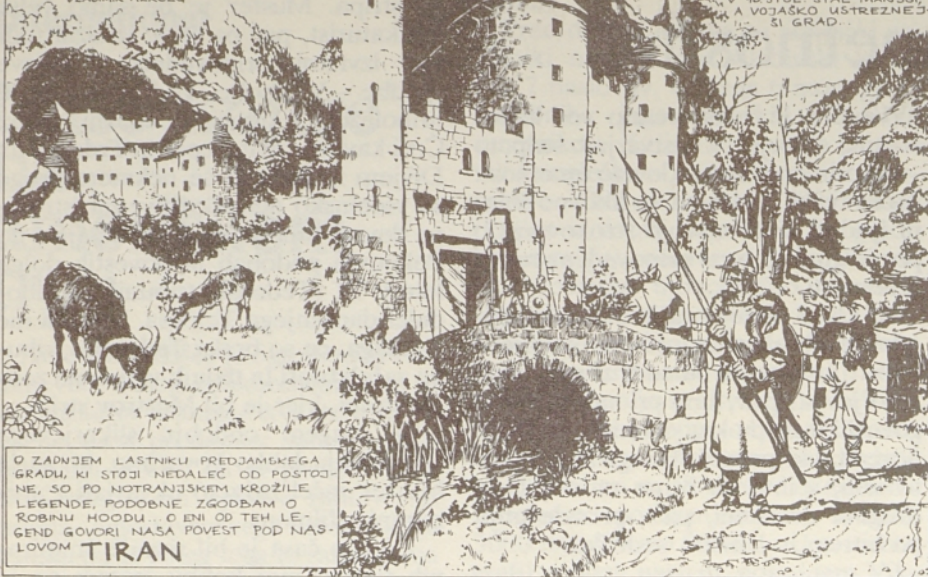
Po dolgih letih ustvarjanja za tuje tržišče stripa za staro in mlado se v Sloveniji ponovno srečujemo z deli tega odličnega ustvarjalca.

V Ljubljani so namreč zagnani ljubitelji kakovostnega stripa ustanovili društvo, ki se imenuje Klub devete umetnosti, in ki združuje zagovornike tovrstnega stripa iz vse Jugoslavije. Poglavitna naloga tega društva je – tiskati in širiti med ljudmi vseh starosti zgolj **kakovosten in domač strip**. Kajti – kot pravi Miki Muster – ima slovenski strip zelo pičlo tradicijo, a spričo tega njegova kakovost sploh ni slaba. S stripom so se namreč ukvarjali predvsem slikarji v času svojega študija, potem pa to delo opustili in se pričeli ukvarjati z »resnejšim« slikanjem. »Kakovostnemu stripu pa se je treba posvetiti. Če so moja dela na tem področju boljša od poprečja, se moram zahvaliti tudi dejstvu, da to delo opravljam poklicno, takih avtorjev pa je na Slovenskem malo,« pravi Miki Muster.

Majhna skupina zagnanih ljubiteljev domačega kakovostnega stripa na Slovenskem je pod vodstvom in predsedništvom Kluba devete umetnosti Cirilom Galetom resno pričela z de-

ERAZEM PREDJAMSKI

VLADIMIR HERCEG

O ZADNJEM LASTNIKU PREDJAMSKEGA GRADU, KI STÓJI NEDALEČ OD POSTOJNE, SO PO NOTRANJSKEM KROŽILE LEGENDE, PODOBNE ZGODBAM O ROBINU HOODU... O ENI OD TEH LEGEND GOTOV NAŠA POVEST POD NASLOVOM

TIRAN

NA MESTU DANAŠNJEGA PREDJAMSKEGA GRADU JE V 16. STOL. STAL MANJŠI, A VOJAŠKO USTREZNEJŠI GRAD.

revij, praktičnejšim. V njem redno nastopa uvodoma ena izmed Musterjevih imenitnih storij, za katere je avtor prejel v domovini premalo uradnih priznanj, četudi ga strokovnjaki štejejo ne le za Disneyevega naslednika, marveč za enakovrednega ustvarjalca.

Klub devete umetnosti pa si je zastavil tudi vzgojne naloge. V letošnjem letu je pričel s sestanki, na katerih se prisotni seznanjajo s področjem devete umetnosti z diapozitivi, pogovori in šolskimi urami za mlade risarje, scenariste in teoretike na tem področju.

Društvo pa namerava pripravljati tudi tako imenovane okrogle mize o stripu, se pravi razgibane diskusije, predavanja o jugoslovanskem strip-skem založništvu, bodočnosti stripa pri nas, o slovenskem zgodovinskem stripu; z željo, da bi se naj tovrstni sestanki prelevili sčasoma v seminarje o stripu pri nas, ki bi bili dejansko – šola stripa.

Da bi ne bil slovenski strip kot drevesce sredi puščave, ki ga zalivajo redki posamezniki, kot je dejal avtor stripa o Erazmu Predjamskem Vladimir Hercog.

Jagoda Vigele

Začetni sliki stripa akademskega slikarja Vladimira Hercega o Erazmu Predjamskem in Predjamskem gradu, čigar vsebina temelji na resničnih dogodkih iz daljne preteklosti

lom. Tako rekoč iz nič je začela prihajati v prodajo drobna revija z naslovom NAŠ STRIP. Nastajala je v prostem času ljudi, ki si služijo poklicni kruh drugje, a vedo, kako dragocene so lahko te drobne sličice, če so kakovostne, in kako vzgojno in estetsko pogubne, če jih je ustvarjal šušmar, ki mu ni nič drugega mar kot njegov zaslužek.

Prvi knjižici domačega stripa na pot so zapisali njegovi ustvarjalci:

»Z naslovom revije bi radi povedali, da bomo objavljali samo domača dela in s tem poizkušali prispevati svoj delež tako k razvoju domačega stripa kot tudi zmanjšanju porabe deviz, ki jih namenjamo pri nas za plačevanje tujih licenčnih stripov. Vsaka številka Našega stripa bo vsebovala po eno kompletno zgodbo iz serije pustolovščin Zvitorepca, Trdonje in Lakotnika, ki jih je dvajset let za Tedensko tribuno risal in pisal Miki Muster. Ob njegovih delih pa bo objavljenih vrsta karikaturnih in realističnih stripov vrhunskih jugoslovanskih mojstrov devete umetnosti.«

Tako je krenilo in po slabem letu že lahko zatrjujemo, da je slovenska javnost z veseljem sprejela prizadevanja Kluba devete umetnosti.

V prvi številki Našega stripa sta Musterjeva Zvitorepec in Trdonja zaživele v stripu z naslovom Na Divjem zapadu, ob njiju pa uvodna epizoda stripa o Predjamskem gradu izpod svinčnika odličnega slikarja in risarja Vladimira Hercega. Le-ta je ob ideji, da nariše strip o Predjamskem gradu in Erazmu Predjamskem dejal, da noče ustvarjati dela, ki bi služila zgolj zabavi, marveč naj bi vsako njegovo delo imelo tudi večjo vrednost.

»In še to,« dodaja Vladimir Herceg,

»v naših kioskih je vse polno stripov o junakih Divjega zahoda, Robinu Hoodu in drugih, ničesar pa ni iz naše zgodovine. Tako lahko bralci mislijo, da Slovenci nimajo zanimivih zgodovinskih dogodkov. Strip o Erazmu Predjamskem naj bi jih prepričal o nasprotnem...«

Posebno nalogo si je Klub devete umetnosti zadal z objavljanjem takoj imenovane »šole stripa« in nasvetov mladim risarjem ter scenaristom, zato objavlja v posameznih številkah Našega stripa tudi čisto praktična navodila, kako risati te podobice in kakšni so za to pripomočki.

V slabem letu izhajanja Našega stripa je le-ta posodobil svojo obliko, zmanjšal je za polovico svojo velikost in se prilagodil sodobnim formatom

nove knjige

Spori in spopadi

V skupni izdaji Državne založbe Slovenije, založbe Obzorja in založbe Lipa je izšla druga knjiga **IVANA KREFTA** z naslovom **SPORI IN SPOPADI**. Z njo posega avtor v čas narodnoosvobodilne vojne in v prvo

obdobje neposredno po njej. Eno izmed poglavij je namenil prekomorcem. Takole pravi sam o njih:

»Čeprav je izšlo doslej o prekomorcih več kot dvajset knjig, se mi je zdelo potrebno, da o njih še jaz nekaj napišem, saj je bilo med njimi daleč največ Slovencev. Prekomorci so se bojevali od konca leta 1943 skoraj na vseh jugoslovanskih frontah. Predvsem zaradi velikih izgub in včasih tudi zaradi drugih razlogov so bile njihove enote večkrat reorganizirane. Morda je tudi to razlog, da so napisali toliko knjig o njihovi dolgi bojni poti in da so končno dobile svoje zasluženo mesto in tudi priznanje na razstavah po Sloveniji. Na kratko opisujem vse naše in nemške akcije, v katerih so sodelovale prekomorske brigade. Spremljal sem jih sicer iz glavnega

Rojstna vas

I

Oh zakaj
oditi moram
v neznani
kraj

Oh zakaj
zapustiti moram
ta prelepi
vaški raj

II

Za
mirno življenje
ob
petju zvonov
v
poletnih večerih
bi zopet
se
vrnil
k tebi
domov

III

V hladni
jesenski noči
pasji lajež
me zbudi
iz
toplih
sanj

IV

Tvoj
glas
in
večerni
šepet
mladih
žalujk
me
kliče
nazaj

V

Ko bo
listje
rumenelo
in
ko bodo
vrane
prišle prosit
snega
bom
zopet prišel
na obisk

VI

Polnoč je
zvezde
na nebu
mi dajo
občutek
topline
ko grem
po prašni
cesti
tebi
v objem

odmevov. Mladi pesnik pripravlja tudi novo zbirko pesmi, ki jo bo ponudil založbam.

Ivo Zorman za otroke

Pri založbi Borec v Ljubljani so izšle štiri nove knjige za mladino pisatelja **IVA ZORMANA**, znanega avtorja številnih romanov, mnogih med njimi z vojno tematiko.

Z novimi Zormanovimi deli za otroke se zapolnjuje tista vrzel v slovenski mladinski literaturi, ki so jo označili kritiki kot »pomanjkanje socialne tematike«.

Na senčni strani mesta, Gnezdo sršenov, V sedemnajstem in Rosni zaliv so dela, v katerih si pisatelj skuša skozi pogled svoje generacije približati in razbrati doživljajski svet sodobnega otroka in mladostnika. Na senčni strani ulice in Gnezdo sršenov sta deli, ki govorita o generaciji avtorjeve mladosti, nekako na prehodu so Nedeljska jutra, med tem ko romana V sedemnajstem in Rosni zaliv že trdno stojita v današnjem času ter se soočata z vprašanji današnjih mestnih mladostnikov.

Vsa štiri dela so izšla v lepi opremi Matjaža Vipotnika, izredno lepe ilustracije pa je prispevala slikarka Marjanca Jemec-Božič.

Ljubezenska zbirka Lara

Cankarjeva založba v Ljubljani je v maju začela izdajati novo zbirko, ki bo zajemala krajše romane, predvsem z ljubezensko tematiko, in ki se imenuje Lara.

V založbi pravijo, da bi v prvi vrsti radi s temi knjigami posegli na področje razvedrilne literature, ki jo je na slovenskem knjižnem trgu bore malo. Drugi njihov namen pa je pritegniti tudi tiste ljudi, ki po knjigi segajo le občasno ali vsaj poredkoma, in jih pridobiti za redno branje.

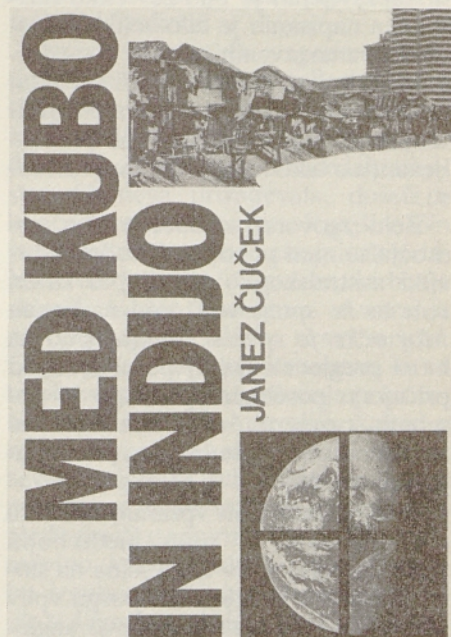
V zbirko bodo vključevali kakovostna dela dobrih piscev ljubezenskih zgodb. Letos bo v zbirki Lara izšlo osem romanov. Prvi je že na tržišču – Mary Wibberleyeve Črni Niall –, dostopen je v vseh knjigarnah in kioskih, in velja 90 dinarjev.

Med Kubo in Indijo

JANEZ ČUČEK, novinar in zunanjepolitični komentator ljubljanske Televizije, si je s knjigo **MED KUBO IN INDIJO** zastavil nalogo, da obravnava politiko in gibanje neuvršenih drugače kot doslej objavljena dela v slovenščini, vsekakor na način, ki je dostopen širšemu krogu bralcev.

V uvodnem poglavju skuša pisec razložiti dogajanja med neuvršenimi v času med zadnjima konferencama: med Havano in New Delhijem. V obsežnem delu knjige so zbrani osnovni zemljepisni, politični, gospodarski in drugi podatki o vseh državah, ki so članice neuvrčenega gibanja. Na ta način je knjiga obogatena in je ustrezen priročnik, ki mu je avtor v posebnem dodatku napisal še strnjen prikaz poteka in dosežkov konference v New Delhiju.

Knjiga je izšla pri založbi Borec v Ljubljani, opremiti pa jo je Miran Mohar.

V ozvezdju postelje

V zbirki Pojdimmo se gledališče, ki izhaja pri Dopisni delavski univerzi Univerzum v Ljubljani, je izšla igrca z naslovom **V ozvezdju postelje Borisa A. Novaka**. Omenjena zbirka je namenjena šolskim odrom, amaterskim teatrskim skupinam, njihovim mentorjem in tudi drugim mladim ljubiteljem gledališke umetnosti.

Sanjska igra v Ozvezdju postelje je bila napisana najprej kot radijska igra za otroke (prvič izvedena leta 1977), prirejena za potrebe gledališke predstave pa je doživela svojo premiero leta 1979 v Mestnem gledališču ljubljanskem. Gre za domišljjsko, igrivo in fantastično besedilo, o katerem pravi avtor:

»Če bi se nam nobena želja ne izpolnila in bi bili nesrečni, bi bilo nebo polno zvezd, ki bi nas tolažile; Če bi se nam pa vse želje izpolnile in bi bili srečni, bi bilo nebo prazno in bi ne bilo nikogar, ki bi z nami delil našo srečo...«

Knjižico je lepo opremila Lidija Osterc in ji dala skice scenskega prostora in kostumov, da amaterjem, ki se bodo lotili izvedbe, olajša delo.

taborišča za begunce iz Jugoslavije v Italiji. Podatke sem sproti dobival od ljudi, ki so bili pregnani s frontnega območja in smo jih prepeljali z zavezniško pomočjo v Italijo.«

Ivan Kreft govori v svoji knjigi tudi o drugem Titovem obisku Italije in o srečanju s Churchillom, nadalje o vlogi Bolgarije med drugo svetovno vojno, objavlja svoje pogovore z Veljkom Vlahovićem, posebno poglavje pa posveča Dachauu, nekaj poglavij pa spominom na prva poveljna leta.

Iz domačega izvira

V letu 1982 je v samozaložbi izdal svojo prvo pesniško zbirko **OTO KUZMIČ**, rojen leta 1956 v Veščini pri Murski Soboti, ki je kot uslužbenec zaposlen v Pomurskem zdravstvenem centru v Murski Soboti.

Pesmi je začel objavljati že v šolskih glasilih, nekaj pa jih je bilo pozneje objavljenih v pomurskem Vestniku, Kmečkem glasu in v reviji Mlada Jelšnica. Njegova prva samostojna pesniška zbirka z naslovom **Iz domačega izvira** je vzbudila vrsto pomembnih

materinščina

Angleški vpliv

Napravljenih je bilo že veliko raziskav in napisanih je bilo veliko poljudnih in znanstvenih razprav o medsebojnem vplivu jezikov. Tudi v Rodni grudi smo se že pogovarjali o teh vprašanjih, pred kratkim zlasti ob premišljevanju o tako imenovani dvojezičnosti.

Zelo zgovoren drobec s tega področja se nam ponuja v oktobrski številki avstralskega *Vestnika*, o kateri sem tu že spregovoril pod naslovom *Moj očka je special*. Takrat smo na hitro pregledali nekaj posebnosti, ki pričajo o posebnem položaju in posebnih razmerah naše materinščine sredi uradne in potemtakem prevladujoče angleščine.

Eno od bistvenih vprašanj ob stiku dveh jezikov je njun medsebojni vpliv: tu torej vpliv angleščine na slovenščino in v omejenem obsegu vpliv slovenščine na posameznikovo angleščino. Otrok, ki doma in v domači okolici, se pravi v družini in pri igri, govori slovensko, se namreč tako navzame nekaterih značilnosti slovenščine, da jih podzavestno prenaša ali vsaj poskuša prenašati tudi v svojo angleščino. Tako je njegova angleščina nekaj časa prav gotovo v marsičem slovensko mišljena in precej slovensko oblikovana. Kjer je takih slovensko mislečih več, se vpliv čuti celo pri tamkajšnji splošnejši angleščini, naj bo že v pisanju ali govorjenju.

Vendar nas tu bolj zanima obratni vpliv: vpliv angleščine na slovenščino. Enega od posebej opaznih vplivov sem omenil že zadnjič, namreč mešanje angleških izrazov med slovensko besedilo: »Moj ata je *special*«, »En dan je kupil *fish* in *chips* in smo šli na *skate*«. Tako ravnanje je zelo pogosto tudi v obrnjeni smeri: naj bo otrok ali odrasel, pogosto meša slovenske izraze v svojo »angleščino«, če je ne obvlada zadosti dobro. In tako početje se ponavlja v vseh jezikih še iz drugega vzroka: zaradi večje imenitnosti marsikdaj radi uporabljamo tujke in sposojenke.

Druga značilna poteza medsebojnega vpliva jezikov – in na to bi danes posebej rad opozoril – je v oblikova-

nju stavkov. To je čutiti pri še tako preprostih stavkih, in pri teh mogoče še najbolj zgovorno in nazorno, ker so narejeni preveč pod tujim, se pravi angleškim vplivom, če se že pogovarjamo o medsebojnem vplivu angleščine in slovenščine pri naših mladih avstralskih rojakih.

Poglejmo kar prvi njihov spis: »Moj očka je special. On dela za nas. On polaga ploščice. On dela vsak dan.« Ta »on« se je piscu gotovo vsiljeval iz angleščine (he), ker angleščina pač drugače oblikuje stavke.

Slovenščina namreč lahko marsikaj pove samo s sklonili in obrazili, na primer spol (delal, delala, delalo, priden, pridna, pridno), sklon (brat, bratu, mati, matere), število (čevlji, čevlja, rok, roki, roke). Za marsikaj tega je angleščina prikrašana in mora drugače zagotavljati jasnost in nazornost. Deloma od tod tudi njeno izrazito ponavljanje osebka (na primer he, she, it).

Za slovenščino so seveda taki zaimki večidel nepotrebni, saj se s avki veliko bolje in naravneje glasijo brez »on« (Dela za nas. Polaga ploščice. Dela vsak dan). Pri tem včasih lahko spremeni tudi besedni red, na primer: »On gre vsako jutro ob 7. uri zjutraj na delo, On pokriva strehe in prinese domov denar vsak teden. On nas pelje ven, On plača za šolo. Vsako poletje on nas pelje na plažo.« To izrazito pod angleškim vplivom napisano besedilo bi zapisali bolj domače v takile obliki: »Vsako jutro ob sedmih gre na delo. Pokriva strehe in vsak teden prinese domov denar. Pelje nas ven. Plača za šolo. Vsako poletje nas pelje na plažo.«

Zanimivo je v teh otroških spisih opazovati, kako se je v o rocih prebujal živ čut za slovensko izražanje. Kako so se nekateri junaško upirali nepotrebni ponavljanju osebnega zaimka »on«, na primer; »On vstane zgodaj vsak dan. Vozi meso. Domov pride utrujen.« Ena od možnosti se jim je zdela tudi ta, da so stavke povezovali z vezniki, na primer: »Moj ata je special, ker vedno težko dela, nam pomaga in skrbi za nas.«

Drugi pa so namesto zaimka »on« – spet preveč po angleškem vplivu – zapisali brez potrebe celo samostalnik: »Včasih nam *moj oče* prinese čokolado in bonbone.« V slovenščini bi se stavek bolje glasil: »Včasih nam prinese čokolado in bonbone«, saj vemo, da gre za očeta.

Nekaj teh jezikovnih posebnosti gre kajpak tudi na račun starostne dobe na splošno, saj bi podobne stavke lahko našli tudi v šolskih zvezkih v domovini in ne gre vsega pripisovati ravno vplivu angleščine. In vendar so vse te značilnosti in še nekatere druge tako zgovorne in tako značilne za vse ome-

njene spise, da jih tudi pri obravnavanju vplivov, ki jih ima angleščina na slovenščino, ne smemo prezreti.

Vpliv jezika na jezik je torej tudi druge, ne samo pri sposojanju besed.

Janko Moder

(Resnična) humoreska

Hujšanje s fižolom

Kakor vedo številni rojaki, obstaja v Melbournu etniška radijska postaja, kjer imamo svoje oddaje tudi Slovenci. Na sporedu so ob ponedeljkih zjutraj in ob četrtnih zvečer. To pa niso samo oddaje za Slovence v Melbournu, temveč jih redno poslušamo tudi mi v Geelongu. Posebno zanimive so novice iz domovine, društvena poročila kakor tudi glasba, zdravstveni nasveti, športne novice, Jaka Šraufciger in kuharski recepti. Vse to z zanimanjem poslušamo.

Tako je pred nekaj tedni moja žena poslušala slovenski program, ki ga pravzaprav kar redno posluša. Bila je zelo vesela, ko je napovedovala med vsem drugim pripovedovala tudi o dobrih lastnostih fižola. Ko sem prišel iz službe, mi je takoj vneto pripovedovala, kakšne dragocene sestavine so v fižolu. Poleg tega, da je fižol zelo zdrav in redilen, je zelo primeren tudi za shujševalno kuro. Z njim pa se lahko kuha tudi kakšna kranjska klobasa, suha slanina, rebrca ali svinjske noge. To zelo strokovno poročilo o fižolu je v nama takoj vzbudilo željo po tej izvrstni jedi.

»Jutri bom skuhala fižol!« je odločno razglasila žena. In res, naslednji dan je kupila fižol in še nekaj drugih dobrot. Vse to je dala v lonec na pritisk (pressure cooker), postavila na štedilnik in pustila, da se je kuhalo, medtem ko je ona likala v pralnici. Vsa ta zmes se je počasi kuhala in kuhala. Kmalu pa je žena zaslišala nekakšno šumenje in ko je pridrvela v kuhinjo, je sirota mislila, da je na štedilniku izbruhnil vulkan: iz lonca je brizgala po stropu in stenah kot lava vroča in rjava fižolova zmešnjava.

Ker sem bil takrat pač v službi, je žena v strahu zbežala na ulico po pomoč, ki je seveda ni bilo težko najti. Ko je vulkansko brizganje in hrmenje ponehalo, se je četa radovednih sosed pod vodstvom moje žene previdno priplazila v kuhinjo, da tehnično pregledajo in ocenijo ta nepričakovani izbruh.

Po daljšem strokovnem ogledovanju in razmišljanju so strokovnjakinje prišle do ugotovitve, da je fižol med kuhanjem zamašil varnostni ventil na pokrovu lonca in je zaradi tega nastal velik pritisk, ki je odtrgal ventil, vse to

pa je povzročilo pravi vulkanski izbruh v naši kuhinji.

No, fizičolova »lava« se je kmalu ohladila in seveda tudi strdila, kar je zelo otežilo čiščenje, kateremu je pač moralo slediti tudi barvanje vse kuhinje.

Torej: za 80 centov fizičola je povzročilo za 200 dolarjev škode, midva z

ženo pa sva ob tem shušala za deset kilogramov (skupno), izgubila pa sva tudi tek. Tistim, ki imajo težave pri hujšanju, toplo priporočam kuhanje fizičola pod visokim pritiskom. Ob dobrem plačilu sem pripravljen prevzeti barvanje kuhinje.

Jože Ramuta, Geelong, Vic., Avstralija

Ali bo prišlo do recipročnega sporazuma o socialni varnosti med Jugoslavijo in Avstralijo?

Med Jugoslavijo in Avstralijo obstaja sicer že dalj časa sporazum o zaposlovanju jugoslovanskih državljanov v Avstraliji, nima pa Jugoslavija sklenjenega s to državo recipročnega sporazuma o socialni varnosti, ki bi zajel pravice iz zdravstvenega, pokojninskega in invalidskega zavarovanja, zavarovanja za nesrečo na delu in poklicne bolezni, zavarovanja za brezposelnost in družinske dodatke. O tem so bili v prejšnjih letih že določeni pogovori med predstavniki obeh zavarovanj, vendar do konkretnih rešitev še ni prišlo. Vse, kar je bilo doseženega na tem področju, je prosto izplačevanje pokojnin iz ene države v drugo, kar je omogočila Avstralija s svojim internim zakonom iz leta 1975, Jugoslavija pa prav tako na temelju svoje pokojninske in invalidske zakonodaje, ki v takšnih primerih temelji na načelih recipročnosti (dejanske ali pravne).

Spričo vse večjega dotoka Jugoslovancev v Avstralijo pa se postavlja tudi vprašanje sklenitve dvostranskega sporazuma o socialni varnosti, kakor jih je Jugoslavija sklenila doslej že s 17 državami Evrope. Videti je, da je tudi avstralska stran zadnje čase nagnjena takšni rešitvi, ki bi izenačila pravni položaj na tem področju za tiste tuje državljane, ki se iz Avstralije vrnejo v svojo domovino, ter tiste, ki se odločijo, da za stalno ostanejo v Avstraliji. Tako so primeri, da neki priseljenec iz Evrope preživi v Avstraliji samo zadnjih deset let pred upokojitvijo in prejme polno transferirano avstralsko pokojnino, nato pa uveljavi še pokojnino v svoji matični državi, medtem ko drugi priseljenec, ki se vrne v svojo domovino pred izpolnitvijo pogojev za avstralsko pokojnino, ne prejme ne avstralske in ne domače pokojnine. Temu bi se dalo pomagati edinole s sklenitvijo dvostranskih, to je bilateralnih sporazumov o socialni varnosti med Avstralijo in drugimi emigracijskimi državami, med njimi tudi z Jugoslavijo.

O tem vprašanju je dal avstralski minister za socialno varnost, senator

Fred Chaney, pred kratkim izjavo, v kateri je poudaril naslednje:

1. v avstralski notranji zakonodaji ne bi prišlo do sprememb, vse dokler ne bo Avstralija sklenila ugodnejših meddržavnih sporazumov s posameznimi emigracijskimi državami;

2. za tiste priseljence, ki ostanejo za stalno v Avstraliji, se sedanji pokojninski sistem v Avstraliji ne bo bistveno spremenil;

3. sprememb ni predvidevati niti za tiste priseljence, ki že prejemale avstralsko pokojnino v čezmorske, predvsem evropske države;

4. pač pa avstralska vlada razmišlja o sklenitvi dvostranskih sporazumov s posameznimi emigracijskimi državami, kjer bi bilo uzakonjeno načelo recipročnosti in odmerjanja sorazmernih (aliquotnih) delov pokojnin glede na dobo, prebilo v Avstraliji in v matični državi tistega priseljenca.

Po zamisli avstralske vlade naj bi

imeli le tisti priseljenci, ki so prebili v Avstraliji celotno pokojninsko dobo, vse pokojninske pravice. Tisti, ki pa bodo prebili v Avstraliji nepolno pokojninsko dobo, ostalo dobo pa v svoji matični domovini, bi dobili samo ustrezen sorazmerni del avstralske pokojnine, ostanek pa v svoji domovini od domačega nosilca pokojninskega in invalidskega zavarovanja. To pomeni, da bi tudi tisti priseljenci, ki bodo zapustili Avstralijo in se vrnili v svojo matično domovino, vseeno prejeli ustrezeni del avstralske pokojnine, če-tudi ne bi dočakali v Avstraliji potrebne starostne meje in potrebne pokojninske dobe, ki jo sicer predpisujejo avstralski zakoni.

Seveda pogajanja s posameznimi državami o sklenitvi takšnih dvostranskih sporazumov o socialni varnosti ne bodo niti lahka niti kratkotrajna, vendar si bo Avstralija po besedah ministra Chaneya prizadevala, doseči v končnih rešitvah najpravičnejši način porazdelitve bremen pokojninskih davkov med obema državama, ki bosta sklenili takšen sporazum. Avstralija ne bo podpisala – tako pravi senator Chaney – nobenega sporazuma, ki ne bi bistveno izboljšal položaja prizadetih oseb, tako v Avstraliji, kakor v njihovih matičnih državah. S tem se seveda odpirajo tudi za jugoslovanske priseljence nove možnosti, predvsem glede predčasne vrnitve v matično domovino, kar je doslej potegnilo za sabo izgubo pokojninskih pravic, ki bi jih ti Jugoslovani sicer uveljavili v avstralskem pokojninskem sistemu.

dr. Lev Svetek

**mislimo
na glas**

Izgubljeno in najdeno

Vsakdo od nas ve, kako hudo je, če kaj izgubiš. Hudo je, če izgubiš denar, hudo je, če izgubiš službo, hudo je, če izgubiš prijatelja, hudo je, če izgubiš zdravje, najhuje pa je, če izgubiš – zaupanje v samega sebe. Pa se tudi to primeri in zelo malokdaj se je tisti, ki je izgubil zaupanje v samega sebe, tudi spet našel.

Bilo je poleti na neki gasilski veselici. Sonce je sijalo. Mize so bile polne pijače. Na raznih so se vrteli odojki. Godci so godli in pevka prepevala. vse je bilo veselo. Na bližnjem travniku so čakali avtomobili, kar precej jih je imelo inozemsko registracijo. Pa smo uganili: naši ljudje so prišli domov na počitnice.

Šli smo mednje in povprašali tega in onega: – Zakaj ste šli na tuje?

Odgovarjali so: – Da bi več zaslužil. – Da bi si prislužil za hišo. – Da bi zaslužil za traktor. In podobno.

On pa je zinil: Šel sem, ker sem izgubil samega sebe.

Malo čuden odgovor, pa smo že mislili, da norce brije iz nas. On se je pa resno držal in ponovil: – Ja, samega sebe sem izgubil in to je bila kaj resna reč.

Bil je že malo pripit in ker smo še drezali vanj, se je razgovoril: – Ja, tukaj doma mi je začelo vse iti narobe, kakor zakleto. Pri dediščini so me ogoljufali. V službi so mi nagajali. Po-

tem mi je pa še žena ušla z najboljšim prijateljem. To je izbilo sodu dno, kakor nekateri pravijo. Ko sem tistega dedca pošteno prebotal, tako da sem se bal, ali bo sploh še kdaj vstal, sem napolnil kovčeg in se odpeljal. Peljal sem se kar naprej in naprej. Prav nič nisem mogel in hotel misliti, le jeza me je kuhala. Šele daleč onkraj meje sem izstopil z vlaka.

Nikogar nisem poznal v tistem kraju, a bilo mi je čisto vseeno. Saj jaz nisem bil več jaz – bil sem nekdo, ki je izgubil samega sebe.

Zvečer sem prespal v nekem seniku, se napil vode iz nekega potoka in si narabotal jabolk z dreves. Tako je minil en dan, drugi dan, tretji dan. Potem sem stopil do nekaterih kmetov in povprašal, če bi dobil kakšno delo. Eden me je najel in me pošteno izkoristil. Ko sem bil po nekaj tednih garanja sit, sem ga pustil in šel v drug kraj in dobil delo pri drugem kmetu. In spet je bilo vse podobno. Po treh mesecih sem kmeta pustil in šel v mesto. Potepal sem se tu in tam. Slabo sem jedel in slabo spal, ker sem imel malo denarja. Sovražil sem ves svet, najbolj pa samega sebe.

Nazadnje sem posedal ob reki. Skočil, sem govoril samemu sebi, skoči v vodo, saj si vsemu svetu odveč. Pa sem odlašal, bil sem prevelika mevža.

Jutri pa prav zares, sem se oproščal sam pred seboj. A tistega »jutri« se je nekaj zgodilo. Prišla je neka ženska z otrokom. Otrok je tekal ob reki in trgal rožice. Potem je ženska zakričala, kričala in kričala. Videl sem, da je otrok padel v vodo.

Nekaj me je prešinilo, kot strela. Sezul sem se, si slekel suknjič in skočil v vodo. Reka je bila globoka, deroča in mrzla. Otroka je hitro neslo naprej. Plaval sem in si mislil: morda ga dohitim in rešim, ali pa tudi jaz utonem. Nič za to. Pa sem le dohitel tisto drobno stvar. Videl sem, da je punčka, majhna, kot pero lahka, nezavestna. Splaval sem k bregu in položil otroka na travo. Ženska me je vsa hvaležna objela. Potem sva poskušala otroka zbuditi, pa ni šlo. Stekel sem k cesti in ustavil neki avtomobil in odpeljali smo otroka v bolnico. Tam so zdravniki punčko nazadnje le obudili. Rekli so, da je šlo težko. A ker je bila tako slaba, so jo obdržali. Skupaj sva odšla iz bolnice. Ženska, bila je tudi Jugoslovanka s Hrvaške, me je povabila k sebi na dom, da se posušim. Skuhala mi je čaj in nalila žganja. Povedala je, da dela v gostilni, v kuhinji. Fant jo je pustil. Punčka ji je vse na svetu. Tisto noč sem v svojem revnem prenočišču veliko mislil. Na tega majhnega otroka, ki sem mu rešil življenje. In kar nič več ni bilo jeze v meni. Zdelo se mi je, da sem se spet našel. Potem mi je ta ženska pomagala najti delo v neki de-

lavnici in mala je bila tako prijazna, pridna. Uredil sem si dokumente, se ločil in postali smo družina. Zdaj smo po šestih letih prvokrat spet tukaj. Vozimo se malo okrog po teh krajih, se veselimo, potem pa spet nazaj na delo. Varčujeva za hišo, svet že imava, ko bo še hiša stala tam, se vrnemo.

Nasmehnil se je in nagnil kozarec. Vino se je zaiskrilo v soncu. – Zdaj sem se pa spet našel, ko je bilo vse že čisto na koncu, se je nasmehnil.

Tam od muzikantov je prihitelo dolgo gonog deklece s temnimi trdo sple-

tenimi kitkami in prijaznimi plavimi očmi.

– Tatice, tatice, je zaklicala in ga objela. Potem je prišla še mama, takšna, kakor so pač vse dobre mame tega sveta. Prijazna mlada žena s krepkimi delovnimi rokami. Gremo, je rekla, gremo.

Vstali so in počasi in ponosno odšli proti belemu avtomobilu, ki jih je čakal tam na travniku.

Ja, včasih pride tudi takrat, ko mislimo, da smo že čisto na koncu, nekaj kar vse spremeni.

INA

filatelija

5. maja je Skupnost jugoslovanskih PTT izdala serijo dveh znamk »Evropa-CEPT« na temo »Velika dela človekovega duha«. Obe znamki je posvetila Ivo Andriću, Nobelovemu nagrajencu za literaturo leta 1961. Na znamki za 8,80 din je slika zadnje strani Nobelove medalje na ozadju iz rokopisa »Travniške kronike«, na znamki za 20,00 din pa je slavljenec poleg mosta na Drini pri Višegradu.

Ivo Andrić (Travnik 1892 – Beograd 1975) je pisal samo o Bosni in njeni preteklosti. Med najbolj znanimi njegovimi deli so trije romani, ki jih je izdal leta 1945. »Most na Drini« in »Travniška kronika« sta veliki freski o Bosni in življenju v njej v glavnem pod turško oblastjo, »Gospodična« pa je psihološka študija o razčlovečenju, ki ga povzroči skopuštvu. Andrićevo zbrano delo obsega 16 knjig.

Osnutka za znamki je narisal akademski slikar Andrija Milenković iz Beograda. Večbarvno heliogravuro je oskrbel švicarska tiskarna Courvoisier S. A., La Chaux-de-Fonds, v prodajnih polah po 9 kosov. Naklada 1.050.000 kosov po 8,80 in 900.000 kosov po 20,00 din.

V tednu Rdečega križa od 8. do 15. maja sta bili v obvezni rabi doplačilni znamki za 1 in 2 dinarja z enakim motivom (nudenje prve pomoči) in v enakih barvah po osnutku akademskega slikarja Aleksandra Daskalovića iz Beograda. V Bosni in Hercegovini, Makedoniji, Srbiji in Vojvodini je bila v rabi znamka za 1 din (naklada 4.337.000), v Črni gori, Sloveniji in na Kosovem znamka za 2 din (naklada

2.577.000), medtem ko sta bili na Hrvaškem v rabi obe znamki. Večbarvni ofsetni tisk v prodajnih polah po 50 kosov je oskrbel Zavod za izdelavo bankovcev v Beogradu.

13. maja je izšla dvobarvna znamka za 4 din v počastitev 50. jubilejnega mednarodnega kmetijskega sejma v Novem Sadu (od 13. do 22. maja).

Novi Sad ima bogato tradicijo prirejanja sejmov, saj so že prvi ob koncu 18. stoletja postali pomembno sestajališče trgovcev in obrtnikov. Po II. svetovni vojni so na sejmišču prirejali kmetijske razstave vse do leta 1959, ko so začeli s prirejanjem mednarodnih kmetijskih sejmov in je bil zato Novosadski sejem sprejet v Združenje mednarodnih sejmov (UFI).

Osnutek za znamko (kombajn na koruznem polju z znakoma Novosadskega sejma in UFI) je narisal akademski slikar Dušan Lučić iz Beograda. Znamke je natisnila novosadska tiskarna »Forum« v dvobarvnem ofsetnem tisku v prodajnih polah po 25 kosov. Naklada 5.000.000 kosov.

V spomin na herojstvo naših borcev v borbah v 5. sovražnikovi ofenzivi pa je 14. maja izšla dvobarvna znamka za 3 din z reprodukcijo risbe »Juriš« iz mape »Sutjeska« akademskega slikarja Piva Karamatijevića iz Beograda.

Preko 120.000 najsodobnejše obo-
roženim Nemcem, Italijanom, Bolga-
rom in domačim izdajalcem se je na
skoraj neprehodnem kanjonskem in
klisurastem terenu, s praktično one-
mogočeno prehrano enot in beguncev,
upirala operativna skupina Vrhovnega
štaba NOV in POJ s približno 20.000
borci, z bolnico s skoraj 4.000 ranjenci
in z velikim številom beguncev. Ofen-
ziva se je začela 15. maja 1943 na vsej
fronti. V neprestanih ogorčenih bojih
je sovražnih masovno uporabljal arti-
lerijo in letalstvo (9. junija je bil od
letalske bombe ranjen tudi vrhovni
komandant Josip Broz Tito). V teh
bojih na življenje je smrt, ko sta imeli

obe strani veliko žrtev, je borcem
NOV uspelo prebiti trojni sovražnikov
obroč na Sutjeski, Zelengori in cesti
Foča-Kalinovik ter 19. junija preiti v
protiofenzivo v vzhodni Bosni.

Grafično obdelavo motiva za znam-
ko je oskrbel akademski slikar Dimi-
trije Čudov iz Beograda. V ofsetnem
tisku je znamke natisnil beograjski
Zavod za izdelavo bankovcev v pro-
dajnih polah po 25 kosov. Naklada
5.000.000 kosov.

Za vse izdaje (razen za Rdeči križ)
je Jugomarka založila običajne ovitke
prvega dne, za serijo »Evropa« pa tudi
dve analogični razglednici.

Krompir olupimo in zrežemo na
kocke. Na masti prepražimo seseklja-
no čebulo in krompir. Potresemo z
moko, zalijemo, dodamo lovorov list,
osolimo in popopravimo. Preden je jed
skuhana, dodamo še na tanke lističe
zrezane ali naribane kumare in sesek-
ljan zelen peteršilj.

Gobova enolončnica

1 kg jurčkov, 1,5 kg paradižnika, 5
do 6 čbul, maščoba, sol, poper, 0,5 l
belega vina, 5 zavitkov topljenega sira
(Zdenka), rdeča paprika, zelen peter-
šilj.

Očiščene gobe, paradižnike in čebu-
lo narežemo na rezine. Proti ognju
odporno posodo dobro namastimo in
zložimo vanjo v menjajočih se plasteh
gobe, paradižnik in čebulo, solimo,
popopravimo in zalijemo z vinom. Poso-
do pokrijemo in postavimo v že toplo
pečico ter dušimo do mehkega. Nato
obložimo jed s trikotniki sira, ki ga
potresemo s papriko, vse pa s seseklja-
nim zelenim peteršiljem in postavimo
v pečico, da se začne sir topiti. Okrasi-
mo še s paradižnikovimi rezinami in
ponudimo s kruhom.

slovenski lonec

de. Vse skupaj dobro prevremo in na-
zadnje zabelimo še z ocvirki. Posebno
okusna je jed, zabeljena z zaseko.

Kmečke kumare

2,5 kg krompirja, 10 dag masti, 2
čebuli, 5 dag moke, voda ali juha, lo-
vorov list, sol, poper, 1,5 kg kumar,
zelen peteršilj.

Domače enolončnice

Mineštra

20 dag fižola, po 10 dag korenja in
repe, 2 pora, 3/4 kg govejega mesa,
15 dag riža, 1 kg krompirja, sol,
25 dag špagetov, 10 dag paradižniko-
ve mezge, 5 dag masti, 5 dag suhe sla-
nine, 1 čebula, 3 stroki česna, 4 dag
zelenega peteršilja.

Fižol namočimo prejšnji dan, drugi
dan ga pristavimo v isti neslani vodi in
ko je že malo kuhan, mu dodamo še
zrezano korenje, repo, por in na kocke
zrezano meso. Ko je vse skoraj meh-
ko, dodamo riž in na drobno zrezan
krompir in solimo. Nazadnje primeša-
mo jedi še posebej kuhane špagete in
paradižnikovo mezgo in jo zabelimo z
mastjo in razpuščen slanino, v kateri
prepražimo čebulo in strt česen ter
sesekljan peteršilj.

Skuha

1 kg kislega zelja, 6 do 8 krompir-
jev, 1/2 kg fižola, sol, 6 dag olja, 2
žlici moke, 10 dag ocvirkov ali zaseke.

Kislo zelje, namočen fižol in na kose
zrezan krompir skuhamo vsako zase.
Iz olja in moke naredimo svetlo prež-
ganje, ga razkuhamo s prav malo
mrzle vode. Dodamo mu zelje z zeljni-
co vred, krompir s krompirjevko in
fižol s fižolovko. Solimo. Da ne bo jed
preredka, kuhamo krompir, fižol in
zelje z najmanjšo možno količino vo-

vaš kotiček

Sem filatelist in zbiram žigosane
znamke iz Danske. Morda želi kateri
naš rojak na Danskem zamenjati
znamke za jugoslovanske. Piše naj na
naslov: ANTON STERLE, 61210
LJUBLJANA-ŠENTVID, Kurirska
3.

Prodajam popolnoma novo in oprem-
ljeno hišo v turističnem kraju na Do-
lenjskem. Feliks Kunšek, Rotenberg-
str. 45, 7 Stuttgart, Deutschland, tel.:
0711 26-1012.

Prodajam višje ležeče posestvo različ-
nih kultur, 24 ha, za približno 98.000
DM. Možnost kmečkega turizma. In-
formacije na telefon: 063 850-096.

V Rogaški Slatini prodajam dvosta-
novanjsko hišo s centralnim ogreva-
njem, garažo in velikim vrtom. Pisati
na naslov: Zdenka Strgar, XIV. divizi-
je 42, 63250 Rogaška Slatina.

Opremljeno dvosobno stanovanje
(kuhinja, jedilnica, dnevna soba, spal-
nica, predsoba, stranišče in kopalnica)
v Domžalah prodam. Naslov: Marija
Moltara, Domžale, Ljube Šercerja 4.
Stanovanje je staro 5 let, cena
2.600.000,00 din ali DM 68.000. Tel.
061 722-707.

Vrstno hišo na Vrhniki pri Ljublja-
ni, takoj vseljivo, z vrtom in garažo,
prodajam. Marjan Zorčič, Cesta Krim-
skega odreda 82, Vrhnika, tel. (061)
752-586.

Novo moderno hišo, tip bungalov,
ki ima centralno ogrevanje, dvojno
garažo, primerno tudi za obrt, na lepi
sončni legi na Viru pri Domžalah, pro-
dam. Hiša je takoj vseljiva, cena po
dogovoru, plačljivo v devizah. Za do-
datne informacije kličite TORONTO,
tel. 416-439-8714.

Slovenec, povratnik iz Avstralije,
star 35 let, samski in brez obveznosti,
malo razočaran v življenju, si želi do-
pisovati z dekleti iz Avstralije, Ameri-
ke, Kanade, Evrope, Nove Zelandije
in Argentine. Pišite na naslov Sloven-
ske izseljenske matice pod šifro »Do-
bro prijateljstvo«, kjer je moj naslov.

TO JE SAVA KRANJ

V neposredni bližini Škofje Loke, kraja, kjer je vsakoletno, tradicionalno srečanje slovenskih izseljencev, stoji na več deset tisoč kvadratnih metrih SAVA Kranj, industrija gumijevih, usnjenih in kemičnih izdelkov.

V proizvodnih obratih avtopnevmatike, gumeno tehničnih izdelkov, pnevmatik za dvokolesa, mopede in motorje, lepil in kemičnih izdelkov, sintetičnega usnja in gumiranega tekstila, gumenih jezov in rezervoarjev pa lovskih pušk in orodij narede v Savi Kranj okrog 30 odstotkov vse tovrstne jugoslovanske proizvodnje. S tem in še z nekaterimi drugimi podatki – ekonomičnost, rentabilnost, kvaliteta izdelkov idr. pa se Sava Kranj ne uvršča le v vrh jugoslovanske gumarske industrije ampak že kar evropske. Zametek današnje Save sega v leto 1921, ko so v majhnem podjetju začeli izdelovati enostavne gumene izdelke, podpetnike in radirke. Kroniki so tedaj zapisali, da je bilo zaposlenih enaindvajset delavcev (danes jih je 4.000),

Do druge svetovne vojne se je podjetje prebijalo, kakor se je moglo in znalo, kajti doma ni bilo surovin ne kvalificiranih delavcev, zato se vzpon in rast prične šele po osvoboditvi, ko dobi tovarna tudi današnje ime – Sava Kranj.

Pri obnovi porušene domovine so bili tudi gumijevi izdelki nujno potrebni, zato v SAVI Kranj v proizvodni program uvajajo nove izdelke, od katerih jih danes izdelujejo le še nekaj. Industrializacija dežele, razmaha avtomobilske industrije in druga področja potrošnje so zahtevali nove izdelke in v velikih količinah. Leta 1952 so se v Savi Kranj odločili za zidavo nove tovarne na sedanjem mestu. Tukaj so vsakih nekaj let zgradili kak nov obrat: tovarna avtopnevmatike, sintetično usnje, gumeno tehnični izdelki, velopnevmatika idr.

Med najpomembnejše značilnosti Save Kranj sodi to, da njihova proizvodnja teče na najsodobnejših strojih in po najsodobnejši tehnologiji. Med prvimi v Sloveniji so pričeli uporabljati – v precejšnjem delu proizvodnje – računalniško vodenje proizvodnje in kontrolo kakovosti, računalniško informativni sistem strokovnega dela, sprotno spoznavanje in osvajanje znanstvenih dosežkov v gumarstvu in strojni industriji doma in po svetu.

Pogled na tovarno Sava Kranj iz zraka

V Savi Kranj imajo svoj razvojno-tehnološki inštitut z okoli sto fakultetno izobraženimi delavci. V preteklih letih so razvili in dali v proizvodnjo številne nove, za jugoslovansko gospodarstvo in izvoz nadvse pomembne izdelke: nove kvalitete avtomobilskih plaščev, ki so osvojili številna svetovna tržišča; gumeni jez in gumene rezervoarje; velo in moto plašče; termoizolacijski material savalit, traktorsko pnevmatiko itd.

Področje razvoja v Savi Kranj je pravzaprav tako pomembno, da bi ga morali predstaviti v posebni informaciji. Če pa smo ga vsaj bežno že omenili, povejmo še to, da so njihovi strokovnjaki že zaključili s kompletiranjem nekaterih celovitih projektov tehnološke in tehnične dokumentacije za izgradnjo gumarskih obratov. Poleg izvoza svojih izdelkov – na tuja tržišča pa prodajo vsako leto za okoli petdeset milijonov dolarjev – bodo v prihodnje Savčani na svetovnih tržiščih nastopali tudi s prodajo svojih tehničnih in tehnoloških izumov.

Delavci so se samoupravno vsa povojna leta zavestno in svobodno odločali, da del sredstev, ki bi si jih sicer razdelili, vlagajo v svojo tovarno, v razvoj in napredek, ki pomeni delo in socialno varnost – tudi naslednjim generacijam.

Pa ne samo to. Med delavci Save Kranj, ki so 7. januarja 1950 izbrali iz svojih vrst prvi delavski svet v Sloveniji, je vseskozi tudi trdno prepričanje, da je pomemben del dela in življenja izobraževanje, kultura in šport. Že pred več kot tridesetimi leti so ustanovili lastni izobraževalni center, športno društvo, folklorno skupino in pevsko društvo. S časom in z možnostmi so se te aktivnosti tako razvile, da bi danes skoraj zanesljivo lahko na enem ali drugem mestu teh aktivnosti našli Savčana – kot imenujejo sami sebe.

Sava Kranj je že zdavnaj prerasla v pojem solidne, trdne delovne organizacije, ki sodeluje z gumarskimi podjetji doma in v tujini. Tako, na primer, je lani minilo deset let tesnega in plodnega sodelovanja s Semperitom oziroma od začetka izgradnje Tovarne Sava – Semperit. Pri tej naložbi je sodelovala tudi IFC, proizvodnja avtomobilskih pnevmatik pa se je v Savi več kot podvojila. Omenimo lahko tudi, da je prav avtomobilska pnevmatika Save prestala vsa laboratorijska in praktična preizkušnja v Zvezni republiki Nemčiji, v Franciji, na Švedskem in še marsikje, kamor izvažajo svoje kvalitetne gumijeve izdelke.

Morda bo za bralca zanimiv tudi podatek, da je pokojni predsednik Tito trikrat obiskal Savo, ob njeni šestdesetletnici obstoja in ob tridesetletnici prvega delavskega sveta pa je delovni kolektiv odlikoval z enim od najvišjih jugoslovanskih odlikovanj, z Redom dela z rdečo zastavo.

V sodobnem obratu avtomobilskih pnevmatik

Folklorna skupina Sava Kranj v značilnem gorenjskem okolju

Dr. Branko Reisp

Kranjski polihistor Janez Vajkard Valvasor

VALVASOR

S to knjigo smo Slovenci naposled dobili prvo veliko znanstveno monografijo v slovenščini o Janezu Vajkardu Valvasorju izpos peresa odličnega poznavalca njegovega življenja in dela, dr. Branka Reisp, ki je strnil starejša in lastna spoznanja in odkritja v celovito predstavitev Valvasorjeve osebnosti, njegovega dela in dobe; to je sedemnajstega stoletja na Slovenskem. Janez Vajkard Valvasor (1641–1693), baron, od 1687 član Kraljevske družbe v Londonu, avtor in izdajatelj znamenitega knjižnega dela Slava vojvodine Kranjske ter drugih

pomembnih knjig, se je ukvarjal z mnogimi področji znanosti, nadalje je bil zbiratelj, risar in založnik, ob tem pa še vojak in poveljnik, ki se je bojeval proti Turkom. Bil je Evropejec po duhu in Slovenec po domovini, ki jo je resnično cenil.

Pisanje dr. Branka Reisp je kljub znanstveni tehnosti ves čas prijetno berljivo in vabljivo za vsakogar, posebno za vse tiste bralce, ki jih zanima naša starejša kulturna zgodovina. Knjiga je lepo in bogato opremljena, barvne in črno-bele reprodukcije starih grafik in slik pa nam še posebej približajo baronovo življenjsko in družinsko okolje in delo. V platno vezana knjiga, obdana z barvnim varovalnim ovitkom, obsega 431 strani, od teh je 80 strani povzetka v nemškem in angleškem jeziku.

Branko Reisp

JANEZ VAJKARD
VALVASOR

